

הישיבה הארבע-מאות וארבעים של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, ט"ז בסיוון התשמ"ח (1 ביוני 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

א. הצעה לסדר-היום

הוראתו של שר החוץ שמעון פרס להוציא חומר מלשכת ראש הממשלה ולהעבירו למשרד החוץ, ולמחוק פרוטוקולים ממחשב משרד ראש הממשלה

חיים רמון (המערך):
כאשר יתחיל ראש הממשלה להופיע, יופיע גם ממלא-מקומו. כל שבוע אתם חוקפים אותו ורוצים שהוא יופיע.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת חיים רמון, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

היושע מצא (הליכוד):
על-פי התקנון, מי אמור להשיב?

היו"ר ש' הלל:
על-פי התקנון, אם יש הצעה לסדר-היום, ואחר השרים רוצה להשיב עליה בשם הממשלה — יענה. אם לא — אין הכרח להשיב. ירצה אחד מחברי הכנסת להשיב — ישיב. אם אף אחד לא ישיב — לא תהיה תשובה.
חבר הכנסת חיים קופמן, בבקשה.

שרה דורון (הליכוד):
חבר הכנסת קופמן, תדרוש דיון במליאה.

היו"ר ש' הלל:
חברת הכנסת שרה דורון, בתור פרלמנטרית ותיקה את יודעת שהוא לא יכול לדרוש שום דבר אחר פרט לדיון במליאה. מה את ממציאה המצאות?

שרה דורון (הליכוד):
אמרת שיעמוד על כך.

היו"ר ש' הלל:
הוא חייב לדרוש דיון במליאה. אם הוא יגיד שהוא רוצה משהו אחר — לא אתן לו את רשות הדיבור. הוא ידרוש דיון במליאה, ונראה מה יהיה הלאה.
בבקשה, חבר הכנסת קופמן.

חיים קופמן (הליכוד):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לומר לפרוטוקול, שאני מתפלא על ממלא-מקום ראש הממשלה, כי במשך שלושה שבועות היה הנושא על סדר-יומה של הכנסת, ושליחיו באו רצים ובהולים וביקשו שארחה זאת. באותה פנייה באו אלי גם מנשיאות הכנסת. היה ברור שהיום הוא מופיע, אני לא מבין את ההתנהגות הזאת. אם יגידו לי שיש הפגנה בחוץ — גם אני עקפתי את ההפגנה, עשיתי קפנדריה והגעתי לכאן.
כבוד היושב-ראש, אני רוצה לעשות כאן מעין חשבון נפש עם ראש הממשלה לשעבר ושר החוץ דהיום, מר שמעון פרס, בשלושה מישורים: א. במישור ניהול החיים הדמוקרטיים

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

אני מבין שסגן השר רוני מילוא מתעכב בפקק תנועה בכניסה לירושלים, לכן לא נוכל להתחיל כדרכנו בשאלותות בעלי-פה. אנחנו עוברים ישר להצעות לסדר-היום.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת חיים קופמן —

חיים רמון (המערך):
מי ישיב לו?

היו"ר ש' הלל:
מי ישיב — ישיב. אתה רוצה להשיב? תירשם.

חיים רמון (המערך):
כן, אדוני.

היו"ר ש' הלל:
כל מי שרוצה להשיב — שיירשם.

חיים קופמן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני חייבתי שלושה שבועות, לפי בקשת הנשיאות, כדי שממלא-מקום ראש הממשלה יחזור וישיב לי. שלושה שבועות חייבתי בסבלנות רבה. עכשיו נודע לי שהוא מתעכב בקניט. אני מוכן לחכות עוד חצי שעה.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת קופמן, אחת יודע בדיוק כמוני, שאם לא נתחיל בעבודת הכנסת החקיקה — אתמול היה צריך להופיע ראש הממשלה, אך הוא לא הגיע. אמרתי שלא נתעכב בגלל זה. חייבים היינו לתת לו את ההזדמנות. רוצה להופיע — יופיע, לא רוצה להופיע — לא יופיע. כמו שאת ראש הממשלה אינני יכול לחייב — כך אינני יכול לחייב אף אחד מהשרים. אני לא יכול לחייב את שרת הבריאות. אני לא יכול לחייב שום שר. חשבתי שמתובתי, כאשר יש הצעה לסדר-היום המכוננת לשר מסוים — לתת לו את ההזדמנות להשיב. ניתנה לו ההזדמנות הזאת. לא נתבקשתי לדחות את הדיון בהצעה. אני מציע שנעבור לפי סדר-היום. אם נעבור בהתאם לנוכחות או לאי-נוכחות של השרים — אפשר לסגור את הכנסת וללכת הביתה. אתמול היה לנו מצב דומה. עמדתי בתוקף על כך שהעבודה תימשך, עם כל הכבוד. ראש הממשלה רוצה — מופיע, לא רוצה — לא מופיע. כך גם לגבי ממלא-מקום ראש הממשלה.

היושע מצא (הליכוד):
מי משיב?

השאלות האלה הן שאלות מהותיות, הנוגעות גם לאופי האדם העוסק בתפקידים בכירים בחברתנו, גם למסגרת הפורמלית של הפעילות המעוגנת בחוק, אם אומנם אוסר החוק דברים מסוג זה.

אני רק יכול להוסיף, כי כאיש ציבור איני חייב לחכות לחוות-דעתי של הירעץ המשפטי, אם חוק הארכיונים אוסר הוצאה או מחיקה, מפני שכל כר-דעת מצפה ללויאליות ולהגינות אישית בהעברת תפקיד ציבורי מידי אדם אחד לרעהו, ובמיוחד בין שר לראש ממשלתו.

בעיתונות פורסם, שהתרשומת של שיחות מדיניות שניהלו מר פרס ועוזריו בנוגע לתהליך השלום — כמו, למשל, השיחות עם עוזר שר החוץ האמריקני, מר ריצ'רד מרפי, ועם מנהיגים מצרים — נמחקו מן המחשב, ומסמכים שהכילו את התרשומת של השיחות שהזכרתי ושל אחרות נעלמו מהתיק. בעובדה זו יש לפחות משום עבירה על חוק הארכיונים, האוסר על שר הפורש ממשדרו לקחת — או, נכון יותר, להוציא — חומר ממשרד זה.

בעניין זה אין לי ברירה אלא לפנות ישירות אל שר החוץ שמעון פרס ולשאול אותו: אתה, שניסית לבנות לעצמך תדמית של אדם לויאלי, טענת שכלל המגעים המדיניים החשובים שניהלת למען השלום החזק את מר שמיר בתמונה ולא הלכת מאחורי גבו. אם אלה העובדות, מדוע העלמת את המסמכים ונתת הוראה לעוזריך למחוק מן המחשב את התרשומות של השיחות האלה? האם חששת שיתברר, שכל הזמן פעלת מאחורי גבו של יצחק שמיר, וזאת בניגוד להצהרותיך, כאילו החזקת אותו בתמונה?

יעקב גיל (המערך):
אתה מדבר ברצינות? אתה שומע מה שאתה אומר? אתה משמיע דברי הבל.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת גיל,

עוזי לנדאו (הליכוד):
אתה לא היית כאן בתקופה הזאת, ופשוט לא ידעת.

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת לנדאו וגיל, חבר הכנסת לנדאו, תסלח לי, לא ביקשתי שתעזור לי.

חיים רמון (המערך):
אבל אלה שהיו פה צריכים לדעת.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת רמון, כבר קראתי אותך לסדר בפעם הראשונה, בבקשה לא להפריע.

חיים קופמן (הליכוד):
כדיעבד התברר שהעלמת פעולות ומסמכים, שהוא היה חייב לדעת עליהם, ואלה נעלמו מידיעתו. לראיה: כאשר בא שגריר ארצות-הברית, מר פיקרינג, והציג את מסמך פרס-חוסיון מ-11 באפריל 1987, בא הדבר כהפתעה גמורה לראש הממשלה יצחק שמיר ולעוזריו.

יעקב גיל (המערך):
הוא מופתע בהרבה בדברים.

חיים קופמן (הליכוד):
אני שואל אותך: איך אפשר לקיים יחסי אמון בנושא חשוב כל כך למדינת ישראל אם שר החוץ, ממלא-מקום ראש

כמדינתנו; ב. במישור הפעילות הפוליטית; ג. בכל הנוגע לאמינותו ולכושר שיפוטו של אדם שמנסה להוביל אותנו בדרך מדינית הרתיגורל בגישתו כלפי רעיון הוועידה הבין-לאומית, שסופה מי ישורנו.

יעקב גיל (המערך):

שבח וייס (המערך):
מה זה?

אורה נמיר (המערך):
מה ההצעה הזאת לסדר-היום?

היו"ר ש' הלל:

סליחה, אני מבקש מכם — חברי סיעת המערך: חבר הכנסת גיל, חברת הכנסת נמיר, חבר הכנסת קופמן, אני לא נוהג לומר לחברי הכנסת מה לומר, אני רק רוצה לומר לך שאם אתה מתכוון להתייחס להצעה שלך לסדר-היום — — —

חיים קופמן (הליכוד):

מייד אתייחס להצעה. תשמע אותי. יש קשר הרוק בין זה לבין ההצעה שלי. הרי מסמכים בקשר לזה נעלמו. באותו הקשר נעלמו המסמכים.

היו"ר ש' הלל:

אם תמצא את הקשר, בבקשה. זה לא מה שכתוב כאן, אבל אתה תדבר כפי הכנתך. אבקש מחברי סיעת המערך, מי שחושב שהוא לא יכול לעמוד במבחן — שיצא החוצה. יש לנו סידור למקלחת קרה. הכנתי סידור למקלחת קרה למי שרוצה.

חיים רמון (המערך):
אנחנו לא יכולים להתחייב.

אורה נמיר (המערך):

חיים קופמן (הליכוד):

הפעם הזאת אני לא מהסס, בגלל חשיבות הדברים שבפניהם עומדת האומה היהודית כולה, לומר בפה מלא שאני בא לכאן לאחר שהצעתך, כך נדמה לי, מהווה תקדים ביחסי הבית המחוקק שלנו והממשל בישראל.

פניתי ליועץ המשפטי לממשלה, מר חריש, וביקשתי ממנו להכין ולהגיש לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שאליה אני מקווה שתועבר הצעתי לאחר הדיון במליאה, חוות-דעת מפורטת ומוסמכת כשאלה הבאה: האם רשאי היה ראש הממשלה לשעבר מר שמעון פרס — — —

היו"ר ש' הלל:

אתם מפריעים לחבר הכנסת קופמן. בסוף גם לא חדעו איך להצביע אם לא תשמעו אותו.

אורה נמיר (המערך):
המשיב הלאומי הגיע.

חיים קופמן (הליכוד):

אני יכול לנסח את ההצעה שלי כך שאתה תצביע אחי. האם רשאי היה ראש הממשלה לשעבר, מר שמעון פרס, ליטול עמו, בעת יציאתו מלשכת ראש הממשלה, תיקים ומסמכים? והשאלה הקשה יותר: האם מותר היה לו להורות למחוק או להעלים מתוך המחשב במשרד ראש הממשלה פרטים ושיחות עם גורמים שונים בין-לאומיים ואחרים, לרבות שיחות עם מר ריצ'רד מרפי ופקידים ומנהיגים בממשלה מצרים?

חיים קופמן (הליכוד):

חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם סמיכות פרשיות מוורח: בערך בתקופה שבה היה מר פרס ראש הממשלה ועוזריו שימשו "מחיקונים", מחק גם אדם בבית הלבן, הלא הוא הקולונל אוליבר גורט, חרשומות חשובות מהמשכב, וכן הוציא החוצה מסמכים. וכל זה קשור ב"פרשת אירנגייט", שגם ראש הממשלה לשעבר שמעון פרס ועוזריו קשורים בה. בעצם זו אותה שיטה.

היו"ר ש' הלל:

אתה צריך לסיים.

חיים קופמן (הליכוד):

מדוע? יש לי 14 דקות.

היו"ר ש' הלל:

יש לך 10 דקות.

חיים קופמן (הליכוד):

זו הצעה רגילה, זאת לא הצעה דחופה.

היו"ר ש' הלל:

היא של 10 דקות.

חיים קופמן (הליכוד):

אבל הפרעיו לי, מפריעים לי כל הזמן.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת קופמן, הבאתי בחשבון את העובדה שהפריעו לך. אני מבקש שתסנה לעמוד במסגרת הזמן. יש לך 10 דקות. אם משהו הסביר לך משהו אחר, זה לא על חשבון הבית.

חיים קופמן (הליכוד):

היה לי די והותר ב-10 דקות.

כל זה קשור בפרשה הנקראת "פרשת אירנגייט", שגם ראש הממשלה לשעבר שמעון פרס ועוזריו קשורים בה. בעצם, זו אותה שיטה. אולי יש מקום להניח, שתרשומות חשובות בקשר ל"אירנגייט" נלקחו או נמחקו גם כאן, בירושלים? גם כאן, כמו בפרשת צינור הנפט ורפפורט, מדובר בכספי שלמונים, בשוחד.

אני אפשר להתעלם מכך שהנוהג הזה של העלמת מסמכים נוגע גם למישורים נוספים. לדוגמה: האדמיניסטרציה בארצות-הברית פרסמה זה לא כבר את המכתב המקורי של שמעון פרס, שכינה או כראש הממשלה, לשר המשפטים האמריקני מיי. המכתב נשלח למיו על-ידי שליח מיוחד, המתווך ברוס רפפורט; עניינו היה תמיכה ביוזמה של רפפורט, שאמורה היתה להעניק תמלוגים כספיים של מאות מיליוני דולרים לישראל, ושל עשרות מיליוני דולרים למפלגת העבודה, אילו יצאה אל הפועל הנחת צינור הנפט מעירק לעקבה. מכתב זה, שנכתב בלחץ הנסיבות כלילה, בביתו של ראש הממשלה לשעבר, הועבר בוודאי למחרת לחרשומת המשכב של משרד ראש הממשלה. הרי לא יעלה על הדעת, שאדם כפרס האמון על סדרי שלטון תקינים — ופרס הרבה לחזור מעל כמה זו על חשיבות הנושא הזה — לא יעלה על הדעת שהוא לא הכניס את זה לארכיון — אם לא העתק, בוודאי היתה לפחות תרשומת בתוך הארכיון. ואין לי כל ספק בכך ש"נערי המחיקונים" שלו מחקו זאת כשעזבו את משרד ראש הממשלה.

אני גם שמת לי לכך, שממלא-מקום ראש הממשלה ניסה להוציא את ההעתק האורגינלי מהאדמיניסטרציה האמריקנית.

הממשלה, מעלים עובדות ופרוטוקולים חשובים מראש הממשלה, שהוא כפוף לו וסר למרותו? איך ייתכן שראש מפלגה, שהוא גם שר החוץ, חתם על הסכם קואליציוני להקמת ממשלה הנקראת "ממשלת אחדות לאומית", ואף-על-פי-כן הוא חותר ללא ליאות תחת אושיותיה ותחת מעמדו של ראש הממשלה?

בממשלה הזו היית אתה היוזם של הקמת קבינט המחולק חמישה-חמישה, חמישה שרים לכל צד, כדי שתהיה לך זכות וטו. אבל כאשר הוטו לא פעל לטובתך, עקפת את הממשלה ואת הדמוקרטיה שהקימה את הממשלה הזאת. וטסת הלוח וחזרו לבקר מנהיגים זרים כדי להציג לפנייהם תוכנית שממשלת ישראל לא קיבלה אותה, ושדעת שאין לך סיכוי להעביר אותה במליאת הממשלה. למיטב ידיעתי, לא הרווחת מאומה. למרות הניסיון הנואל להציג את ראש הממשלה כסרבן שלום, אתה החטאת את המטרה, ולצד הצלחת לפגוע בתדמית של מדינת ישראל בקרב העמים וליצור ציפיות שווא אצל הערבים; ציפיות אלה תרמו לא מעט ל"התעוררות", לאינתיפאדה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה ולחסיסה בקרב ערביי ישראל.

חיים רמון (המערך):

זה רק אתם. רק אתם מובילים לייאוש. איך אתה מאשים אותו בהובלה לאינתיפאדה?

חיים קופמן (הליכוד):

בוודאי, כי עובדה היא שרק — — —

חיים רמון (המערך):

תהרגו 200, תהרגו 500 — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה זה "תהרגו"? מי זה "תהרגו"? באיזו זכות אתה מדבר כך?

חיים רמון (המערך):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת חיים רמון, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

מה זה "תהרגו"?

חיים רמון (המערך):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רמון, כבר קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת חיים רמון, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית. בבקשה לצאת.

אורה נמיר (המערך):

רק לכם מותר.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת אורה נמיר.

אני אבקש לצאת. הזהרתי אותך שלוש פעמים, ואני לא מוכן לקבל את זה. אנחנו לא נהפוך את המקום הזה למקום של צעקות. בבקשה לצאת.

היו"ר ש' הלל:
זה יותר פרלמנטרי.

שבח וייס (המערך):
אם "מתעתע" זה יותר פרלמנטרי, אני מוחק את המלה "שקר".

היו"ר ש' הלל:
בסדר.

שבח וייס (המערך):
אף-על-פי שאני חושב, שכאשר חבר הכנסת עולה כאן ומעביר פארוסה שלמה באווירה של האשמות פליליות, מותר להגיד גם כן.

חיים קופמן (הליכוד):
אתה מוכן להוריד את החסינות הפרלמנטרית שלך בנושא זה?

שבח וייס (המערך):
תעזוב את תרגילי החסינות. התעזובים שלך לא עושים עלי רושם כלל.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת וייס, בבקשה ממך. סליחה.

שבח וייס (המערך):
אתה מטרף את הכנסת. אתה משפיל את הכנסת עם שוק ההבליים הקבוע שלך.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת שבח וייס.

חיים קופמן (הליכוד):
אדרבה, תוריד את החסינות שלך, ואני אוריד את החסינות שלי. הרי אתה משפטן מהולל — — —

שבח וייס (המערך):
יופי, כוא נלך — — —

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת קופמן. חבר הכנסת שבח וייס, אני אוריד אותך מהבמה. כשאני מדבר אני מבקש מכם שלא להפריע.

אני רוצה להזכיר לך, חבר הכנסת קופמן, שכאשר הפריעו לך, אני הוצאתי את האדם שהפריע לך. אם אתה תפריע לנואם, אני איאלץ לנהוג לפי מידת האיוון הקיימת אצלנו.

אני מבקש להבא, שכאשר היושב-ראש מבקש לדבר — כל הכבוד לנואם, אבל יואל בטובו ולא יפריע ליושב-ראש.

שבח וייס (המערך):
אתה צודק, אדוני היושב-ראש. בלהט הדברים פשוט לא שמעתי אותך. אני מבקש את סליחתך.

היו"ר ש' הלל:
אז בבקשה לשמוע.

שבח וייס (המערך):
אני ממשיך: לא ניתנה כל הנחיה עליידי ראש הממשלה דאז או מי מעוזריו למחיקת פרוטוקולים ו/או מסמכים אחרים ממחשב משרד ראש הממשלה.

2. נושאים המחייבים המשכיות בטיפול הועברו ללשכת שר החוץ. כפי שהועברו נושאים דומים ממשרד החוץ למשרד ראש הממשלה. ככלל זה לא הועברו ולא נמצאו בארכיוני

לפני קיום הבחירות, מר פרס — שלצד אינו נוכח כאן — אנו עתידים לעמוד כאן גם כימים הנוראים ולהכות על חטא. אולי תיקח פסק זמן ותהרהר, שמא יש נושאים חשובים נוספים — — —

היו"ר ש' הלל:
אם לא יקדימו את הבחירות.

חיים קופמן (הליכוד):
כן, זה בתנאי שלא יקדימו אותן. זו סיבה טובה שלא להקדים.

— — — שאתה או עוזריך הנאמנים מחקתם ושעליהם צריך לבקש סליחה, מחילה ומחיקה.

מר פרס היקר, רבים פונים אלי ואל חברי בתמיהה, מדוע אין ראש הממשלה שמיר מפטר אותך. פשוטו כמשמעו, כשר לא-לויאלי התחרה תחתיו, ומדוע אין הוא קורא אותך לפחות לסדר. גם אני מתפלל על אורך רוחו של ראש הממשלה, אבל לאחרונה הגעתי למסקנה, שבעת כהונתך כשר החוץ הפכת לנכס אלקטורלי לליכוד, כאן, בממשלה הזאת, ולא באופוזיציה. עיני העם רואות ואחזינו שומעות מה הם סדרי שלטון תקינים, מה הם לויאליות, אמינות ועקרונות בסיסיים של יושר ציבורי. אין לי ספק בכך, שרוכ מניינו ובניינו של הציבור בארץ מבין את המצב וחושש מאפשרות שאתה ויוניך תנהיגו, חס וחלילה, את העם.

אני מבקש להעביר את הצעתי לדיון כמליאה. אחר כך, אם נצליח, נביא אותה גם לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' הלל:
רק למליאה.

תודה רבה לחבר הכנסת חיים קופמן. רשות הצעה לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא בטוח שבכל יום רביעי צריכה הכנסת לעסוק בתרגילי "אמיל והבלשים" של חבר הכנסת קופמן. הסגנון הזה של הפעלת הכנסת כאיזה ערוץ של 007 הוא מגוחך. מוזר. הדברים שאובים בדרך כלל מעולם הדמיון. הייתי סבור, שאם יושב כאן שר — ויושבים שניים — צריך היה אחד מהם לקום ולהוריד מסדר-היום הצעה מגונה כזאת, בלתי נסתכלת, בלתי אפשרית. בכל שכנועם הם הופכים את הכנסת לטריבוונל מבייש, מביך. לפעמים אני מתבייש כאשר יושב קהל ביציע והוא רואה אותנו בתרגילים כאלה.

ממלא-מקום ראש הממשלה לא יכול היה להגיע לכאן משום שיש ישיבת קבינט, ואני רוצה למסור את התשובה שלו. לדעתי גם לא צריך לענות, אבל בכל זאת, לשם הסדר הטוב, אשיב.

1. הפרטום העיתונאי כאשר להתרחשויות, כביכול, ערב מימוש הרוטציה, שעליו מתבסס חבר הכנסת קופמן, הוא שקרי. לא ניתנה כל הנחיה עליידי ראש הממשלה דאז או מי מעוזריו למחיקת פרוטוקולים — — —

היו"ר ש' הלל:
אני מבקש סליחה. אנחנו משתמשים בביטוי "איננו נכון". אנחנו מקפידים שלא להשתמש במלה "שקר".

שבח וייס (המערך):
בלתי נכון ומתעתע. האם זה פרלמנטרי?

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שיש לפנינו שתי הצעות: לדרן בנושא כמליאה, ולהסיר את הנושא מסדר-היום. אני מעמיד את שתי ההצעות להצבעה.

ה צ כ ה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 10

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — 10

היו"ר ש' הלל:

הנושא הוסר מסדר-היום.

משרד החוץ וישובים של למעלה מ-20 שיתוח בין מר שמיר לבין נציגים בכירים מארצות-הברית, שבהן נדונו שאלות הקשורות בתהליך המדיני ככלל ובאפשרות של כינוס ועידה בין-לאומית למשאומתן ישרי עם ירדן או ועידה אחרת.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

והשיחות עם אדון חוסיין היו שם?

שבת וייס (המערך):

אף שלא נמצא כאן אף אחד מסימתי, לא יעלה כאן איש על דוכן הכנסת ולא יפעיל תרגילי כלשות מגונים, כפי שהופעלו. אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

תודה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יכול להיות שזה הווירוס של המחשבים.

ב. שאלות בעל-פה

היו"ר ש' הלל:

שרת העבודה דאז. העסקתם נדרשת כדי למנוע פתיחת עסקים בשבתות בניגוד לחוק העזר, וכן כדי למנוע סחימת רחובות על-ידי חנייה פרועה ויצירת מפגעים תברואיים בשבת.

4. משרד הפנים יתבע מעיריית תל-אביב כי עיסקי הפקחים יהיו ברוח האמור בהיתר הכללי הנ"ל. תודה.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשלח נוספת לחבר הכנסת שפירא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

לנוכח העובדה שלאתרונה יש חילולי שבת רבים ברשויות מקומיות — בראשון-לציון השכירו את האמפיתאטרון העירוני למופע בשבת זו, ויהיה שם חילול שבת של אלפי איש, וכל זה בניגוד לחוק שעות עבודה ומנוחה — אני שואל כאן: אם ורשמים בתל-אביב דוחות בשבת, מדרע לא שמענו שכתבו דוח על חנות שהיתה פתוחה בשבת? כותבים דוחות רק על רכב. אנחנו דואים בתל-אביב הרבה חנויות ובהיקף פתוחים בשבתות.

אני שואל: האם מותר להשכיר רכוש עירוני לחילול שבת? רק לפני זמן קצר נמנע בקושי חילול שבת המוני ב"רב-מכר" ברמת-השרון, כי ראש המועצה ביטל זאת בסוף. איך ייתכן שיעברו שוב ושוב על החוק, ולא תהיה תגובה?

לא ייתכן להפוך כל פקח לסדרן, ושהכול יהיה מותר על-פי החוק. כך עשו גם בנושא ה"רב-מכר". כדי למצוא דרך לחילול שבת המוני קראו לזה בשם "דוכנים". דוכן זה לא כמו חנות, בדוכן לא מוכרים, בדוכן רק מסתכלים האחר על השני, ולכן מותר שהיו דוכנים, כי החוק לא כולל דוכנים אלא מדבר רק על חנויות.

היו"ר ש' הלל:

אדוני סגן השר מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, לצערי עדיין לא נמצאה הדרך לרישום דוחות על חילול שבת שלא על-ידי רישום הדוחות בשבת. כדי לרשום עסקים הפתוחים בשבתות בניגוד להיתר, כפי שמבקש הרב שפירא, אנחנו חייבים להפעיל פקחים שירשמו את הדוכנים. לכן צריך הרישום להיעשות בשבת, כי חילול השבת נעשה בשבת. לכן מאפשר משרד הפנים לפקחים לבצע את עבודתם, והדבר נעשה בהתאם לצרכים, כדי לעמוד במסגרת

אנו עוברים עתה לשאלתא בעל-פה של חבר הכנסת אברהם שפירא. סגן השר רוני מילוא התעכב בדרך בגלל פקק תנועה. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת שפירא להציג את השאלתא שלו.

424. רישום דוחות חנייה בשבת

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, בעיתון "ערכ שבת" מיום ד' בסיוון התשמ"ח, 20 במאי 1988, פורסם כי מפקחי עיריית תל-אביב רשמים דוחות חנייה בשבתות.

ברצוני לשאול את סגן השר:

1. האם ידוע לך הדבר?
2. האם יש לפקחים או לעירייה היתר עבודה בשבת לצורך רישום דוחות?
3. אם כן — מאיזו סיבה הוצא ההיתר? האם זה פיקוח נפש לרשום דוחות כאלה?
4. אם לא — כיצד ברעתך לפעול למניעת רישום דוחות ללא היתר עבודה?

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שכונתו של השואל היא, שהוא מעדיף בעצם שבשבת המכוניות תחנינה ולא תיסענה. זאת הכוונה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

על זאת אדבר בהצעה לסדר-היום שלי. ברגע זה אני מדבר על רישום דוחות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הוא צודק, שלא ירשמו דוחות בשבת. אני מזדהה אתו.

היו"ר ש' הלל:

אדוני סגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, תשובתי על השאלתא בעל-פה של חבר הכנסת הרב אברהם שפירא:

1. הדברים ידועים.
- 2 — 3. פקחים הם סדרנים במקומות ציבוריים, ועל כן חל עליהם ההיתר הכללי שניתן ביום 23 בספטמבר 1951 על-ידי

על הכללים וההיתרים תיעשה תוך הקפדה מרבית במידת האפשר.

היו"ר ש' הלל:
תודה לסגן השר רוני מילוא.

ההיתרים כפי שהם וכדי שלא יופרו ההיתרים הניתנים עלידי עסקים שפתוחים בשבתות בניגוד לחוקי-עזר.

אנחנו נקפיד שהדברים ימשיכו להיות כהתאם לכך, ושהיה המינימום האפשרי של חילול שבת, ושהשמירה

ג. הצעה לסדר-היום

הקטל בדרכים

יעקב גיל (המערך):

על-ידי הרשויות המטפלות במניעת תאונות דרכים. אלה כספים שלא נוצלו. יחד מגיע הסכום ל-5 מיליוני שקלים כמשך שתי שנות תקציב.

מע"ץ טוענת, שהיא אינה יכולה להתקדם בתוכנית החומש שנקבעה, לא מחמת העדר תקציבים אלא בשל העדר חקיקה נכונה במסגרת חוקי התכנון והבנייה.

בחדש יולי של השנה החולפת החליטה ממשלת ישראל, אדוני היושב-ראש, לנוכח הזעזוע שעבר עליה כשראתה את הנחונים שהובאו לפניה, להטיל על ועדת שרים לענייני תאונות דרכים, על הצוות של ועדת שרים זו, להגיש לה בתוך 30 יום דוח ומסקנות בארבעה נושאים: האחד — בדיקת כל מערכת האכיפה; השני — העשייה בנושא התשתית, והכוונה לכל "הכבישים האדומים" למיניהם, ושמענו עליהם רבות בכל מיני הזדמנויות וחייבים לטפל בהם ולמצוא להם פתרון; השלישי — מאבקה של המשטרה, כפי שתבעה אותה הממשלה והוא מהווה חלק חשוב בכל העניין, ולא פחות חשוב מכל אלה הוא הנושא הרביעי — הגברת החינוך בנושא הזהירות בדרכים, לאחר ש-57 ילדים ובני נוער נהרגו בתאונות רק בשנת הלימודים הנוכחית, שעוד לא הסתיימה.

מה שחשוב יותר מכול, זה נוגע למע"ץ, שאינה יכולה לטפל בעניין, זוהי החלטת הממשלה המדברת על פעולת חקיקה שצריך להאץ אותה כדי לאפשר ביצוע חובות שהוכנו וכך למנוע קטל בדרכים, הקורה לא רק בשל טעויות אנוש.

חברי הכנסת, אני פטור מלמנות את מספר החודשים שחלפו מאז החליטה הממשלה שעל הצוות לסיים את עבודתו בתוך 30 יום. אני חושב שחלפו למעלה מעשרה חודשים מאז. זה רק מלמד, שלממשלה אין כוח לפעול בכלים הנתונים.

זאת ועוד, לפי דוח מבקר המדינה, הרשויות הפועלות בתוך משרד התחבורה אינן מתפקדות כהלכה. הזכרתי את 5 מיליוני השקלים שהוחזרו לאוצר כיוון שלא נוצלו — זה קרה, בחלקו, בגלל העדר טיפול נכון בתוך המשרד. על אחת כמה וכמה, כאשר מדברים על כך שצריך לתאם בין משרד התחבורה לבין משרד הבינוי והשיכון, ובין שני המשרדים האלה לבין הרשויות המקומיות, שבתחומיהן מתחוללת הדרמה הנוראה הזאת, הרי שאנחנו רואים את המבוקה והמבולקת כאשר יד ימין איננה יודעת מה עושה יד שמאל, וכולם יחד נתנים להרג הזה להשתולל.

דומני שעלינו לדעת עוד שני נתונים — לא אלאה אתכם עוד בנתונים אלא במסקנה הנובעת מהם. בשנת 1985 היתוספו למדינת ישראל 4.6% כלי רכב חדשים על הקיימים. המעורבות של כלי הרכב בתאונות הגיעה באותה שנה ל-14%. המעורבות של כלי הרכב גדלה פי שלושה בהשוואה למספר כלי הרכב שהיתוספו לצי הרכב של המדינה.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום מס' 7429: הקטל בדרכים. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב גיל, בבקשה.

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שביקשתי להעלותו כהצעה דחופה לסדר-היום בכנסת, הצעה שאומנם אושרה דחיפות, הוא מן המזעזעים ביותר שהחברה הישראלית מתגסה בהם, וכאילו אין לאל ידה להושיע.

לדעתי, חובה על הכנסת להביא לכך שהנושא הזה לא ירד מעל סדר-יומנו עד אשר יימצאו הכלים והתנאים לטיפול בו, וכמרכיב החקיקה הרצויה וההכרחית שממנה ישאבו האנשים את האחריות וגם את העוצמה והסמכות לטפל באותן בעיות קשות המתעוררות חדשות לבקרים וניתחות עלינו ככמות ובהיקף מזעזעים ממש.

דומני שבעוד אנחנו משנים את מאבוקי של איוב, מכאובים קשים מנשוא, הבשורות המגיעות אלינו על הקטל בדרכים עולות לאין שיעור על הבשורות שהגיעו אלינו, אתמול שמענו על המכלית שדלף ממנה גז, לפני שבועיים — על המשאית שהובילה ברום והתהפכה, וכל יום אנחנו שומעים על הרוגים נוספים בתאונות ואין מושיע.

חברי הכנסת, הנושא הזה היה אמור להידון בשבוע שעבר מעל במה זו ונדחה לשבוע זה. מאז ועד היום נוספו על מספר ההרוגים הנורא 11 איש. בחדש האחרון, חודש מאי, היתה עלייה של 60% במספר ההרוגים בתאונות הדרכים בהשוואה לחודש מאי אשתקד. לצומת שנת 1986, היתה בשנת 1987 עלייה של 18.8% במספר התאונות. את הנתונים האלה פרסם מבקר המדינה בדוח מס' 38 שלו.

57 ילדים ובני נוער נהרגו בתאונות מתחילת שנת הלימודים הנוכחית, שהחלה ב-1 בספטמבר 1987, ועד תחילת מאי שנה זו.

הפעולות שתכננו הרשויות השונות, שקבעו שיש להתחילה בפעולה נמרצת למען זהירות בדרכים, כל הפעולות האלה לא ברצו. התוכנית הזאת נגנזה בשל ריב סמכויות על תקציב, שבא לידי ביטוי גם בכלי התקשורת, בין המשרד הנוגע בדבר, משרד התחבורה, לבין משרד האוצר. תוכניות אלה לא הגיעו לכלל ביצוע.

תשמעו עכשיו נתון נוסף המעיד על השלומיאליות ההירחמיאליות של הממשלה הזו. בשנת 1986 הוחזרו, לפי דוח מבקר המדינה, 3.5 מיליוני שקלים לאוצר והם לא נוצלו כדי לפתח את המערכות למניעת תאונות דרכים ואכיפת חוקי התנועה. אם נוסיף על כך כי בשנת 1987 הוחזרו לאוצר 1.5 מיליון שקל נוספים — — —

היו"ר ש' הלל:
הוחזרו עלידי מי?

כדי להתמודד עם המצב הזה, אין מנוס אלא שהכנסת תתבע מהממשלה לחקוק את חוק הרשות למניעת תאונות דרכים. אין להסתפק עוד בתיאומים, אין להסתפק עוד בהכנות שיהיו, אולי, בין משרד זה למשרד אחר, בין אנשים אלה לאנשים אחרים. חובה קדושה מוטלת עלינו, שלא להוריד את הנושא מסדר-יומה של הכנסת, עד אשר יובאו בפניה פתרונות שיאפשרו לנו לחיות בהרגשה שעשינו כל אשר לאל ידינו כדי שההרג והקטל בדרכים יימנעו ככל האפשר.

אני מאמין, שחוק יעניק גם אחריות וגם סמכות לרשות, שממנה תיתבע אחת לשנה חובת הדיווח על מעשיה, כדי להביא למצב שגם התקציבים ינוצלו בצורה נכונה, גם מערכת שיתוף הפעולה בין הרשויות תופעל בצורה נכונה וגם התכנון לחיפוש חלופות להנעת המשאיות בכבישי הארץ — העברת המטענים בדרכים אלטרנטיביות — ייעשה בדרך הנכונה.

מתחת הזמן הקצר שיש בידי לדון בנושא הזה מעל הדוכן, לא אוכל לפרט יותר את הנושאים אחד לאחד, אבל אני בטוח שכאשר יידרשו להצעת החוק, כפי שאני מציע אותה כאן מעל הדוכן הזה, יביאו אותה לטיפול, לדיון ולהכנה — אין לי שום ספק בכך שיימצאו למצב פתרונות טובים יותר מאשר אלו המצויים היום.

אני מודה לאדוני היושב-ראש.

מן הראוי שהכנסת תרשום לפניה נתון נוסף, המראה כי לא עשינו מאומה כמשך 20 שנה כעניין הזה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

בכמה עלה בממוצע הקילומטר? לכל כלי רכב?

יעקב גיל (המערך):

לא ברקתי את הנתון הזה, ומן הראוי לבדוק אותו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זהו הנתון החשוב.

יעקב גיל (המערך):

מכל מקום, העובדה שהיתוספו כלי רכב שהגדילו באורח לא אריהמטי אלא באורח משמעותי מאוד את מספר תאונות הדרכים ואת מעורבותם של כלי הרכב בתאונות היא הנתנת, וכל שגול מספר כלי הרכב הנועים בכבישים גדלה מעורבותם של כלי הרכב בתאונות וגדל באופן משמעותי אחוז הנפגעים בתאונות.

אני רוצה להביא לפניכם, חברי הכנסת, נתון נוסף, 95% מהסחורות ומהמטענים מובלים בכבישי הארץ באין תחבורה חלופית לכך. המשאיות הללו נעות בכבישי הארץ והן עצמן מעורבות בתאונות קטלניות, הגורמות נזק גדול לנפש ולרכוש.

ד. הצעה לסדר-היום

הקטל בדרכים כשבתות ובחגים

דומיננטי מאוד, במדינת ישראל קיימת התעלמות נרחבת מחוקי התנועה. הגורם האחראי ל-70% עד 90% מתאונות הדרכים הוא גורם הנהיגה, הרשלנות המזלזלת בחוקים.

כל עת שנושא זה עולה בכנסת מתייצבים שר התחבורה והגורמים האחראים לנושא ותולים את עיקר האשמה בחוסר תקציבים. אמת, נכון הדבר שאין מספיק תקציבים. אולם השאלה האמיתית היא: האומנם הכול תלוי בתקציבים? האם אין דרכים ופתרונות שאינם כרוכים בהכרח בתקציבים חדשים?

לפחות לפי הבנתי — יש ויש, חוקרים סבורים כי יש דרכים רבות מאוד בתחום הפעילות למניעת תאונות דרכים שאפשר לנקוט אותן, בלא שהדבר יהיה כרוך בהוצאות כספיות. למשל, שיפור בשיטת ההכשרה של הנהיגים החדשים, טיפול יותר אינטנסיבי בחידוש כושר הנהיגה של עברייני התנועה, ידוע לי שמשרד התחבורה החל לפעול בתחום זה, אבל לצערנו עדיין לא ראינו מה התוצאות, לא ראינו האם הביא הדבר לשיפור ולהטבה במצב.

אני אינני מאמין שיש אדם אחד המעוניין ורוצה להיות מעורב בתאונות דרכים. אם זו הנחה נכונה, הרי שאדם נכון מבחינה נפשית לקלוט חומר ושיטות העשויים למנוע את הסתבכותו בתאונות הדרכים, משרד התחבורה ואף משרד החינוך, כבתי-הספר, היו חייבים לשים דגש מיוחד בצד החינוכי, בהכשרתו של הנהג.

לא פעם אחת בעבר הצעתי מעל במה זו להנהיג שבתון לרכב בימי שבת, חג ומועד. חברי הכנסת, התעלמו לרגע מכך שהדבר גם חואם את ההלכה. תחשבו לרגע שהדבר לא כתוב בתורה. תחשבו לרגע שלא כתוב בהלכה שאסור לנסוע בשבת. האם זה לא הגיוני שכאשר יש לי צרה, שהמקור והסיבות לה יודעים היטב, נסלק את הגורמים לה?

חיו"ר ש' הלל:

נעבור להצעה הבאה, הצעה לסדר-היום מס' 7444, שגם היא נוגעת לשר התחבורה. יעלה את ההצעה חבר הכנסת אברהם יצחק שפירא. שני הנושאים הללו מכוונים לשר התחבורה, ואני בכל זאת מבקש משר התחבורה שהוא ישיב עליהם.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקטל בדרכים ממשיך להשתולל. יום יום, שעה שעה נהרגים, לא עלינו, אנשים כבבישים, תעריף מיוחד נקבע לימי שבת וחג. כימים אלה מספר ההרוגים גדל במיוחד.

בשבילי לפחות רדיו ולהאזין לחדשות במרצאי שבת או במרצאי חג זה פשוט סיוט. אני יודע כי תמיד עומדות כמרזו החדשות תאונות הדרכים שאירעו בשבת ובחג.

בעבר היו תמיד ימי שבת וחגים ימים של התעלות, ימים המצטיינים בקדושה ובמנוחה. כמה טוב ונעים שהמשפחה מתכנסת יחד, מבלה יחד. האב, רעייתו והבנים צועדים יחדיו לבית-הכנסת, חחרים הביתה ומתיישבים לשולחן אחד, לומדים ומשננים פרק ביהדות. כל אלה בנו את המשפחה היהודית וחיילו את כוחה.

אולם, לצערנו הרב, ברכות הימים, בעקבות תהליכים היסטוריים הידועים לכולנו, נחקו הצדה החיים היהודיים והתרוקנו מהתוכן והמהות. התוצאה בלתי נמנעת באין חזון. אנו כיהודים מאמינים בני מאמינים יודעים, שיש קשר בין התנהגות של האדם, מעשיו ואיכות חייו. יש יד הרושמת הכול, בבחינת "והיה אם תלכו עמי".

בעדק נקבעה האמירה, שתאונות דרכים אינן קורות אלא נגרמות. ואכן הגורם האנושי בתאונות הדרכים הוא גורם

ברכת הכהנים חייבת להיאמר בלשון הקודש, שכן סגולתה של לשון הקודש בהיותה שפה ברורה, תוך אפשרות לכיון לעומק משמעות המלה. המלחמה בתאונות צריכה אף היא להיות ברורה תוך קביעת מערכת חוקים בשפה ברורה, מתוך מאמץ שכל הרשויות העוסקות בעניין ידברו בשפה אחת.

אני חייב לומר לך, אני רואה שמפעל "מנועי בית-שמש" הפסיד כמעט 100 מיליון דולר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
140 מיליון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
היום ביקשו מאתנו להכניס לבקש החקלאות עוד 40 מיליון שקל. רק למלחמה בתאונות הדרכים אין כסף, למערכת הבריאות אין כסף, לפיקוח נפש אין כסף. במקום שמנהלים כושלים ומבזבזים מאות מיליוני שקלים — את זה מעבירים בשקט.

לכן, פניהם של הכהנים צריכה להיות מכרונות אל העם ולא לארון הקודש. היעדים של המאבק בתאונות דרכים חייבים להיקבע כאשר פניהם של המתכננים אל עבר העם תוך ידיעה מה הן הבעיות העיקריות והפתרונות האמיתיים העשויים להביא לצמצום בתאונות.

אני חייב לומר: אם נעשה לעצירת חילולי השבט על-ידי הנסיעות האלה, כשאנחנו רואים שהתאונות בשבתות ובחגים רבות יותר, יביא עלינו הקדוש ברוך הוא את השלום, לא רק את השלום עם אויביו אלא שלום עם עצמנו. שלום בין נהג לנהג, שלום בדרכים, בכחית ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. השם ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

מן הראוי שמליאת הכנסת תקיים דיון נוסף על ההיבטים הקשורים בריבוי תאונות הדרכים, ובעיקר בשבתות ובחגים.

היורר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אברהם שפירא. אני מתכבד להזמין את כבוד שר התחבורה להשיב בשני נושאים אלה של קטל בדרכים בשבתות ובחגים ובכל ימות השבוע.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא התאונות בדרכים עולה מדי פעם בפעם בפני הכנסת וועדותיה ובפני הממשלה וועדת השרים לבטיחות. אנחנו משתדלים לצאת ידי חובה כאשר אנחנו מעלים את הנושא, אבל איננו נחלצים למפנה אמיתי בנושא הזה.

רק לפני רגע עמד כאן חבר הכנסת שפירא והסביר לנו איך הוא מעביר 100 מיליון לכיוון זה, 100 מיליון לכיוון אחר, ולא ירדתי לסוף דעתו למה הוא לא יכול להחליט להעביר 50 מיליון גם לכיוון אחר. לא הבנתי מי מפריע לו להעביר 50 מיליון למלחמה בתאונות.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
הממשלה. אני מעביר רק בקשות של הממשלה.

שר התחבורה ח' קורפו:
לפעמים אתה מעביר גם בקשות נגד הממשלה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
כן.

שר התחבורה ח' קורפו:
ישבתי לפני ועדתך הנכבדה בכנס לפיתוח התעשייה בתל-אביב, לפני פורום של כל הוועדה שלך. ישבנו שלוש

העובדה שיש חללים בשבת ובחג ידועה. אין בכך ספק. מדוע לא נפסיק זאת? רק משום שזה כתוב בתורה?

לפני חודשים אחדים קיימנו בוועדת הכספים את הדיון על תקציב המדינה. במלוא הידידות והכבוד אני חייב לומר, שלא הרגשתי שמשרד התחבורה או משרד המשטרה הכינו איוז תוכנית-אב מיוחדת למלחמה בתאונות הדרכים. אם אינני טועה, אנחנו רצינו ששר התחבורה ישתתף אתנו בדיון והוא לא הגיע.

שר התחבורה ח' קורפו:

בשלוש ישיבות הופעתי. בשום ישיבה לא היית נוכח, היית בחוץ-לארץ. ועכשיו אתה אומר שלא באתי לישיבות? צריך קצת דמיון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני השר, בהרבה דיונים היינו יחד. זו איננה התקפה אישית. אני מדבר על המשרד. אינני זוכר שניציגות המשרד באה פעם אחת לוועדת הכספים וביקשה דיון מיוחד על הקטל בדרכים. בנושא רשות הנמלים השיקענו הרבה יותר ישיבות מאשר בנושא הקטל בדרכים.

אני יושב בוועדת הכספים שבע שנים, וכיושב-ראש — מעל שלוש שנים. אינני זוכר שהיה דיון מיוחד על הקטל בדרכים, וזאת כשקורים כל כך הרבה אסונות.

יעקב גיל (המערך):

הבעיה איננה כספית.

עוזי לנדאו (הליכוד):

היא כספית.

יעקב גיל (המערך):

יש כסף שחוזר כל שנה. אנחנו לא מדברים על משרד התחבורה בהקשר של כסף, אנחנו מדברים על כבישים, על משרד השיכון והבינוי.

שר התחבורה ח' קורפו:

זה לא רציני.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אני לא מדבר פה בשביל להכות או בשביל להטיף מוסר למישהו. אני מדבר אל עצמי ואל כל אחד ואחד שחייב להתייחס לקטל בדרכים ולעשות משהו בעניין זה. אני אפילו לא מזכיר את המספרים שאנחנו שומעים עליהם, כי הם מזעזעים ומתרידים.

אדוני שר התחבורה, אני רוצה להגיד לך: בפרשת השבוע אנחנו קוראים את ברכת הכהנים. יהודים רבים נוהגים לשלב את ברכת הכהנים בתפילת הדרך שהם אומרים כאשר הם נוסעים במכונית. בברכת הכהנים יש ארבע הלכות מרכזיות: ברכת הכהנים צריכה להיאמר בעמידה; ברכת הכהנים חייבת להיאמר בלשון הקודש; ברכת הכהנים צריכה להיאמר בנושאת כפיים; והכהנים, בשעה שהם מברכים את העם, פניהם חייבות להיות מופנות לא לארון הקודש אלא צריכות להיות מכוונות אל העם.

בארבעה דברים אלה יש משום כללי-יסוד שמן הדין שיהיה גם לנגד עינינו. לנגד עיניהם של אלה המופקדים על הבטיחות בדרכים: ברכת הכהנים צריכה להיאמר בעמידה; עמידה מסמלת זקיפות קומה נחרצת, חדי-משמעות. המאבק בתאונות דרכים חייב להיעשות בעמידה, בתקיפות ותוך הקדשת כל האמצעים.

שר התחבורה ח' קורטו:

לא, קילומטר מרובע. כי יש חשיבות גם לרוחבם של הכבישים. על כן זה נמדד לא בקילומטר אורך אלא בקילומטר מרובע.

אבל, כאשר אנו לוקחים מדרים אלה, אנחנו רואים ששיעור התאונות ל-100,000 כלי רכב בישראל ירד. ב-1983 היה שיעור התאונות 1,982. ב-1984 — 1,765. ב-1985 — 1,662. ב-1986 — שהיא השנה הקשה — 1,725. כלומר פחתות מאשר ב-1984 ופחות מאשר ב-1983.

אם אנו לוקחים את מספר התאונות ל-100 מיליון קילומטר נסיעה — ב-1983 היו 101 תאונות, ב-1984 — 95, ב-1985 — שהיתה שנת השיא בירידה במספר התאונות — 91, וב-1986 — 101, דומה למספר התאונות ב-1983.

מכאן שאנו נמצאים בשיעור הניידות של ראשית שנות ה-80, אף-על-פי שאלו כבר היו שנים של ירידה במספר התאונות. אפילו אם ניקח את שיעור ההרוגים ל-100,000 תושבים. הרי ב-1983 היו — 11 ההרוגים, ב-1984 — 10, ב-1985 — זו השנה שבה מספר ההרוגים היה הנמוך ביותר — 9, וב-1986 — שוב 10 ההרוגים, כבשנת 1984 ופחות מאשר בשנת 1983. בתחום הזה אנחנו נמצאים אישם בין המקום התשיעי למקום הארבעה-עשר לפי המדרים השונים בעולם, מתוך 30 המדינות המדורחות.

המעניין הוא הגורמים לתאונות. לפני שבועות מספר פורסם דוח על הבטיחות בדרכים, שנעשה על-ידי האגף להסדרי תנועה בעיריית ירושלים — זו, דרך אגב, מקיימת ועדה פעילה מאוד בנושא תאונות הדרכים — ובו דווח, שהוא דוח עכ-כרס המנתח את התאונות וגורמיהן, נאמר בסעיף 11(1), המתייחס למסקנות ולהמלצות:

"מניתוח הסיבות לתאונות כלי הרכב עולה, כי רבות מהן אירעו בגלל עבירות תנועה הניתנות לאכיפה: 54 תאונות בשל אי-ציות לתמרור 'עצור', 46 תאונות בשל אי-מתן זכות קדימה לרכב מימין, 42 תאונות בשל סטייה מהנתיב, 37 תאונות בשל אי-שמירה על ימין, 37 תאונות בשל אי-ציות לתמרור 'האט', 35 תאונות בשל נסיעה באור אדום, 30 נסיעות כמהירות מופרזת, 8 נסיעות נגד הכיוון ו-8 תאונות — בשל עקיפה שלא כחוק."

בעקבות הנתונים האלה מצינים כותבי הדוח: "כתאונות אלו, המהוות כ-60% מתאונות כלי הרכב שאירעו ב-1987 — זו השנה הקשה — לא נכללות תאונות שנגרמו על-ידי עבירות שלא ניתנות לאכיפה". כלומר, הם הכיאו בחשכון רק את העבירות שבאכיפה ניתן היה למנוע אותן. והם מצינים, ש"אחוז גבוה זה, 60%, מעיד על החשיבות בנוכחות משטרתית ובהגברת פעולות האכיפה".

אם זה המצב בתחום העירוני, על אחת כמה וכמה בתחום הבין-עירוני, אשר העדר האכיפה בו הוא הגורם הראשון במעלה, לא ל-60% מהתאונות אלא — הייתי מעז לומר — לאחוז הרבה יותר גבוה. אין אכיפה מספקת בדרכים הבין-עירוניות.

ועוד נאמר בדוח: "חשובה גם אכיפת החוק על הולכי הרגל ושילוב פעולות הדרכה והסברה בקרב כל שכבות האוכלוסייה".

חבר הכנסת גיל העלה השגות לגבי התיאום הבין-משרדי ולגבי ההוצאות הכספיות — חבר הכנסת גיל, אין שום קושי למשרד להוציא את כל תקציבו.

ישיבות בימי שישי, ופעם אחרי פעם הצגתי את תוכנית החומש של המשרד בנושא התחבורה ותאונות הדרכים. כולם השתתפו בדיון וכולם הבטיחו שבתקציב השנה הבאה יהיה הנושא הזה אחד הנושאים שנצטרך להתמודד איתו. הומונתי לוועדה ונתבקשתי שלא לקיים את הישיבה ביום מסוים כי היושב-ראש רצה להיות נוכח בישיבה. דחיתי את הופעתי. באתי ביום אחר, ישב חבר הכנסת יגאל כהן כיושב-ראש, מימין ישבו כל אנשי משרדי, ואף חבר ועדה אחד לא בא לדיון הזה. ובכל זאת, הצגתי בפני חבר הכנסת יגאל כהן את התוכנית, את התביעות שלנו, את הבקשות לתוספת תקציב, ומשום כבודם של מלווי וחברי הכנסת, הצעתי שנעביר בכתב את הבקשות שלנו, כדי שהוועדה בהרכב קצת יותר מלא תוכל לדון ולהחליט בנושא הזה. העברנו גם את הבקשות שלנו.

בבקשה, קחו את התקציב וראו מהם השינויים שחלו בו כתוצאה מההכטחה שוועדת הכספים תיחליץ לעזור לנו במצוקה שלנו בתחום הכבישים ותאונות הדרכים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו התמודדנו בהצלחה בנושא התאונות עד לשנת 1985. היתה ירידה מתמדת במספר התאונות ובמספר הנפגעים, אם כי בשיעורים לא מרשימים, לא מיוחדים, אבל ירידה מתמשכת. ב-1986 חל שינוי לרעה, והשינוי הזה מתמשך עד למחצית שנה זאת. ב-1987 חל גידול נוסף במספר התאונות לעומת מספרן בשנת 1986, בשיעור קשה — כ-2.7% בתאונות, כ-18.5% בתאונות קטלניות וכ-12.5% בתאונות קשות. גם במספר הנפגעים יש אותו שיעור של עלייה.

בחודשים ינואר — מרס 1988 היה גידול מתון יותר. אבל גידול. בחודש אפריל יכולנו אולי לנשום לרווחה, כי היה סימן של ירידה במספר התאונות, ירידה ניכרת — של 2.5%, 16.7% בתאונות הקטלניות, 2.5% בתאונות קשות. גם כנפגעים יכולנו לרשום ירידה של 13.2% במספר ההרוגים. אבל המספר המצטבר של התאונות בינואר — אפריל שנה זו לעומת מספרן בינואר — אפריל 1987 עדיין נמצא בעלייה, אם כי מחונה יותר.

התמונה אינה מדויקת כשאנחנו משתמשים ליצירתה במדד של מספר הנפגעים בלבד. יש להביא בחשכון את מספר כלי הרכב, את מספר הקילומטרים שהרכב עושה ואת גודל האוכלוסייה. צריך לזכור שבמדינת ישראל יש הצפיפות הגדולה ביותר בין כל מדינות העולם מבחינת מספר כלי הרכב על קילומטר כביש. בישראל יש 90 כלי רכב על קילומטר אחד של כביש — בדנמרק יש 14 כלי רכב על קילומטר אחד של כביש.

שבח וייס (המעריך): אפשר להגיד שיש קילומטר כביש על 90 כלי רכב.

חייקה גרוסמן (מפ"ס): השאלה מה יש פחות.

התחבורה ח' קורטו: דיבורים יש יותר מדי.

בדנמרק יש 14 כלי רכב. בצרפת — 27 כלי רכב. בגרמניה, שדחוסה ועמוסה בכלי רכב — יש 32 כלי רכב על קילומטר כביש. בארצות-הברית — 12 כלי רכב על קילומטר מרובע של כביש לעומת 90 כלי רכב אצלנו.

היו"ר ש' הלל: לא קילומטר מרובע אלא קילומטר אורך.

לחפש דרכים כיצד להשיג את האמצעים לאכיפת חוקי התנועה, צריך לשכור את הראש, אבל לא לפתור את כל הבעיות בפתרונות קלים. כסף יש גם בחברת החשמל, כסף יש גם בכ"ל — כימיקלים לישראל — כתובות אנו יכולים לתת הרבה מאוד.

אשר לנושא החקיקה, מדובר בחיקון חוק התכנון והבנייה. על חוק התכנון והבנייה מופקד משרד הפנים, וועדה במשרד הפנים עובדת על זה. הבעיה היא בעיה אמיתית, צריך להוציא את נושא סלילת הכבישים, בניית הגשרים והמחלפים מהתחולה של הוראות החוק השגריות, אשר מאפשרות למשוך דבר כזה עשר שנים. יש היום מחלפים שהתכנון שלהם והמשאבים להם נמצאים זה כבר שלוש וארבע שנים, ועדיין לא החלו לבנות אותם בגלל בעיות בעלות, בגלל עירייה זו או אחרת, ובגלל בעיות של סגירת קטעים לנסיעות כשכת. כל הבעיות שקיימות אצלנו צפות ועולות כאשר צריכים לבנות מחלף שהוא חיוני בכביש גהה. וזה נמשך כבר 7 — 8 שנים, יש כביש עוקף עכו, שעובדים עליו כבר 13 שנה. 13 שנה עובדים עליו והוא עדיין לא נגמר, ומדי שנה בשנה הוא דורש את קורבנותיו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כאשמת מי זה, אדוני השר?

שר התחבורה ח' קורפו:
לא הבנתי, לא ירדתי לסוף דעתך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי אשם בכך שזה נמשך 13 שנים?

שר התחבורה ח' קורפו:
אתה רוצה לדעת כמי האשם? אני אניך לך: יש קיבוצים, יש מושבים, יש בלי סוף גורמים, מוטב שלא תשאל אותי. יושבת פה היושבת-ראש, היא תוכל לעזור לך, להאיר את עיניך לגבי הגורמים לכך.

היו"ר ח' גרוסמן:
יש מטעים, יש חקלאות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה חושב שבענין הקיבוצים אני מפחד?

שר התחבורה ח' קורפו:
לא, אני לא אומר שאתה מפחד. אתה ידוע כאיש אמין, למה שאחשוב שאתה מפחד?

היו"ר ח' גרוסמן:
יש בריכות דגים, יש כל מיני דברים.

שר התחבורה ח' קורפו:
כן שהרשות איננה פתרון.

יעקב גיל (המערך):
גברתי היושבת-ראש, יש גם הרוגים רבים.

שר התחבורה ח' קורפו:
הרשות איננה הפתרון. הפתרון הוא: הקצאת משאבים אמיתית. הבעיה הראשונה היא תשתית הדרכים. תאונות הן פועל יוצא של צפיפות, של דרכים לא טובות. מע"ץ — מחלקת עבודות ציבוריות — זקוקה ל-100 מיליון שקל בשנה להחזקת הכבישים בלבד. יש לה רבע מזה, יש לה חמישייה מזה.

יעקב גיל (המערך):
הקמת רשות אולי תקרב, תזרז, תהיה יותר אפקטיבית?

יעקב גיל (המערך):
למה המשרד לא הוציא?

שר התחבורה ח' קורפו:

כי הוא משרד רציני. משרד לא רציני אינו מתקשה להעביר את ההקצבות שהוא קבע ל-54 עיריות ול-180 רשויות מקומיות. לא קשה להעביר את הכסף לביצוע פעולות. אבל, משרד שמקפיד לקבל קבלות על כל העבודות שבוצעו, ולא הוא אינו מעביר את הכסף — בידי משרד כזה נשארות יתרות. אלא, תפשוש במשרדי הממשלה ותיווכח לדעת אם זו תעודת-ענינות למשרד שנשארו בו יתרות, או שמא זו תעודת-כבוד. אינני מסתחרר ממה שכתב מבקר המדינה. העובדות נכונות. נשאר 1.5 מיליון בסעיף אחר ונשארו 5.5 מיליונים בקרן הבטיחות. לא היה שום קושי להוציא את הכסף הזה. גם השנה יישארו יתרות. אני מעדיף את דרך העבודה הרצינית מאשר את קלות הדעת. יש בידי דוחות של מבקר המדינה, המראים שתיוקן הליקויים במשרד התחבורה שהצביע עליהם מבקר המדינה הוא מהגבוהים ביותר, פי שלושה מאשר במשרדים אחרים.

אשר לנושא הקמת משרת תנועה, שאמרת שעלה בוועדת שרים — קראת את הפרוטוקול, אבל אינך יודע את המשכו. הוועדה מונתה, הוועדה בדקה, היא לא הגיעה למסקנות. אני הצעתי ועדה המורכבת גם מאנשי מקצוע מהחוג האקדמי, גם מאנשים העוסקים בתחום הזה. משרד המשטרה ביקש ועדה בין-משרדית, לא יותר מזה. בוועדה בין-משרדית היה חיקוי, אנשי משרד התחבורה תבעו הקמת משרת תנועה ארצית ואנשי המשטרה התנגדו לה. על כן הנושא לא הוכרע. אם צריך משרת תנועה ארצית — מעומק הכרתי אני מודיע לך, שאילו קמה משרת תנועה ארצית והיו מוקצבים לה כוח האדם והמשאבים, היינו מורידים בצורה דרסטית את מספר תאונות הדרכים הבין-עירוניות והעירוניות. נא לדאוג את הדוח ולומר לנו האם הדבר הזה היה מושג או לא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
יש כסף ברשות הנמלים, מדוע לא להעבירו למטרה זו?

שר התחבורה ח' קורפו:

רכ אברום, חבר הכנסת שפירא, תציע את זה, תציע את זה לא במליאת הכנסת אלא בוועדת הכספים. מה אתה מציע לי כאן כספים? מה אתה מציע לי כאן ססמאות? אתה יודע יפה מאוד שמרשות הנמלים לקחו 15 מיליון דולר בשביל כבישים בשנה שעברה. אתה יודע שהשנה הטילו עליהם תשלום 55 מיליון שקל פלוס 200 מיליון שקל לאוצר. פירוש הדבר שהם נוטנים. אנחנו הטלנו עכשיו על רשות הנמלים להכין תשתית לרכבת ישראל. רכ אברום, חבר הכנסת שפירא, אתה בעוד 5 שנים לא תוכל לנסוע במכונית שלך, גם אם תרצה, כי הצפיפות הולכת על הכבישים בעומס שאנחנו נמצאים בו — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

שר התחבורה ח' קורפו:

תציע את זה. אנחנו נמצאים היום ברמת הצפיפות הגבוהה בעולם, ולא רק הגבוהה בעולם, אלא גבוהה פי שלושה מאשר במדינה שאחרינו. כאשר אנחנו נמצאים במחצית רמת המינוע האירופית. יש לנו פחות מ-200 כלי רכב לאלף נפש. באירופה יש 400 — 450 כלי רכב לאלף נפש. בארצות-הברית — 700. ואנחנו לא נעצור בדרך. נרחיב את גבולנו גם בתחום הזה, ואז אם לא נכין תשתית רכבתית לא נוכל לנוע בארץ הזאת. אם כן, לזה צריך להיות מידע הכסף של רשות הנמלים, ואם צריך

שר התחבורה ח' קורפו:

לא הזיזו, לא האפקטיביות דרושים. מה שדרוש זה כסף, כסף.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לא חשובה התארגנות אחרת של משרדי הממשלה?

שר התחבורה ח' קורפו:

ההתארגנות היא חשובה, אבל את ההתארגנות השגנו.

יעקב גיל (המערך):

— — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל, הרי אי-אפשר כל הזמן לנהל דו-שיח.

שר התחבורה ח' קורפו:

הרי אתה מדבר על 1.5 מיליון שקל. שיהיו לך פעם אחת ממדים נכונים, חבר הכנסת גיל. שם נשאו — — —

יעקב גיל (המערך):

— — —

שר התחבורה ח' קורפו:

שם נשאו 1.5 מיליון שקל. על מה אתה מדבר?

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל, אי-אפשר להמשיך כך. אתה לא יכול לקרוא קריאות באופן קבוע.

יעקב גיל (המערך):

אפשר קריאות ביניים.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא, לא. אני מבקשת.

שר התחבורה ח' קורפו:

המשאבים הללו שאתה מדבר עליהם נועדו לצביעה, למעקו, למעברי חצייה, ולא לסלילת דרכים. מיליון דולר עולה לך סלילת קילומטר כביש של ארבעה נתיבים עם גדר הפרדה. אנחנו מדברים על סדר גודל של 5 מיליוני שקלים בקרן.

יעקב גיל (המערך):

215 מיליון — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל, הרי אי-אפשר באופן קבוע.

שר התחבורה ח' קורפו:

הרי אתה חוזר על מה שאני אומר: משאבים. אתה אומר לי מאיפה לקחת. רכ אכרס אומר: מרשות הנמלים. אתה אומר: מבעלי הרכב. כולס יש נוסחאות לאן להפנות. השאלה היא רק איך משיגים את הרכב הזה בפועל. אז לא נקים רשות. מה שצריך זה שינוי המשאבים במדינה הזאת והגדלה ניכרת של המשאבים האלה לטובת שיפור תשתית הרכבים. אז נוכל להתמודד גם עם בעיית תאונות הדרכים.

עוד מלה אחת לעניין הוראת הנהיגה: משרד החינוך עושה זה כמה שנים, ביוזמתנו, ביוזמת מינהל הבטיחות, ניסויים של הוראת הנהיגה בבתי-הספר. אנחנו מקווים שהיא תחדור ונוכל בקרוב להימצא כמצב שבו בכל בתי-הספר החיכונים יורו נהיגה, ואז נוכל לקבל נהגים יותר מוכשרים ויותר אמינים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

האם לא צריך להעביר את מע"ץ למשרד התחבורה?

שר התחבורה ח' קורפו:

אני לא נוגע בזה. אני מסכים אתך. בעיות הארגון הן בעיות קשות, אבל הבעיה הבסיסית היא, כמובן, הבעיה התקציבית. אני מסכים שצריך לרכז את כל הנושא הזה במשרד אחד. בכל זה אני מסכים אתך, אבל לא זאת הבעיה האקוטית. הבעיה האקוטית היא המשאבים.

אני מציע להעביר את הנושא הזה לוועדת הכלכלה. אני לא מתנגד גם לדין במליאה. לא אתנגד לשום הצעה שתועלה כעניין הזה, כי אני חושב שהבעיה הזאת היא בעיה כאובה וככל שנרבה לעסוק בה ייטב לנו, שכן אולי מזה חצמח לנו איזו תועלת.

שבח וייס (המערך):

הצעה אחרת.

היו"ר ח' גרוסמן:

איזו הצעה אחרת יכולה להיות?

שבח וייס (המערך):

להוריד.

היו"ר ח' גרוסמן:

בבקשה, הצעה אחרת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש שהעניין יידון בוועדת הכספים.

שר התחבורה ח' קורפו:

כבר העברנו פעם לוועדת הכספים נושא כזה.

שבח וייס (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת — — —

יעקב גיל (המערך):

— — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל.

יעקב גיל (המערך):

את רגישה מאוד לקריאות שלי היום — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גיל, אתה עושה את זה באופן קבוע, אחרים עושים את זה מדי פעם בפעם, זה ההבדל. אני מבקשת ממך: כשאתה פונה אלי, תפנה כמו שצריך.

שבח וייס (המערך):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, אני מבקש להוריד מסדר-היום את אחת ההצעות. כיוון שחבר הכנסת גיל הוא חבר כנסת חדש יחסית בכנסת הזאת, אני אעשה זאת לגבי ההצעה של חבר הכנסת שפירא, ורק מן הטעם הזה: אני מסכים לכל נאומי של שר התחבורה, וכמי שקצת מצוי בשאלות האלה, כמחננין וכ"קליינט" של תאונות לפני כך וכך שנים, אני רוצה להביע בדרך זו את מחאתי על כך, שאף שהכנסת לפני כך וכך חודשים החליטה לכוון ועדת חקירה פרלמנטרית על נושא שיש סביבו הסכמה לאומית, ועדה שיכלה להעניק גיבוי פרלמנטרי נמרץ לשר התחבורה ולכל מי שעוסק בשאלה הזאת — לדאבני, בגלל סוגיות פרסונליות, שבחלקן היה גם שר התחבורה מעורב, העניין התמסמס בוועדות. אני חושב שזו חזרת עניות גם לכנסת, שכאישות, בעמעות, עברה לסדר-היום על החלטת עצמה. כמחאה על העניין הזה אני מבקש להוריד מסדר-היום את ההצעה של חבר הכנסת שפירא, אף שאני מסכים לתוכנה. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה.אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לוועדת הכספים אני מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

יש לנו שתי הצעות ביחס להצעתו של חבר הכנסת אברהם שפירא, כי ביחס להצעתו של חבר הכנסת אברהם שפירא יש גם הצעה להוריד את הנושא מסדר-היום. אין לי ברירה אלא להעמיד את ההצעה הזאת להצבעה. מי בעד הסרת הצעתו של חבר הכנסת שפירא מסדר-היום? מי בעד העברת הצעתו לוועדה?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת הכספים — רוב

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת א"י שפירא לדיון בוועדת הכספים
נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

מי בעד העברת הנושא שהעלה חבר הכנסת גיל לוועדה?
מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת י' גיל לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אם שר התחבורה מתכוון באמת לכסף מתקציבים, אני
פשוט לא מבין איך הוא מציע להעביר את הנושא לוועדת
הכלכלה, שאינה יכולה לדון בתקציבים.

שר התחבורה ח' קורפו:
אני מסכים להעביר את הנושא לוועדת הכספים.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שפירא, כפי שידוע לך, אם יש חילוקי-דעות
באשר לסוג הוועדה — ועדת הכנסת תחליט. אין בעיה.

שר התחבורה ח' קורפו:
אני מסכים שזה יעבור לוועדת הכספים.

היו"ר ח' גרוסמן:

אם כן, אין הצעה אחרת וזאת ההצעה להעביר לוועדת
הכספים.

חבר הכנסת גיל, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת
הכספים?

יעקב גיל (המערך):
כן, גברתי.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת אברהם שפירא?

ה. הצעה לסדר-היום

פיטורי 500 עובדים שכירים בחברת "אגד"

קורא לכל סיעות הבית ולכל חברי הכנסת לצאת אליהם, כי הם
מרגישים חנק וכמעט מתקרבם לאלימות, כהעדר תחושה
שהעניין מטופל בצורה רצינית.

גברתי היושבת-ראש, אני מודה לנשיאות הכנסת על
אישור ההצעה בנוגע לפיטוריהם של 500 עובדים שכירים
בקאופרטיב "אגד", ועל ההכרה בדחיפותה. אני מעלה את
העניין גם היום, אף שאני שמח על כך שבהשוואה לשבר
שעבר המציאות, כך נדמה לי, טובה יותר. אומנם הנושא לא
שכן עדיין, לא נרגע ולא תוקן, אבל לפחות יש הידברות,
העובדים לא שומעים יותר על פיטורי 500 איש. המספר
שנקבו בו הוא מספר עגול, וחמדי כשאני רואה מספר עגול
לגבי פיטורי עובדים, אני יודע שמדובר במשהו לא ממש רציני.
למה לא מדובר ב-373, ב-492 או ב-617 איש? ברגע שהמספר
הוא 500, זה חשוד בעיני כדבר לא רציני, או לא אחראי, או
כדבר שנעשה כלאחר יד. אחרת אין לזה הסבר. העובדים שמעו
כפעם הראשונה על הפיטורים דרך כלי התקשורת, וזה אחד
הדברים העצובים ביותר.

אני רוצה לומר דבר נוסף. למיטב הבנתי, וניסיתי ללמוד
את הנושא, יש באמת היום ב"אגד" קשיים אובייקטיביים. יש
ירידה במספר הנוסעים, בין שזה עקב ירידה במספר התיירים
ובין שזה עקב העובדה שהקפאת מחירי הדלק עושה את
הנסיעה ברכב הפרטי כדאית יותר לאנשים, ולכן נוסעים פחות
ב"אגד". זה נכון, אבל קיימת גם העובדה שעד היום, אדוני
השר, יש ב"אגד" אנשים העובדים 150 — 200 שעות ונספות
— וזאת, אגב, בניגוד להוראות חוזרות ונשנות של מבקר

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום — הצעה
לסדר-היום מס' 7446, בנושא: פיטורי 500 עובדים שכירים
בחברת "אגד". חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברות וחברי הכנסת,
קודם כול אני רוצה לבכר את שר התחבורה — ואתה רואה
שזה לא עניין אישי — על שסוף סוף יש לך הודמנות לענות לא
רק בשם הממשלה על חטאיה אלא בענייני משרדך.

דיוקא בהודמנות הזאת אני רוצה לפתוח בנושא שהוא
שונה במקצת, ברשותך, ברשות היושבת-ראש: פה, מול
הכנסת, מפגינים כשעה זאת עובדי "מנועי בית-שמש". די
בקושי הצלחנו, אני וחברים אחרים, לחלץ את המצב משפיכות
דמים ממש. חלק מהדם כבר נשפך. אשה בהיריון הוכתה,
עובדים נפצעו ודמם נחל על גפיהם — ראיתי כמו עיני —
ועשן וחבלות בתוך משרד האוצר. אני פשוט קורא בזעקה —
אם אתה רוצה, בתחינה — לממשלה, שתחליט סוף סוף לפתור
את הבעיה הזאת. אלה אנשים שעצביהם כבר נמרטו, פרנסתם
עומדת בסכנה כל הזמן וגם הסיכוי לגדל ילדים בצורה הזאת,
לגדל משפחות, לקיים עיירה.

לא ייתכן ששלשום הבטיח ראש הממשלה גן של שושנים
ופתרונות, ויומיים לאחר מכן מפרצים את המשא-ומתן אתם.
אני באמת מבקש שתעביר את העניין לידיעתם של השרים ושל
ראש הממשלה, ותאמר להם שהמצב הזה חייב להיפסק. אני

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אדוני שר התחבורה, בבקשה.

שר התחבורה ח' קורפו:

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, מערכת היחסים שבין קואופרטיב "אגד" לבין שכיריו היא, למעשה, עניין פנימי של הקואופרטיב. הממשלה תבעה ותובעת מן הקואופרטיב הפחתה במספר החברים שלו והתייעלות, וזה נכלל בהסכמי ההתקשרות שנחתמו בין הממשלה לבין הקואופרטיב.

הייתי מצוין שבדרך כלל תנועת העסקת השכירים בקואופרטיב היא גמישה, היא תמיד נמצאת במורדות ובעליות, בהתאם לביקושי השוק. אנחנו יודעים שהיו תקופות של פיטורים נרחבים יותר, ולאחר זמן קצר החזירו חלק גדול מאוד מן השכירים לעבודה בשל תביעות השוק. האמת היא, ש"אגד" החליט על פיטוריהם של 500 שכירים, נהגים, אנשי משק ומינהל, וכן גמלאים המועסקים במשרות חלקיות. כלומר, גם הגמלאים שאתה דיברת עליהם נמצאים בקרב המפוטרים. אין כאן קבלה של גמלאים במקום השכירים, אלא 500 המפוטרים כוללים גם אותם. 198 מהם שייכים למחוז הדרום, 158 — למחוז הצפון ו-144 — למחוז ירושלים. יש ביניהם 256 נהגים, והיתר הם אנשי משק, מינהל, אחזקה ושירותים וכן גמלאים. הסך־הכול הוא המספר שצינתי — 500 עובדים.

על־פי דרישת הממשלה צמצם "אגד" בשנים האחרונות את מספר החברים שלו, ובקצב דומה גם את מספר השכירים. הדבר בא כדי ליעיל את המערכת ולהוריד את עלות הולכת הנוסעים. על "אגד" להתחרות ברכב הפרטי. בחודשים האחרונים ניכרת, על־פי דברי הקואופרטיב, ירידה במספר הנוסעים. כמו כן יש תחזית של ירידה בנסיעות לתיירות. קיימת גם ירידה במספר הנסיעות המיוחדות, ובשל המצב ביהודה, כשומרון וכעזה יש גם פחות נסיעות באזורים אלה.

התחבורה הציבורית בכללותה יודעת בשנים האחרונות ירידות במספר המועסקים, הן במספר השכירים, הן במספר החברים והן במספר הנוסעים. ציין נתונים מספר כדי להצביע על הזוהר שיש בין הורדת מספר החברים והשכירים לבין הפריין של הקואופרטיב.

ב־1983 היו 5,609 חברים; ב־1986 — 5,138; דהיינו — הורדה של קרוב ל־500 חברים ממצבת החברות בקואופרטיב. ב־1983 היו 4,355 שכירים; ואילו ב־1986 — 4,027; כלומר, אף שהמספרים כמעט מקבילים, הרי במספר החברים היתה ירידה הרבה יותר דרסטית מאשר במספר השכירים, ואנחנו מעודדים את המצב הזה, כי אין להשוות את העלות של חבר בקואופרטיב לעלות של שכיר בקואופרטיב.

הפער בפדיון באותן שנים הוא מ־305 מיליון שקל ב־1983 ל־297 מיליון שקל ב־1986. כלומר, אנחנו רואים שהפיטורים והצמצומים הם תמיד פועל יוצא של הירידה בפעילות, ואין ספק שקיימת כיום ירידה בפעילות של הקואופרטיב. אני רוצה להאמין, אני רוצה לקוות, שזה רק מצב חולף, שגם הנסיעות החתירותיות, גם הנסיעות בקרוב הנסיעות המיוחדות תגדלנה, ואפשר יהיה בהקדם ובקרוב להחזיר אותם עובדים או עובדים אחרים לפעילות בקואופרטיב.

המשרד, כפי שצינתי, מעודד העסקת שכירים על פני העסקת חברים, ומובן שהדבר הזה הוא חלק ממדיניות המשרד, ואנחנו מסייעים בכך ככל האפשר. אני רק תמה על ההשגות שהעלה חבר הכנסת כן. הרי אם הפורשים חוזרים

המדינה. אמרו לי, שבמקרים מסוימים מגיעים אנשים לשכר נטו של 4,500 — 5,000 שקל כחודש. לפעמים עובדים אנשים 16 שעות רצופות ביממה, דבר החורג ממש מכל האמור בתקנות התעבורה. אלה דברים היכולים, חלילה, להיגמר באסונות.

אני שואל, בכל הרצינות: מדוע, אדוני השר, למרות העובדה שעובדים באופן הזה, למרות העובדה שיש 128 עובדים המועסקים בחוזים אישיים — 20 מהם, לכל היותר, הם באמת ללא חחליף ועובדי הקואופרטיב לא יכולים להחליף אותם — למרות העובדה שכ־160 חברי "אגד" שיצאו לגמלאות חזרו לעבוד בו כשכירים אף־על־פי שיש להם גמלה די סבירה — מדוע, למרות הכול, עדיין מדובר על פיטורים של עובדים שכירים רבים כל כך בקואופרטיב? ואגב, זהותם של העובדים המפוטרים עדיין לא ברורה. למעשה, רק לכ־120 מתוך 500 העובדים הללו, מאזור ירושלים, נשלחו מכתבי פיטורים. לשאר עדיין לא נשלחו כלל מכתבי פיטורים.

יתר על כן, למיטב ידיעתי, דווקא בקיץ יש סיכוי להגדלת הדרושה לשירותי תחבורה, בגלל נסיעות לים — והרי כל זאת יש סיכוי גם לתיירות רבה יותר. ככלל, שירותי התחבורה פעילים יותר בקיץ. אם כן, מדוע צריך לשלוח במצב הזה מכתבי פיטורים? ראיתי את מכתבי הפיטורים ששלחו. אין מדובר בהם בפיטורים עקב צמצומים, במקרה כזה כותבים למפוטרים שכאשר יירדשו יותר עובדים, הוא יוזמן לעבוד פעם נוספת. מדובר בפיטורים מטעמים של אי־התאמה. "איר התאמה" משמעה גם פטילה של עובד.

אני רוצה להוסיף ולומר, אדוני השר, שלמיטב ידיעתי עולה עובד קבוע לקואופרטיב כ־23 ש"ח לשעה, ואילו עובד זמני עולה רק כ־6 — 7 ש"ח לשעה. חלילה לנו מלפטר עובדים קבועים, אבל מדוע לא לצמצם שעות נוספות של עובדים שפונתם מובטחת עד יעבור זעם, עד שהקואופרטיב יתפקד באופן רגיל? הלא העובדה היא, אדוני השר, שמתוך 9,200 העובדים יש כ־4,000 שכירים, וחלקם של אלה בשכר, שהוא עצמו 68% מהעלות, הוא 11% בלבד. כלומר, לקואופרטיב משתלמת בעצם דווקא החזקת העובדים השכירים. אני לא מציע שהדבר הזה יאומץ להמית, אבל אם מדובר היום על פיטורים, מדוע לא יקטנו את מספר השעות הנוספות עד שהעניין יוסדר?

גברתי היושבת־ראש, אני רוצה לסיים בשני משפטים. אני מוכרח לומר, שגם עניין המספר העגול, גם העובדה שהעניין יצא לחקשרות לפני שהוא נמסר לעובדים, וגם העובדה שהעניין נראה לא לגמרי רציני מעלה לכבי עוד חשד — שבצמצם מדובר כאן באיזה "תרגיל" כלפי האוצר. אני יודע ש"אגד" באמת מפעיל היום לחץ לקבל כ־58 מיליון דולר, או 90 מיליון שקל, למימון פרישתם המוקדמת של גמלאים. מדובר ב־727 גמלאים שפרשו בשנים 1984 — 1986. אני מוכרח לומר, שהייתי שמח מאוד אילו הופך באיזה אופן, אולי אפילו כאן, החשד, שעל גב השכירים ובאמצעות הפיטורים מופעל כאן בעצם איזה לחץ על האוצר להעביר את הכספים האלה, לסחוט אותם.

אני מבקש מאוד, גברתי היושבת־ראש, שהעניין יידון במליאה או בוועדה, וזאת מסיבה אחת. הסיבה היא, שקיים עדיין סיכור, או אולי נקרא לזה סיכון, שאם הנושא לא ייפתר במשא־מחן ובהידברות, יהיו שיבושים במערכת התחבורה הציבורית. מסיבה זו, ובוודאי מעין מניעם פיטורים, אני מבקש שהנושא הזה ייכלל בסדר־היום. תודה רבה.

מיוחדת באילת, יחליפו אותו בנהג אחר, יביאו אותו מתל-אביב או מחיפה, כדי שהוא לא יעשה שעות נוספות.

אין אף חבר "אגד" אחד ואף שכיר אחד שאין לו מכסה בהתאם לתקנות משרד התחבורה. יש הוראות ברורות בנושא הזה.

לי ברור, אדוני שר התחבורה, שלא יעלה על הדעת לפתח את נושא התחבורה כל עוד מעודדים את הנסיעה ברכב פרטי. בנושא הקודם, אמרת לחבר הכנסת אברהם שפירא, שבעוד חמש שנים הוא לא יוכל לנוע ברכב הפרטי שלו. כבר היום אי-אפשר לנוע בדרכים, זאת מתוסר תבונה מצד הממשלה, שקבעה מחיר דלק כל כך נמוך, עד שהוא מתחרה בתחבורה הציבורית.

שתי הפעולות האלה מביאות לירידת נוסעים ולפיטורי עובדים, ובואו נתפלל שרק לא נגיע לפיטורי עובדים קבועים.

לגבי הגמלאים — הגמלאים ממלאים רק פונקציות שאין לנו בהן בעלי מקצוע, ובפרק הזמן הזה אנחנו מכשירים אחרים.

לאור הנתונים האלה אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת אומרת אין בעיה ב"אגד".

שלמה עמר (המערך):
אין מקום להעסיק את העובדים האלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה לחבר הכנסת שלמה עמר.

חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים להעביר את הצעתך לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת, כהצעת השר?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ח' גרוסמן:
מי בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת, כהצעת חבר הכנסת שלמה עמר — ירים את ידו. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה? מי נמנע?

ה צ ב ע

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום — מיעוט
בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה — רוב
נמנעים — 2

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
הוחלט להעביר את ההצעה לוועדה.

לעבודה כשכירים בקואופרטיב, איפה ההסתדרות? למי אתה פונה בעניין הזה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני השר, כידוע לך, אני באופוזיציה גם בהסתדרות.

שר התחבורה ח' קורפו:
בסדר, אבל אני לא שומע את קולך רועם שם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הייתי הראשון שהעלה את הנושא שם.

שר התחבורה ח' קורפו:
או תמשך. הרי קיימת גם אפשרות לתקן את תקנות ההתאגדות של "אגד". הרי זה חלק ממרכז הקואופרציה. למה אתה לא יוזם תיקון לתקנות, שחבר שפרש מהקואופרטיב לא יוכל לעבוד בו כשכיר? אתה רבי-השייה ועצה פה, ושם אתה חסר אונים?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה?

שר התחבורה ח' קורפו:
אני מציע לך דרך פשוטה — תיקון התקנות של התאגדות "אגד". אני מציע לך להעלות את הנושא על סדר-היום בוועד הפועל של ההסתדרות. נדמה לי שהדברים האלה, אם הם כפי שאמרת, הם חמורים וטעונים תיקון.

גברתי היושבת-ראש, אינני מתנגד שההצעה תעבור לוועדת העבודה או לוועדה מתאימה אחרת, כדי לנסות לקדם את העניין הזה של החזרת עובדים עד כמה שאפשר לעבודה בקואופרטיב.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת שלמה עמר, בבקשה.

שלמה עמר (המערך):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בכל תקופה אנחנו נקראים לפיטורי שכירים זמניים בקואופרטיבים. הם מועסקים בעונות גיאות ושפל, ואין שום דרך אחרת. אבל, לא זו הבעיה העומדת היום בפני "אגד", וצר לי לתקן כמה דברים, גם בדברי חבר הכנסת רן כהן וגם בדברי השר.

במשך השנים שבהן היה הסכם של "אגד" עם הממשלה, נקבעה מצבת כוח אדם. לא הייתי רוצה לראות קואופרטיב עם מכסת שכירים גדולה, אלא להיפך. אילו יכולנו לעשות כך שכל השכירים הקבועים יהיו במסגרת קואופרטיבית, הרבר היה עדיף פי כמה למערכת היחסים בקואופרטיב. אבל, התפלאתי מאוד, שדווקא חבר הכנסת רן כהן, כחבר קיבוץ, מנסה בדרך כלשהי להוריד את מצבת החברים כדי לקלוט יותר שכירים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, חלילה. רק לגבי השעות הנוספות.

שלמה עמר (המערך):
כן, אני אגע גם בשעות הנוספות. הרי לא יעלה על הדעת שאם נהג, בין שהוא חבר, בין שהוא שכיר, נמצא בנסיעה

1. הצעה לסדר-היום

מערכת המשפט והמעצרים המינהליים כשטחים

ביוצא מן הכלל אלא בכלל חדש. בגדה פועל משמר דרכים ממוסד, קבוע. וזאת במקביל לפעולתו של הריבון, במקביל לפעולתו של הצבא.

ב־13 מקרים יש לצבא חשד מבוסס, שתושבים מקומיים נהרגו על-ידי אזרחים ישראלים — 13 מקרים. נגד אדם אחד הוגש כתב אישום ולגבי אדם נוסף טרם הוכרע העניין. ב־11 מקרים נוספים של הריגה — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לפי הודעת דובר צה"ל מאתמול — ודובר צה"ל הוא המוסמך ביותר — יש 50 מקרים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
50 מקרים שלא פוענחו.

שר הביטחון י' רבין:
לא. דובר צה"ל אמר שלגבי 50 לא ברור לו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם לא פוענחו.

שר הביטחון י' רבין:
— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שריד, אל תפריע לחברך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אכל אולי החמור מכול, אדוני השר — ואלה מקרים מתועדים היטב: אני חושש, ואני אומר את זה בזהירות, שלא נחקרו מקרים מספר שכבה פעלו מתנחלים תוך עצימת עין של הצבא. מספר המקרים הללו מדאיג. אני רוצה להביא לך דוגמאות קונקרטיות, עם שעה, עם תאריך ותוך ציון המקום.

ב־20 בינואר נחטפו שני אחים מדורה בידי קבוצת מתנחלים — את מספר המכונית מסרתי כלשכתך, כעבור שעות מספר הם הובאו למשטרה על-ידי המכים — ומאומה לא קרה. ב־2 בפברואר, בשעה 19:00, נכנסו 40 מתנחלים עם אלות למחנה הפליטים בכית' לחם בעת עוצר; כלומר, המחנה היה נתון בעוצר ותחת שמירה של הצבא. הם גמרו את פעולת העונשין שלהם ועזבו את המחנה. המפקד הצבאי במקום לא אמר מלה. אני יכול להביא דוגמאות רבות לאין ספור לגבי הכפר בית-סירא, שאליה היו מתנחלים מקומיים נכנסים לפעולות ענישה תחת עינו הפקוחה של הצבא.

במקרים אחרים, כאשר היתה התנגשות אינטרסים בין המתנחלים, כפי שהם מבינים את האינטרס שלהם, לבין הריבון, הצבא, הם פעלו נגד הצבא. המקרים הללו ידועים, ואינני רוצה להרחיב עליהם את הדיבור.

סוגיה שנייה, שבאמצעותה אני רוצה להמחיש את מה שאמרחי בהתחלה לגבי שינוי המשטר הישראלי. היא סוגיית המעצרים המינהליים. הרי בשנת 1979 שינינו את סעיף 112 בתקנות ההגנה לשעת-חירום, ועירכנו את הגורם המשפטי בתהליך של המעצר המינהלי. גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, בשנת 1979 הופסקו כל המעצרים המינהליים במדינת

היו"ר ח' גרוסמן:
אנתנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום. הצעה מס' 7414, בנושא: מערכת המשפט והמעצרים המינהליים כשטחים, מטעם חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מקווה שיהיה שר שיענה.

היו"ר ח' גרוסמן:
כן, השר נמצא באזור. עוד מעט הוא ייכנס.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רבתי חברי הכנסת, התוצאה המרכזית, המשמעותית ביותר לטובו הרחוק של ההתקוממות כשטחים איננה מונחת, נדמה לי, בקסבה של שכם או בסמטאות ג'באליה. התוצאה העיקרית של ההתקוממות, עניינה, ואני אומר דבר שאני משוכנע שאיננו מרחיק לכת, בשינוי שהיא כפתה על המשטר של מדינת ישראל.

המחיר הגבוה ביותר שמשלמת ישראל על היכולת לקיים כשטחים המוחזקים חיים סכירים לעתים, או חיים נסבלים לעתים, המחיר הגבוה ביותר איננו המחיר הצבאי — עם העניין הזה אנחנו נסתדר — המחיר הגבוה ביותר הוא התהליך המואץ שנכנסנו אליו, של שינוי המשטר של מדינת ישראל. השינוי הזה הוא תוצאה הכרחית מהמצב. זוהי הכרעה כלתי נמונעת כאשר מחקשים להרגיע עם הנשלט על-ידינו, והוא מבקש בכל כוחו ובאמצעים אלימים למרוק את שלטונו מעליו.

רבתי חברי הכנסת, מדינת ישראל עברה למדרגה חדשה. היא אינה ניצבת על המדרגה שעליה עמדה לפני דצמבר 1987. היא נאלצת עתה להשתמש נגד הפלשתים באמצעים חריפים הרבה יותר, בעוצמה גדולה בהרבה, בהיקף נרחב ללא תקדים, בתכיפות שלא נודעה כמוה, ועל-ידי הפעלת הרבה יותר אזרחים ישראלים והרבה יותר מנגנונים שלטוניים כדי לשרוד כשליטה כשטחים המוחזקים.

ישראל של המדרגה החדשה הזאת היא מדינה שונה, פחות דומה לעצמה ויותר דומה לחלומות הרעים שלנו. אנחנו התחלנו כשינוי משטר ללא החלטה, ללא דיון וללא ויכוח, ותוך ניצול חוסר הרצון של הכנסת לעסוק בשאלות משפטיות וכסוגיות של זכויות האדם כשטחים. התעוררנו אחרי חצי שנה, ואנחנו חיים בישראל אחרת. וכל זאת, כמובן, תוך שחיקתו של כל הממסד המשפטי, תוך שחיקתם של כל המשפטנים במדינה. עתה הפכנו, יותר מאשר קודם לכן, למשטר המתאפיין בהגבלת חירויות, בריסון החופש, בפגיעה אנושה בזכויות — וכל זה אינו מתבצע אישם בווייטנם או באלג'יר, אלא כמרחק קילומטרים ספורים מכאן.

אדוני השר, את הרברים שאמרחי עכשיו אני רוצה להמחיש בהתייחסות לשלוש סוגיות. הסוגיה הראשונה היא מערכת המשפט האזרחית השררית בגדה, והתמונה בתחום הזה ידועה. הרי מדובר באזור שיש בו חוק אישי, הנקבע על-פי הבחנה לאומית. העובדה הזאת יצרה תשתית להתפתחותה של מציאות חדשה, מציאות שבה לא חיינו עד היום. גם כעבר ניצלו תתיישיבים ישראלים את המצב, אולם עתה מרוכז בשגררה חדשה, באורח חיים יומיומי חדש, לא

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

ה"ור ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שבח וייס, זאת היתה ציטטה, ואיני יכולה לקרוא אותו לסדר.

שבח וייס (המערך):

— — —

ה"ור ח' גרוסמן:

חבר הכנסת שבח וייס, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת שבח וייס, קראתי אותך לסדר בפעם הראשונה, אל תכריח אותי לקרוא אותך לסדר בפעם השנייה ובפעם השלישית, אל תכריח אותי. בבקשה להמשיך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נקודת משנה אחרונה בסוגיית המעצרים המינהליים — והיא חייבת להיאמר — היא, שמשעה שהם נעצרו, הם נמצאים בבתי-המעצר שרובם עליהם. נדמה לי, ואני מתבטא בזהירות, שאין מקום לחלק גדול מן השמועות והעלילות המתהלכות על בתי-המעצר הללו, בעיקר על זה בקציעות. אחרי ביקורי, לא רק שלי, אני יכול לומר שמשעה שהם שם, התנאים נסבלים, וחשוב לומר זאת גם מעל הבמה הזאת, זה לא תענוג, זה בית-סוהר, אבל התנאים נסבלים.

הסוגיה השלישית שבצורתה אני רוצה להמחיש את התזה שלי היא סוגיית הערצמה של פעולות הענישה. גם כאן אפשר לנתח איך הגענו למצב הזה, אולם התוצאה היא אחת: עתה אנחנו ישות פוליטית, מדינה, שבאמצעות מנגנוניה ואורחיה, על-פי חוקיה ובהכרעה פוליטית, הרסה, למשל, כששת החודשים האחרונים 44 בתים, שהתגוררו בהם 600 נפש, ללא כל הליך משפטי. בעקבות ההכרעות הפוליטיות הללו — אני מדבר על עוצמת הענישה ואני ממשיך בהצגת הנתונים שפרסם אתמול חברי, חבר הכנסת שריד — הגענו לכך שמתוך 5,133 פצועים, אושפזו עד סוף אפריל 1,999, כתוצאה ממכות אלה. 1,999 שבורי גפיים כתוצאה ממכות אלה. ההכרעות הן כה חריפות עד ש-647 איש הוכאו לבתי-חולים בשל פגיעות גז; 979 פצועים מנשק חם, ובסך-הכול, כאמור, עד סוף אפריל — 5,133 פצועים.

בהיקף כזה של שימוש באלימות, שפעמים רבות היה נחוץ, בלי ספק — — —

שר הביטחון י' רבין:

ממי קיבלת את הנתונים האלה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, זהו מסמך רשמי של ממשלת ישראל, אני מוכן להראות לך אותו. אני מצטט — — —

שר הביטחון י' רבין:

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

של גורם מאוד מאוד כביר, אלה נתונים שהוגשו ללשכת — — —

שר הביטחון י' רבין:

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

משרד ממשלתי המטפל בסוגיה זו, והוא לא משרדך.

ישראל. עד שנת 1984 לא היה ולו מעצר מינהלי אחד. והנה, במרס 1988, שינינו את החוק, הוצאנו מהתהליך את הגורם המשפטי, אין שום גורם שיפוטי המעורב בתהליך הזה. ובמרס 1988, בשבוע הראשון לאחר שינוי החוק, נאסרו 350 איש במעצר מינהלי, כלומר, במאסר ללא משפט.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

קרה משהו שבגללו שינו את החוק?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ודאי שקרה, ומייד אניע לזה. ודאי שקרה, אבל אני רוצה לחיות במדינה שבה נכנס מי שאשם לבית-הסוהר אחרי משפט — אחרי משפט. שיכלה מאחורי הסורגים את כל פרק הזמן שהוא צריך לבלות שם, אבל אחרי משפט.

אנחנו מחזיקים 2,000 איש מאחורי סורגים ללא משפט. ואם מדינה מחזיקה מספר כזה של אנשים ללא משפט — עקב נסיבות קשות מאוד, אדוני חבר הכנסת, עקב נסיבות מסוככות מאוד, מורכבות מאוד — התוצאה היא אחת: 2,000 איש נמצאים מאחורי סורג ובריח, וזאת כבר איננה אותה מדינת ישראל, שראתה במעצר מינהלי אקט יוצא-דופן. ארעי, לא צעד של שגרה. אנחנו חיים בשגרה של מעצרים המוניים — בוודאי, בנסיבות קשות. זאת מדינת ישראל חדשה, מדינה שבה רשאים אלופי-משנה לשלול את החירות — זה כבר לא נמצא בידי אלוף הפיקוד — מדינה שבה אוסרים אנשים ללא כל הליך משפטי היא מדינה שאיננה יכולה לטעון בגאווה להיותה דמוקרטית במלוא מובן המלה.

אדוני השר, מנחם בגין אמר על זה בכנסת דבר מעניין מאוד. מובן שהוא הפריז. כדרכו, מובן שהוא הרחיק לכת. כדרכו. ב-1951 אמר בגין מעל במת הכנסת: "מחנה ריכוז הוא כל מקום שבו יושב בן אדם כלוא שלא על-פי פסק-דין של בית-דין. חוק המעצר המינהלי הוא בלתי מוסרי, הוא גם בלתי חוקי. על כן, גם המעצר הוא בלתי חוקי והצו שלכם הוא שרירותי. חוקי חירום אלה הם חרפה והפעלתם — פשע". עד כאן ציטוט מדברי מנחם בגין. אגב, הוא אמר את זה על המחתרת החרדית ב-1951.

הסוגיה השלישית הממחישה את השינוי המעמיק במשטר הישראלי — — —

שבח וייס (המערך):

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להציע: אל תשתמשו במונח "מחנות ריכוז".

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שבח, אתה לא הקשבת למה שאמרתי. שבח, אני מבקש.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

מוחמד מיעאר (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת מיעאר, אל תעזור לי, אני מבקש ממך.

שבח וייס (המערך):

— — — הרי אני מכיר את ה"תוכמות" האלה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ואני עוד הדגשתי לפני כן שהוא הפריז. כדרכו.

שבח וייס (המערך):

— — —

והחקירה אותו כוח אדם, אותו מספר אנשים, אותו מספר חדרים, אותו מספר תובעים ואותו מספר חוקרים שעמדו לרשות המערכת הזאת ערב ההתקוממות. לא ייתכן שמספר כל כך גדול של תלונות לא ייחקר באופן מקצועי. לא ייתכן שלא לקיים מִזְרָךְ חקירה יסודי ומקצועי, ועדיין להתכנות בשם מדינת חוץ.

עקב כך, יש עדים רבים שלא נחקרו. מדובר באזרחים רבים ע"ש וגדם חשדות שלא נחקרו. אם אנחנו רואים לאופי הצבא, לאופי המערכת המשפטית, שהיתה מערכת משפטית מתקנת, הגונה, ועבדה על-פי אמות-מידה משפטיות — בששרי התורשים האחרונים הבאנו אותה למצב שבו עדים אינם נחייצבים למשפט. בלשכתך יש שמות של אנשים שהגיעו פעמיים ושלוש פעמים למשפט, והעדים לא התייצבו, ולכן כפועל הם בעצם אסירים מינהליים. אם לא הופעל נגדך משפט, אם העדים לא באו פעמיים ושלוש פעמים למשפט, אתה בעצם אסיר מינהלי.

אדוני השר, אני מבקש: אם הדברים באמת חמורים, יש לאפשר לכנסת לקיים דיון, משום שרוב התהליכים קשורים לאספקט המשפטי ולא לאספקט הצבאי. אני מדבר על האספקט של זכויות האדם — האספקט הזה לא קיבל תשומת לב בכנסת. הכנסת מכקשת להתעלם ממנו.

אני מבקש לאפשר הזדמנות לקיים דיון מן הסוג הזה.

הי"ר ח' גרוסמן:
תודה.

2. הצעה לסדר-היום

המעצרים בשטחים ותנאי המעצר

וברמיסתך, תוך התעלמות מכל ציווי האמנות והמשפט הבין-לאומי, ואף מנהלים מסוימים ששלטונות הכיבוש החליטו לגביהם.

אפשר לכלוא עוד רכבה ועוד רכבה, אך את ההתפתחות ההיסטורית אי-אפשר לעצור. שום מעצרים ושום אמצעי דיכוי, יהיו אכזריים אשר יהיו, אין בכוחם לכפות לנצח שלטון זר ולהנציח כיבוש. למנוע שלום צודק, המבוסס על כיבוד הדדי של זכויות שני העמים, וחיים חופשיים ועצמאיים של כל אחד במדינתו.

כל דיכוי הסרק הזה, שאומר: קודם כול תיפסק האינתיפאדה ואחר כך נדבר — כל דיכוי כזה אינו אלא התחמקות מחובת הליכה להסדר שלום ומיד.

המעצרים המינהליים, שמקיפים כיום אלפי פלשתינים בשטחים הכבושים, מתבצעים על-פי חקנות ההגנה לשעת-חירום הבריטיות, הקיימות מאז שנת 1945 בישראל וגם בשטחים הכבושים, ובעצם קיומם והפעלתם יש משום הפרה חמורה ביותר של זכויות האדם וכבודו, ובושה לכל רשות המתיימרת לכבד את זכויות אדם.

ידועה ממרתו המפורסמת של שר המשפטים לשעבר, מר יעקב שמשון שפירא, שהצהיר בשם עורכי-הדין העברים בארץ, עוד ב-7 בפברואר 1946, לפני קום המדינה, שחקנות אלה הן הרס החוק והמשפט. הוא גם אמר שאף בגרמניה הנאצית לא היו חוקים כאלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אדוני השר, לא התרגלת לרעיון שיש חברי כנסת שיש להם יותר ידיעות מאשר לשרים?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני רוצה להבהיר את הנקודה.

הי"ר ח' גרוסמן:

אבקש לסיים, יש לך עוד שניים-שלושה משפטים, לא יותר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להשיב מאוד בזריזות על שאלתו של השר.

אדוני השר, הנתונים הללו הועברו לאנשים שהם אחראים מטעם משרדך על השטחים. הם מונחים על שולחנותיהם של מתאם הפעולות בשטחים וסגניו. הם מונחים על שולחנותיהם. אם יתעורר ספק, אני אראה בוודאי לאחר מעוזריך את המסמך על-מנת שיהיה אמין בעיניך. אני חוזר לענייני.

הי"ר ח' גרוסמן:

לא, אתה לא חוזר, אתה מסיים את דבריך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מסיים. הנקודה האחרונה היא המערכת המשפטית הצבאית. מערכת החקירה, התביעה והמשפט הצבאי. אדוני השר, לא ייתכן לשמור על סטנדרטים של מדינה מתוקנת, של מדינת חוק, אם המערכת הביטחונית העמידה לרשות התביעה

הי"ר ח' גרוסמן:

נעבור להצעה הבאה לסדר-היום, הצעה מס' 7435, בנושא: המעצרים בשטחים ותנאי המעצר, מטעם חבר הכנסת חופיק טובי. בבקשה.

תיפיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כראשית דברי ברצוני לבקש מכבוד השר הסבר על מה שפורסם אתמול בחדשות הבוקר, שהפרקליטות הצבאית הודיעה שלא תיבדק שום תלונה על חייל אלא אם הוגשה על-ידי הנפגע עצמו, והיא מלווה כתצהירים ובניירת ביורוקרטית שונה, העושה את התלונה לכמעט בלתי אפשרית.

תמונה ומחזרה ביותר ההוראה הזאת, אם היא נכונה, אם יש בה משום — הרי יש בה משום חסימת דרך בפני תלונותיהם של הנפגעים עצמם ושל בני משפחותיהם, של אנשי ציבור, וכנראה גם של חברי הכנסת. יש בכך, למעשה, משום עידוד לפריקת עול מציוויי החוק ומתן עידוד להתנהגות המתעלמת ורומסת את החוק ואת זכויות האדם על-ידי חיילים בשטחים הכבושים. כפי שאירע במקרים רבים.

אני קורא לשר שלא לרדא תלונות ולא לתת דרור לפושעים.

מסע הדיכוי בשטחים הכבושים, הנמשך זה החודש השישי, הגיע לממדים חמורים ביותר. כולטת תופעת המעצרים ההמוניים, השרירותיים, מינהליים ואחרים, אשר בהיקפם וכדרכי ביצועם הם מהווים שיא חדש בהפרת זכויות האדם

בימים אלה נתקבל תזכיר שנשלח לאנשי ציבור ולמוסדות בישראל מבני משפחותיהם של עצורים מינהליים רבים, תושבי בית-סאחור, המוחזקים במחנה אנצאר 3, בקציעות. הם קובלים, בין היתר, על הפקעת כל זכות לגלית מהעצורים, וגם על תנאי מעצרים הבלתי-אנושיים. מחנה המעצר נמצא בלב המדבר, כנגב: חום לוחט ביום וקור עז בלילה, אבק וחול המכסים את הכול, מחסור גדול במים. אין אפילו אספקה סדירה של מי שתייה, וחטרים מי רחצה. אין בתי שימוש, והעצורים לא החליפו את בגדיהם כבר יותר מחודש ימים. מצב כריאות העצורים מתערער במהירות, אין תרופות, יש לכלוך מסוכן, יש אוכל מקולקל, ביוב פתוח וצפיפות גדולה.

היחס קשה. מכות השומרים באלות ובקני הרובים, מעצרים כצינוק והפקעת מנות האוכל הם שיטות ענישה מקובלות. כמעט לא מתקיימים ביקורים של בני המשפחות, כשהעצורים נקראים לבית-משפט, לא מביאים אותם לשם. עצור מינהלי אחד לא הובא לבית-המשפט חמש פעמים, מרות מחאות השופט. רוב העצורים לא יודעים על מה נעצרו. יש כאלה שהיו לפני מעצרים בבתי-חולים, ויש כאלה שנעצרו ביום חתונתם. אחוזי הקטנים ביניהם גבוה. העצורים מתלוננים על מכת העקבים והנחשים, השורצים במחנה המדברי. אלה הם דברי ההורים והמשפחות.

תנאי המעצר קשים בכל המחנות, וקשים במיוחד תנאי מעצרים של הקטנים. בקשר למצבם של הקטנים: ב-4 באפריל 1988 פרסם עיתון "הארץ" כתבה על דיין-חשבוני של ועדה מיוחדת, בראשות השופט בדימוס עציוני, שהוקמה על-ידי הארגון הבין-לאומי למען הילד כדי לבדוק את תנאי הכליאה של קטנים ערבים מהשטחים הכבושים. הדיין-חשבוני מתריע על תנאי מעצר קשים של צעירים גילאי 12—18.

הוועדה קובעת, ואני מצוטט: במחנה המעצר כדהריה מצאנו 35 עצירים כצריך שמידותיו 10 על 6 מטר מרובע, כשהוא מחניק, חשוך וקר והתלונות מסכיב שכורים.

חברי הוועדה ביקרו — ומדובר בביקורים שנערכו בחודש ינואר, עוד לפני המעצרים ההמוניים — במחנות פרעה ודהריה, בעזה ובעתלית. הוועדה קובלת על הסדרים הלקויים במתן הודעות לבני משפחות העצירים על מעצרים. כמה מהעצירים התלוננו לפני מחברי הדיין-חשבוני על מכות שספגו במהלך החקירה.

הידיעות על "חגיגות" הכאת העצורים וההתעללות בהם בתוך מחנות המעצר אומתו על-ידי הפרשה שיצאה לאור, פרשת הגדנ"עם מבית-ספר "אורט" בירוחם, שהוזמנו למחנה המעצר עפרה בביתוניא על ידי רמאללה להשתתף בחאפלה של הכאת עצורים ערבים.

ההתעללות בעצורים וריסות זכויות היסוד שלהם הן ביסודו של דבר ביטויים לסבל המוני העם הפלשטיני בשטחים הכבושים ולנחישותם להיאבק בכל מאורס להסרת הכיבוש.

אנו קוראים לשחרר את העצורים הפלשטינים, להחזיר אותם הביתה, לכבד את האמנות והחוקים הבין-לאומיים, לכבד את זכויות העם הפלשטיני בכל התנאים.

ובכיסוס ברצוני לומר, כבוד השר, שלא בכוח, לא בהרג, לא בירי על קשישים, נשים ותינוקות — דוגמת הפשע שבוצע שלשום כלפי התינוקת ממחנה הפליטים ג'באליה — ולא

חברי הכנסת, לנוכח הפגיעה בזכויות האדם בשטחים הכבושים, הסכימו שלטונות הכיבוש לערוך תיקון מסוים בשנת 1979, שלפיו מי שהוצא נגדו צו מעצר מינהלי, יובא בפני שופט צבאי בדרגת סגן-אלוף ומעלה, שתהיה לו הסמכות לאשר את תקופת המעצר, לקצרה או לבטלה. אם לא הובא העצור בתוך 96 שעות לפני השופט הצבאי, ישוחרר ממעצרו, ואולם, מסע הדיכוי, דיכוי האינתיפאדה, לא יכול היה לסבול שום סייג ושום הגבלה על היורים וכוכים. במרס 1988 בוטלה ההגבלה הזו, וחזר השימוש בסמכות המעצר המינהלי ללא כל ביקורת משפטית, אפילו צבאית. גם סמכות המעצר לא נשארה בידי אלופי הפיקוד, והיא נמסרה למספר גדול של מפקדים בכל אזור. הוסרו כל הסכרים בפני מעצרים המוניים ביותר.

לפי מחקר שפרסם מוסד "אל-חאק" — החוק למען האדם בגדה — המסונף לארגון המשפטנים הבין-לאומי שמרכזו בזיכרה, מסתבר שקרוב ל-17,000 איש מתושבי השטחים הכבושים עברו את בתי-המעצר ואת מחנות הכליאה מאז חחילת האינתיפאדה, מ' ברצמבר 1987 ועד 1 במאי 1988. כ-5,500 עצורים עדיין מוחזקים במעצר ב-17 בתי-כלא ומחנות מעצר, שרובם הוקמו במיוחד בשנה זאת. כ-2,000 מהם עצורים, כלואים, ללא אשמה וללא משפט — עצורים מינהליים — וממשלה זאת מדברת על זכויות האדם.

מתברר כי 75% מכלל עצורי האינתיפאדה מוחזקים במחנה המעצר אנצאר 3, הוא קציעות, הנמצא כנגב — וזה בניגוד לסעיף 49 באמנת זיכרה, האוסר במפורש על העברתם באיזום שהיא עילה של תושבי שטח כבוש אל תוך שטחה של המדינה הכובשת.

המעצרים ההמוניים בוצעו תוך רמיסת זכויות בסיסיות של האדם, רבים נעצרו אפילו ללא צווי מעצר, ואלה הוצאו אחר-כך, המשפחות ועורכי-הדין לא יכלו במשך שבועות לדעת מה גורל העצורים. במקרים רבים בוצעו המעצרים ללא כל הכחנה. עצרו מי שבא ליד: נעצרו אנשי ציבור, עיתונאים, ילדים, מבוגרים, נשים, מכל רחבי הגדה והרצועה. רק אחר-כך הוצאו נגדם צווי מעצר. העצורים נשלחו למחנות המעצר ללא כל יישוב מסודר, לפעמים נדרשו 4—5 שבועות עד שהעצורים זוהו ואותרו.

במחנה המעצר אנצאר 3 — קציעות — ידועים רבים מהעצורים במספרים, ולא בשמות. עצורים מינהליים נכלאו עם עצורים שעמדו להישפט. ההתעללות בעצורים, המכות והתנאים האכזריים עוררו תגובות חריפות כארץ ובעולם.

קשה היה גורלם של עצורים שעמדו להישפט. עורכי-הדין מספרים על סבל ועל סבל המשפחות שהמתינו שעות ארוכות, או ימים מספר, ליקרייהן שיובאו בפני בית-משפט, זאת על-פי הודעת אנשי הממשל הצבאי. הם המתינו לשווא, לפעמים גם ימים מספר.

מזעזעת תמונת הובלת העצורים באוטובוסים למשפט, או למחנה המעצר. העצורים מוסעים עם ידיים כבולות מאחורי הגב, עיניהם קשורות, הראש והגב כפופים, תוך כדי נסיעה מכים אותם השומרים ומבידם אותם. קשה במיוחד מצבם של קטנים, שהיו קורבן למכות, להשפלות ולהתעללות.

לכל מחנה סיפור משלו על תנאי המעצר, על היחס הברוטלי לעצורים. אכזריים וקשים במיוחד הם התנאים במחנה המעצר קציעות במדבר הנגב, שבו נמצאים כ-3,000 עצורים.

העניינים האלה, לשם העמדת היחסים בין שני העמים על מסלול השלום, אנו מציעים לדון במליאת הכנסת בנושא שהעלינו ולהסיק ממנו את המסקנות.

היו"ר ח' גרוסמן:
חזרה.

במחנות ריכוז יצליחו שלטונות הכיבוש לדכא את העם הפלשתיני ולשבור את רוחו.

דן הכוח, הדיכוי והמעצרים סרחה, פשטה את הרגל. היא תגרוור רק לאסונות לשני העמים. כשושים, ולא ביחסי כובש ונכבש, מדכא ומדוכא, יגיעו שני העמים לשלום. לשם כירור

ח. הצעה לסדר היום

מצבם של נכים לצמיתות, שנפגעו במהלך ההתקוממות

דוכן זה על ההבדל בין מספר ההרוגים שפרסם דובר צה"ל לבין המספר האמיתי בשטח. והשאלה עומדת בעינה: מי רוצח אורחים אלה, שלא יודעים מי הרג אותם? אנשים לא נפגעים ומתים מעצמם, ולא ידוע על אסון טבע שאירע בחקופה זו.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, איי אפשר לעבור לסדר-היום בלי להזכיר, אם מרביתם על מצפון, את ההתקפה הברוטלית על העצירות מיכל שוורץ ורוני כר-אפרת בכלא נווה-הצדעה. האחריות לפגיעה הפיסית בשתי הנשים הללו מוטלת כולה על שלטונות הכלא.

מרסל גינור, שישבה בכלא המצרי במשך 14 שנים בגלל חברותה ברשת ישראלית של ריגול וחבלה שפעלה במצרים בראשית שנות ה-50, הביעה באוזני עורכת העיתון "דבר" — והדברים מתפרסמים היום — את הדועזותה מן ההתקפה על העצירות בנווה-הצדעה. מעולם — כך סיפרה — לא הותקפה בכתייה-הכלא המצריים באורח פיסית, אפילו לא בימים של מתיחות עליונה, ב-1956 וב-1967, כאשר ישראל תקפה את מצרים.

אנחנו מגנים את ההתקפה הזאת ותובעים חקירה נמרצת כדי להעניש את מפקדי הכלא, שהסגירו את שתי העצירות למעשה לינוץ.

גם המקרה הזה מלמד על הכלל. אם ליחס כזה זוכות שתי נשים יהודיות מישראל, שהן בגדר חשודות בלבד, קל לתאר מה עולה בגורלם של אלפי פלשתינים בכתייה-הכלא ובמחנות הריכוז.

בהקשר זה יש להתריע על התנהגות השלטונות ושירותי הביטחון כלפי האזרחים הערבים במדינה — והרי יש ערבוניה שלמה, מעבירים אנשים ממקום למקום — כלפי נשים בכתייה-סוהר בשטחים הכבושים, כלפי אזרחים. הם מבצעים הלכה למעשה את האיום שכבר הושמע להחזרת הממשל הצבאי.

אנו עדים לשימוש במעצר מינהלי נגד האזרחים הערבים, כמו שקרה לראש תנועת אלי-אנסאר, חסן ג'יבין מאום-אל-פחם, אשר הושלך למאסר לתקופה של 6 חודשים. לפי צו מינהלי וללא כל משפט.

המשרדה פורצת למערכות עיתונים ועוצרת עורכים ומנהיגים פוליטיים ודתיים, כמו שאירע רק אתמול לירחון "אל-צראט", וכמו מעצרים של שיח' עבדללה נימר דרוויש ושל די"ר סולימאן איגאבריה מאום-אל-פחם.

ואולי החמור ביותר היא יצירת שתי מערכות משפט בתוך מדינת ישראל, אחת לערבים ואחת ליהודים. ילדים קטנים בני 15 מואשמים כסעיפים חמורים על כל מעשה ולדותי, ונעצרים לתקופות ממושכות עד תום ההליכים ולפני שגוררים את דינם.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו הצעה לסדר-היום מס' 7449, בנושא: מצבם של הנכים לצמיתות שנפגעו במהלך ההתקוממות. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

אין אלה הצעות בנושא אחד. לכל אחד יש הצעה משלו לסדר-היום. אתה, אדוני השר, תשיב על כל ההצעות יחד.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עדותה של ראג'ח מסעוד, הפלשתינית ממחנה הפליטים בג'באליה, מטילה כתם שלא יימחה על משטר הכיבוש הנהוג בגדה המערבית וברצועת-עזה. ראג'ח מסעוד בת ה-28 היא אמה של התינוקת הורא מסעוד מוניר עודה בת תשעת החודשים, שאיבדה את עינה מירי חיילים. תמונתה, ומוצץ בפיה, קישטה את העמוד הראשון בעיתונות בארץ ובעולם כולו.

הנה הדברים, כפי שהתפרסמו היום בעיתון "חדשות": "פחדתי שהתינוקת תבלע גז ריצאתי החוצה. אחד החיילים ראה אותי, כיוון אלי את הנשק וירה צרור כדורי גומי שסיסו לי את כל הגוף. חטפתי כדורים ביד, ברגל ובחזה. התינוקת בכתה וצעקה, ואז הבחנתי שהיא נפצעה בעין ויורד לה הרכבה דם. לא ידעתי מה לעשות. התחלתי להשתולל וצעקתי לחייל שיהיה עלי: תראה מה עשית, והנפתי לו את התינוקת מול העיניים, שיישאר לו על המצפון".

אין טעם שאדבר על מצפוני של שר הביטחון או על מצפונה הקולקטיבי של הממשלה, שהרי ידוע כי מצפון זה לקח לעצמו חופשה ממושכת. אני מוכן להכות על חטא אם יגלה שר הביטחון שמץ של מצפון אנושי בכל הנוגע לפלשתינים, לתינוקות הפלשתינים, לנוער הפלשתיני. לנכים הפלשתינים ולכלל העם הפלשתיני.

המקרה הנורא של התינוקת ממחנה ג'באליה איננו מקרה בודד ויוצא-דופן. הנה אתמול בערב, במהדורת החדשות של הטלוויזיה, נמסר כי זהו המקרה הרביעי של איבוד עין שהובא לבית-החולים "כרזילי" באשקלון מרצועת-עזה. כמה מקרים כאלה הובאו לבתי-חולים אחרים מרצועת-עזה? כמה מקרים כאלה הובאו לבתי-חולים אחרים מהגדה המערבית? כמה נכים לצמיתות יש בקרב הפלשתינים בשטחים הכבושים מאז תחילת האינתיפאדה ועד היום?

שר הביטחון, השליט בשטחים הכבושים, אינו מוסר לנו פרטים על השאלות האלה.

גם על שאלות דומות אין הוא מוכן לענות. הוא מתחכם כדי לא לגלות את המספר האמיתי של הפצועים ואף של ההרוגים. ומאחר שתמיד יש הבדל במספרים, ההבדל "מוסבר" בכך שלא ידוע מי הרג אותם.

כבר בשלבים הראשונים של האינתיפאדה הצבעתי מעל

השר י' הורביץ:

מה פירוש "מעשה ילדותי"?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

שהיה לא ילדותי. אני מדבר על ההבדל ועל האפליה.

וזאת בזמן שילדים יהודים המואשמים באותן עבירות ולפי אותו סעיף אישום משוחררים בערבות ואינם נעצרים עד תום ההליכים.

ארבעים יום יושבים בכלא, עד תום ההליכים, הילדים אחמד כאמל דאהר, שהוא בן 15 שנה, ואמין עבד אלרחמן עורת אללה, בן 16 שנה, וכן אחמד ג'מאל אבר'רביע בן 17 שנה. הם יושבים במעצר מבלי לדעת מתי יתחיל משפטם, ועל אחת כמה וכמה בלי לדעת מתי יסתים.

בעיה נוספת וחמורה היא בעייתם של נכי האינתיפאדה, אלה מקרב אלפי הפצועים שנגרמה להם נכות לצמיתות ובאחרים גבוהים, והם זקוקים לטיפול ממושך ולשיקום. נכים אלה מונחים לגורלם, בלא שיימצא כל גוף או מוסד שיטפל בהם.

דוגמה למצב נוראי ואכזרי זה מתארת מיכל סלע בעיתון "כותרת ראשית" מלפני שבועיים. וכך היא כותבת:

ב-22 בדצמבר 1987 יצא מחמד פר'ג' אללה, בן 27, מחנות הפלאפל שלו אל הרחוב. ההתנגשות האלימה בין חושבי כפרו, אדנא, ובין כוחות הצבא עוררה את סקרנותו. אחרי הגו המדמיע החלו יריות. כעבור דקות אחדות נורה פר'ג' אללה בראשו. תחילה הובא לבית-החולים "עאליה" בחברון, ומשם, כמו כל פצועי הראש האחרים, הועבר ל"הרסה" ירושלים ואושפז במחלקה לטיפול נמרץ. כעבור 23 ימים נשלח לביתו כשהוא משותק בחצי גופו הימני ונטול כושר דיבור. נזרז ונזרז קבע כי יש להשתיל רקמת עצם בגולגולתו הפגועה, ומאז הוא מוטל על מזון בביתו, ללא כל עזרה או טיפול, כאשר בני משפחתו יושבים מולו אוכדי עצה.

יש רק לציין, שכפרו של פר'ג' אללה, אדנא, על 13,000 חושבים, נתון בהסגר במשך שבועיים, אין יוצא ואין נכנס. כאשר ניסיתי אתמול להיכנס לכפר כדי לבדוק את המצב, ולאחר שהגיעו אלי ידיעות כי השלטונות עומדים להרוס 114 בתים בתוך הכפר — בתים הקיימים שנים רבות — בטענה של העדר רשיון בנייה, מנעו ממני לעשות זאת. ולא עזרה לי הטענה שאני חבר כנסת ורצוני רק להתרשם ממה שמתרחש ולוודא שהעובדות שציינו הן נכונות, על-ימנת לדוות על דברים כהווייתם.

נוודע לי, כי התושבים סובלים ממחסור בחשמל, במים ובאוכל. הגידולים החקלאיים מושחתים וחרבים בגלל אי יכולתם של התושבים להגיע לשדות ולטפל ביכולים. גם חולים אינם זוכים לטיפול רפואי.

מקרהו של הנכה מחמד פר'ג' אללה הוא רק דוגמה. ד"ר רוסתום נמר, מנהל בית-החולים "אלמקאצר" בירושלים, מדבר על כ-120 מקרים דומים בגדה המערבית, ועל מספר דומה ברצועת-עזה.

הגדילו לעשות כתי-החולים בישראל, הדורשים סכומי עתק בשביל טיפול בפצועים המועברים אליהם. בלא תשלום סכומים אלה, שאין בידי התושבים לשלם, מסרב בית-החולים למסור את גופות הנפטרים. כמו המקרה שקראנו עליו רק בימים אלה, שבו אילצו משפחה לשלם 10,000 שקל כדי לזכות בגופת הקורבן שנפטר בבית-החולים.

מצב זה אינו יכול להימשך. משטר הכיבוש, הטוען שיש לו שליטה בשטחים הכבושים, חייב לשאת באחריות הן לגבי הפצועים והן לגבי הנכים. אי-אפשר לירות באדם בשטח כבוש, לפצוע אותו, ולגרום לו נכות קשה לצמיתות, ואחר כך להסיר כל אחריות לטיפול בו. זה לא חוקי, זה לא אנושי. זה לא הגיוני. אם שלטונות הכיבוש אינם מקבלים על עצמם את האחריות לכך, צריך שמישהו יקבל על עצמו את האחריות, ועל הממשלה להטכיס להעביר את האחריות למצב בשטחים בשלב זה לגורמים בין-לאומיים, ולאפשר לאו"ם לנהל אותם עד למציאת פתרון.

אי-אפשר לטעון לשלטון בשטח, אפילו שהוא שטח כבוש, בלי לשאת באחריות. ובמצב שהתהווה, הפתרון הוא למסור הן את השלטון והן את האחריות לגורם בין-לאומי, כאשר האו"ם הוא הכתובת הנכונה לכך.

היור' ח' גרוסמן:

אני מומינה את שר הביטחון להשיב על ההצעות לסדר-היום.

שר הביטחון י' רבין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, חברי הכנסת צוקר, טובי ומיעארי העלו מכלול של נושאים. חבר הכנסת צוקר העלה את נושא מעמד החוק בשטחים, את מידת החוקיות של המעצר המינהלי ואת מצב המערכת המשפטית בשטחים. חבר הכנסת טובי העלה את המצב במחנות ובמחנותי הכליאה — אלה שהיו קיימים בעבר ואלה שהוקמו בעקבות האירועים בשטחים. חבר הכנסת מיעארי התייחס למצבם של הנכים לצמיתות כתוצאה מפגיעה שנפגעו כמהלך האירועים האלימים. כל אחד מחברי הכנסת נגע, כמובן, גם בתחומים אחרים, שהעלו על-ידי מי שקדם לו או מי שבא אחריו.

בראשית דברי ברצוני להבהיר, שמול האלימות בשטחים, מדיניות הממשלה היא להביא לרגיעה, להביא לחפקוד תקין של המינהל האזרחי ושל מערכת השלטון המקומי של התושבים למענם ולרווחתם. הקו המנחה את המדיניות הוא להבהיר, שבאלימות לא יושג דבר. האלימות מיועדת להשיג מטרות מדיניות מרחיקות לכת, מטרות היכולות לפגוע בעתידה ובביטחונה של מדינת ישראל, מטרות שצבאות מדינות ערב נכשלו בהשגתן במלחמות שנלחמו בנו, מטרות שארגוני הטרור האש"פסיסטיים קיוו להשיגן כפעולות הטרור שלהם ונכשלו. מדיניות הממשלה מכוונת, אם כן, להבהיר שבאלימות לא יושג דבר, ואל מול האלימות נפעיל את מלוא האמצעים המותרים לנו על-פי החוק כדי להביא לרגיעה.

זוהי המדיניות המדריכה את פעולות צה"ל וזרועות הביטחון האחרות. חברי כנסת אחרים כואבים ודואבים, כנראה, על כך שמערכות האמצעים הללו הביאו לירידה משמעותית באלימות האזרחית שאפיינה את האירועים בשטחים מאז 9 בדצמבר 1987.

לא אכחד, כדי להשיג את המטרה הפעלנו מערכות אמצעים שונות, כולן על-פי החוק הקיים במדינת ישראל: אם אלה הנוכחות והפעילות הצבאית של זרועות הביטחון השונות, ובראשן צה"ל, אם זו מערכת ענישה המותרת לנו על-פי החוק, ואם אלה מערכות של אמצעים מינהליים, הקיימים גם הם ועומדים על-פי החוק.

עכשיו אעבור להצעות לסדר-היום, אחת לאחת. אשר למעצרים המינהליים, המאורעות שהתרחשו ומתרחשים בשטחים מחייבים תגובות מתאימות, ובכלל זה הגדלת מספר

ובמילואים; ג. קיום ישיבות כמשך כל שעות היום, לרבות שעות אחר הצהריים; ד. נקטת אמצעים משמעותיים וחקירתיים נגד עדים שאינם מתייצבים להעיד לפני בתי-המשפט הצבאיים; ה. קיום המשפטים בסמוך ככל האפשר להגשת כתב האישום; ו. מוגש, במרבית המקרים, תוך 12-10 יום מן המעצר הראשוני; ז. במקרה של מעצר ארוך ללא קיום ההליכים המשפטיים, נבחן כל מקרה לגופו על-ידי דרג משפטי בכיר, וקיימת מגמה לשחרורו בעדות של העציר.

למרות כל הקשיים, קיימת הקפדה על זכויות היסוד של הנאשמים כמשפט, כגון: קבלת כתבי אישום מתורגמים לעברית, ייצוג על-ידי עורכי-דין, אפשרות להבאת עדים מטעמו של הנאשם, חקירה נגדית של עדי התביעה, וכיוצא באלה.

אציין, כי אחת הפגיעות העיקריות בזכות הייצוג של הנאשמים בבתי-המשפט הצבאיים — והדבר נוגע בראש ובראשונה לתושבי אזור עזה שנעצרו — נובעת מהשכיחה שמקיימים עורכי-הדין המקומיים באזור עזה. אין שכיחה כזו בין עורכי-הדין הפלשתינים ביהודה ובשומרון. במסגרת השכיחה הזאת נמנעים, בין היתר, עורכי-הדין מעזה לייצג נאשמים בהליכים המתנהלים בבתי-המשפט הצבאיים. כשעורכי-הדין שובתים ולא מסייעים לעצירים או לאסירים הפלשתינים להופיע לפני בתי-משפט בצורה מתוקנת, אל נא ילינו על כך שיש לעתים קושי במציאת עורכי-הדין המתאימים, וזאת על-אף פניות חוזרות ונשנות מטעם המינהל האזרחי אל עורכי-הדין בעזה להפסיק את שכיחתם לטובת הפלשתינים החיים בשטחים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני השר, אם מספר השופטים לא יושלש, זה עניין שיימשך שנים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה לא גמרתם חקירה כלשהי עד היום? הנה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

שר הביטחון י' רבין:

חבר הכנסת מיעארי, הערתך אינה ראויה לתשובה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אנחנו שומעים את התשובה שלך.

שר הביטחון י' רבין:

אשר לתנאים במתקני הכליאה השונים שבאחריות צה"ל, היו גם ביקורות שהפרכו. התנאים סבירים, ועומדים בנורמות המקובלות. מתקני הכליאה פתוחים לביקורים מצד גורמים שונים ומגוונים — חברי הכנסת, עורכי-דין, הצלב האדום, המקיים ביקורת קבועה במתקנים האלה, משפחות העצירים ואף כלי התקשורת. מדוחות שנחקלו על ביקורים במתקני הכליאה עולה תמונה שונה מן הקצה אל הקצה מוז שהוצגה על-ידי חבר הכנסת תופיק טובי.

הטענה, כי הכלואים מוחזקים בתנאים תת-אנושיים תוך סיכון בריאותם וחיייהם, אין לה על מה לסמוך. מערכת הביטחון פתוחה לביקורת ספציפית וקונסטרוקטיבית בנושא התנאים במתקני הכליאה, אך היא דוחה מכול וכול הטלת דופי כוללנית וכלתי מבוססת, כפי שהשמיע חבר הכנסת טובי.

אשר להצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת מוחמד מיעארי,

המעצרים המינהליים, הציבו פה, לכאורה, סימן שאלה על חוקיות השימוש באמצעי זה. האמצעי הזה חוקי גם לפי אמנות בין-לאומיות. אמנת ז'נבה הרביעית משנת 1949 קובעת בסעיף 78 את זכותה של מדינה לעצור אנשים במעצר מינהלי משיקולי ביטחון. ההסדרים המשפטיים והפרקטיקה הקיימת באזורים שבהם מדובר תואמים הוראה זו. כל בקשה למעצר מינהלי עוברת בחינה, בריקה משפטית, על-ידי היועצים המשפטיים באזורים הללו. נעצרים אך ורק האנשים אשר צרכים ביטחוניים מחייבים את מעצרו.

ברומה לקבוע בסעיף 78 באמנת ז'נבה הרביעית, נתונה לכל עצור מינהלי הזכות לערער על מעצרו לפני ועדת ערעורים, שבראשה עומד שופט משפטי. ועדת הערעורים כוחנת את כל המידע בעניינו של העצור, לרבות החומר הביטחוני המסווג, ומעבירה את המלצותיה למפקדים האזרחיים של כוחות צה"ל, המקבלים את המלצות הוועדה כדבר שבשגרה.

במקרים מסוימים של מעצרים כאלה ממליצות הוועדות לבטל את המעצר או לקצרו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה מקרים כאלה היו?

שר הביטחון י' רבין:
אין לי נתונים. אני אעביר אותם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה לא הסתיימה החקירה עד היום? עברו שישה חודשים.

שר הביטחון י' רבין:
אני רוצה לחזור ולהבהיר, שנוסף על הפנייה לוועדת הערעורים, פתוחה תמיד האפשרות לפנות בכל נושא לבג"ץ. אז יכול בית-המשפט העליון, בשכתו כבית-דין גבוה לצדק, לטפל בנושא.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
פנו כ-1,500 מקרים.

שר הביטחון י' רבין:
שיפנו. אשר לבתי-המשפט הצבאיים: בתי-המשפט הצבאיים נדרשו בעקבות האירועים האלימים בשטחים להחמיר עם מספר גדול של משפטים. בהיקף שטרם היה כמותו לפני התקופה האחרונה. כמו כן, התעוררו בעיות מספר בקשר לניהול ההליכים, כגון עובדת פיזורם של מתקני הכליאה ברחבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, וכן גם כשטח ישראל; היותם של גורמי חקירה שונים מרוחקים גיאוגרפית ממתקני הכליאה ומבתי-המשפט; תנועת עצורים בין מתקני הכליאה השונים וקשיים בהובלת העצורים, עקב העדר כוח אדם מספיק במשרה, וכראש ובראשונה על רקע ההתפתחות של השוטרים המקומיים, שאין להם תחליף והיעדרם מכביד דק על האוכלוסייה הפלשתינית.

עם זאת, המשיכה מערכת המשפט הצבאית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה לפעול, תוך כיבוד זכויות היסוד הבסיסיות של הנאשמים, על-פי סדרי דין ודיני ראיות המקבילים בעיקרם לאלה הנהוגים בבתי-המשפט בישראל.

נעשו ונעשים כל המאמצים על-מנת לצמצם את כמות התקלות, ויש תקלות. מאמצים אלה כוללים: א. מחשוב מערכת הכליאה כדי לאפשר שליטה מרכזית על תנועת העצירים ומקומם; ב. תגבור המערכת המשפטית בכוח אדם — תוספת שופטים ותובעים צבאיים בשירות סדיר

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לי שאלה: דברייך נכתבו לפני ששמעת את חבר הכנסת
מיעארי, איך אתה יודע שזה היה בלתי מבוסס?

שר הביטחון י' רבין:
אולי יש דברים שהוספתי על הכתוב פה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איך אתה יודע?

שר הביטחון י' רבין:
אולי יש דברים שלא קראתי מן הכתב?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יוסי שריד — — —

שר הביטחון י' רבין:
אתה יודע מה כתוב ומה אני אומר?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני רואה.

שר הביטחון י' רבין:
אתה רואה, אתה לא רואה טוב.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת יוסי שריד, אמרת, די, זכותו של השר לומר
את דברו בעליפה ולהקריאו מן הכתב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני שואל, איך הוא ידע מראש.

היו"ר ח' גרוסמן:
שאלת כמה פעמים צריך לשאול אותה שאלה? זו
השאלה.

גדעון גדות (הליכוד):

— — —
שר הביטחון י' רבין:

חבר הכנסת גדות, מה שמדאיג חלק מחברי הכנסת הוא
העובדה שהאלימות דעכה. זאת הבעיה, לכן הם תוקפים את
האמצעים שהביאו לצמצומה המשמעותי של האלימות.

גאולה כהן (התחיה):
הם יעשו הכול כדי להגביר אותה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יוסי שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יוסי שריד, אני קוראת אותך לסדר בפעם
הראשונה. אתה קורא קריאת ביניים פעם אחת, אי-אפשר
לחזור עליה.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חברת הכנסת חברת האזרח גאולה כהן, את רוצה לשמש
איוון לחבר הכנסת יוסי שריד?

גאולה כהן (התחיה):
לעולם לא.

גדעון גדות (הליכוד):
היא מאונת את השתיקה שלך מאתמול.

היו"ר ח' גרוסמן:
לצערי, לא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוועדה בראשות עציני, זה לא מבוסס.

גאולה כהן (התחיה):

— — —
היו"ר ח' גרוסמן:

חברת הכנסת גאולה כהן, לא נתתי לך את רשות הדיבור.
אדוני השר, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

תושבי השטחים שנפגעו או נפגעים במהלך הפרות הסדר
מקבלים טיפול רפואי בשטחים — במתקנים ממשלתיים,
במסדות פרטיים או באלה של אונר"א — ארגון הסעד
ההתעסוקה של האו"ם, חלקם אף מועברים לטיפול רפואי או
להמשך טיפול רפואי בישראל. ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה
קיים ביטוח בריאות וולונטרי. תושבי השטחים המבוססים
זכאים לקבל את כל שירותי הבריאות הניתנים באזור, וכן
שירותים מסוימים הניתנים בישראל. תושבי השטחים שבחרו
שלא לבטח את עצמם ומעוניינים בסיוע עקב נכות כתוצאה
מפגיעה במהלך האירועים האלימים, באים להגיש תביעה
לקמ"ט תובענות — קצין מטה תובענות — במינהל האזרחי.
התביעות האלה נבדקות והקמ"ט מחליט אם להיענות להן,
בהתאם לנהלים הקיימים.

אם יש למישהו מידע על מקרים ספציפיים, אני מוכן
לקבלו על-מנת לבדוק אותו כשהיו בידי פרטים.

אני מבקש להסיר מסדר-היום של הכנסת את ההצעות
לסדר-היום של חברי הכנסת צוקר, טובי ומיעארי.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —
היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יוסי שריד, מישהו אחר עומד על הרוכן, אני
מבינה, חבר הכנסת לנדאו, שאתה מציע הצעה אחרת, שלא
להסיר מסדר-היום. בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, במלחמה יש חריגים,
ומוכן שיש לטפל בהם ולמצות לגביהם את הדין. אבל אני
מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת רדי צוקר לוועדה,
משום שהבעיה איננה רק בה עצמה אלא בתופעה של אוסף
הצעות מסוג ההצעות שמעלה חבר הכנסת צוקר. זוהי תופעה
של ניסיון מרושע, זדוני ובלתי פוסק של מפלגות בכנסת להציג
את החריגים כאילו היו נורמה, לכרסם בתחושת הצדק שלנו
ולפגוע ביכולתנו להילחם בניסיון הנעשה מסביבנו לקום על
מדינת ישראל כדי להביא להחרתה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה, מחנות ריכוז — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

אנחנו, חברת הכנסת אלוני, נאבקים על חיינו. הוויכוח איננו על "קו ירוק" ולא על יהודה ושומרון. הוויכוח הוא על מי שמבקש לצאת נגד הכיבוש של חל-אביב וחיפה וכאר-שבוע. והנה, בכנסת יש מפלגה ציונית, אשר זה שנים יוצאת להגנת הצד הערבי במאבק הזה. את הישראלים, שהם קורבנות של יידיי בקבוקים ואבנים וסכנים ושל ניסיונות רצח מציגים ככובשים, ואילו את הצד הערבי, את הרוצחים, מציגים כתנועת שחרור לאומי, שכל פשע מותר לה.

חבר הכנסת שריר כתב מאמר לפני כחצי שנה, ובמאמר הזה אמר: "100 שנות טרור הן 100 שנות כיבוש בכיף". לא 20 שנות כיבוש ולא 40 שנות כיבוש — 100 שנות כיבוש. גברתי היושבת-ראש, על-פי התזה של חבר הכנסת שריר, גם העלייה לראש-פינה היא מעשה כיבוש; גם העלייה לחנייה היא מעשה כיבוש. ולכן, כל מי שיוצא נגד הכיבוש הזה, עושה מעשה מקובל, מעשה של שחרור לאומי.

היום יודעים אנשי הטרור הערבי, כי יש בכנסת מי שימצא צידוק והבנה למעשיהם. יודעים ראשי האינתיפאדה וקנאי האסלאם, כי יש בכנסת מי שייתן להם גיבוי מוסרי ופוליטי. יש למדינת ישראל בניה עם "האינתיפאדה" הקמה נגד המדינה מבחוץ, אבל יש בעיה עוד יותר גדולה הנוגעת להתנהגות כמה מפלגות בישראל, ציוניות, שהתנהגותן היא כמו "אינתיפאדה" הפוגעת במדינת ישראל מבפנים, ולצער, מעל במת הכנסת.

אני סבור שיש לדון בוועדה על התופעה שההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת צוקר משקפת.

היור"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היור"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת רן כהן, אתה שמעת? אני ניגשת להצבעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה את רוצה ממני? אני שותק.

היור"ר ח' גרוסמן:

אתה שותק? תלמד ממני איך שותקים.

חבר הכנסת דדי צוקר, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא.

היור"ר ח' גרוסמן:

אני אביא להצבעה הצעה הצעה, או את כל ההצעות יחד, כפי שאתם רוצים. כל ההצעות יחד?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש להפריד.

היור"ר ח' גרוסמן:

אני מעמידה להצבעה את ההצעה של חבר הכנסת דוד צוקר.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — רוב

ההצעה שלא לכלול בסדר-היום את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ד' צוקר נתקבלה.

היור"ר ח' גרוסמן:

הרוב החליט לא לדון.

אני מעמידה להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת תופיק טובי.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום — רוב

ההצעה שלא לכלול בסדר-היום את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ח' טובי נתקבלה.

היור"ר ח' גרוסמן:

הרוב החליט שלא לדון בנושא.

אני מעמידה להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת מוחמד מיעארי.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — רוב

ההצעה שלא לכלול בסדר-היום את הנושא

שהעלה חבר הכנסת מ' מיעארי נתקבלה.

היור"ר ח' גרוסמן:

הרוב החליט נגד דיון. כל שלוש ההצעות הוסרו בסדר-היום.

ט. הצעת חוק יהודה והשומרון וחבל-עזה, התשמ"ח — 1987*

(הצעת חברת הכנסת גאולה כהן)

גאולה כהן (התתיה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כאשר הבאתי הצעת חוק זו ב-5 במרץ 1986 — הצעת חוק יהודה והשומרון וחבל-עזה, שמשמעותו היתה החלת חוקי ישראל על יהודה

היור"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק חל"ב: הצעת חוק יהודה והשומרון וחבל-עזה, התשמ"ח — 1987, מטעם חברת הכנסת גאולה כהן. בבקשה.

להתכתש לרצועה או להסכם שהוא חתום עליו. אבל היום, בימי בוקה ומבוקה ומבולקה אלה, כשלא רק שאין בדברים קווים, אלא בפירוש אין בהם גם נקודות יסוד, כאשר הכול כאן מופר בצורה צנינית — לא תהא זו הפרה כשיבוא לכאן היום השר ויאמר מעל הבמה הזאת: אנחנו מחויבים לריבונות ואנחנו נותנים יד לכך, ולא יוריד את ההצעה מסדר-היום.

העלינו היום את החוק גם כמבחן לליכוד. זה בהחלט מבחן כימים כאלה של מבחן לארץ-ישראל. אני לא אומרת, שישום החוק צריך להיות מהיום למחר. צריך להכין את הקרקע לכך — משפטית, הסברתית בעולם, החיישנותית וביטחונית. אבל צריך לצעוד, ללכת לקראת העניין הזה.

הבעיה הקשה ביותר שתהיה לפני הבחירות, אדוני סגן השר — ואתה, כך נדמה לי, ממונה גם על ההסברה של הליכוד — תהיה להכריע בין שני פחדים: בין הפחד של הכוח האומרי: "מה יהיה אם לא ניסוג?" לבין הפחד של הכוח האומרי: "מה יהיה אם ניסוג?". היום מתחיל המערכ לטווח את המוחות. לאחר שהוא עשה את ההפחדה בעניין הדמוגרפיה, הוא מתחיל לטווח את המוחות ולהרגיע שאם ניסוג — לא נפגע בביטחון שלנו, ואם לא ניסוג — הדמוגרפיה תפגע בזוהר היהודית שלנו. זאת אומרת, הם הולכים היום על הקו הזה.

מה אומר הליכוד לבחור המפחד? האם הוא רק סומך על כך שהוא בכל זאת אוהב כמעמקי לבו את ישראל ולא מאמין לערבים? — זה לא מספיק. יש לנו אופציה של עשייה. יש לנו אופציה שתפרוץ את הסטטוס-קוו ואת הקיפאון, והיא ההתיישבות. יש תשובה, יש פתרון מדיני, איננו עומדים ולא זזים. יש פתרון מדיני, והוא נקרא ההתיישבות. ההתיישבות הזאת לא זו בלבד שתמלא את החללים הפוליטיים הריקים בחוק יהודה ושומרון, היא גם תשובה את החלום של אלה החושבים שיש להם עדיין סיכוי להקים שם מדינה פלשתינית. ההתיישבות הזאת תשרר לאוכלוסייה הערבית ביהודה ובשומרון, שהיא היום מבולבלת ומתוסכלת, שמכאן אנחנו לא יוצאים. אבל לא נעשה זאת על-ידי אמירות אלא על-ידי קביעת עובדות בשטח.

לכן, אדוני השר, אני רוצה לסיים היום את דברי לא בניתוח של החשיבות הביטחונית, הפוליטית, הציונית וההיסטורית של הקשר שלנו עם יהודה ושומרון. ואתה יודע שאנחנו מאלה שלא אומרים "20 שנה לכיבוש", אלא "כבר 20 שנה לשחרור, כבר 20 שנה למגע עם ארץ-ישראל".

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

21 שנה.

גאולה כהן (התחיה):

21 שנה. אנחנו יודעים להעריך זאת, כי האופציה היחידה המתקיימת בשטח היא אופציית ההתיישבות. 100 אופציות שקריות עדיין לא עושות אופציה אמיתית אחת. האופציה של האוטונומיה שקרית, האופציה של הפשרה הטריטוריאלית שקרית, וכך גם כל האופציות האחרות. האופציה הריאלית היחידה, המתגשמת בשטח, היא האופציה של ההתיישבות. זאת האופציה היחידה. תקראו את המציאות ותקבלו קצת ביטחון, לא רק להגיד: "אנחנו כעד ההתיישבות". יש לראות בה פתרון לפחדים של העם הזה, האומר: "מה יהיה בסוף?" בסופו של דבר, ישלמו הערבים עם הגבולות האלה. בסופו של דבר, תהיה כשבים מדינת ירדן מדינה פלשתינית דה-פקטו.

והשומרון וחבל-עזה — והיא הורדה — אמרתי בפתיחה את הדברים האלה: "ההחמצה ההיסטורית הגדולה להחיל את ריבונות ישראל על יהודה ושומרון ועל חבל-עזה היתה ב-1967, עם תום מלחמת ששת הימים. העיתוי הטבעי להחלת החוק והמשפט הישראליים ביהודה, בשומרון וחבל-עזה, כמו גם לתנופת ההתיישבות בחלקי מולדת אלה, היה עם תום מלחמת ששת-הימים".

מאז ההחמצה ההיסטורית ההיא ידענו החמצות של עיתויים נוספים. אבל, החלטה אחת של ממשלת ישראל — לא הייתי קוראת לה סתם החלטה, אלא כניסה למלכוד, שעד היתה הולידה רק מלכודים נוספים — יש בה רזע פורענות. זוהי תוכנית האוטונומיה, שהיתה חלק בלתי-נפרד של הסכמי קמפ-דייוויד. זו לא היתה רק החמצה אלא מוקש זמן. גם אם יש עיתוי שיכול לקדם אותנו לקראת פתרון כזה, הרי יש כאן מלכודת של האוטונומיה, שהליכוד מרגיש את עצמו מחויב בה. הוא לא יכול לעשות כלום, הוא מחויב לאוטונומיה.

אף שמעל הרבה דוכנים והרבה במות עומדים אנשי הליכוד ואומרים: אף שעל, לא נוותר לעולם על יהודה ושומרון וחבל-עזה, הרי מצד שני הם אומרים: הולכים למשא-ומתן בלי תנאים מוקדמים. אני מבינה שיש פה התחכמות וטקטיקה. אני לא מאמינה בהתחכמות הזאת, לא מאמינה בטקטיקה הזאת בכל הקשור בנושאי יסוד ובבסיס קיומה של מדינת ישראל.

אם הליכוד אכן רוצה היום — ואני אומרת זאת גם לחברי חבר הכנסת גדעון גדות — אם אתם רוצים היום הזדמנות לתקן את העיוותים שנעשו עד היום, הנה ניתנת לכם ההזדמנות. נכון — ואנו אומרים זאת הרבה מעל הבמה הזאת — שיש מה שנקרא מחנה לאומי אחד, אבל המחנה הלאומי האחד יכול לבוא לידי ביטוי לא רק כעצרות-עם מרכזיות ולא רק כצהרות כפני בולרים. הוא צריך לבוא לידי ביטוי פה בכנסת. ואני רוצה היום לראות את סגן השר רוני מילוא עולה על דוכן הכנסת ואומר לי: היום אנחנו ניתן את ידנו להחלת הריבונות וחוקי ישראל על יהודה ושומרון וחבל-עזה.

היום אינני מתייחסת באופן פוליטי לכל החוק הזה. דיברתי עליו מספיק ומכירים עליו חברי הסיעה בהרבה מאוד הזדמנויות. אני רוצה לשאול היום את הליכוד: האם הוא ירים היום את ידו להורות החוק הזה, חוק החלת הריבונות על יהודה, שומרון וחבל-עזה? ושלל יאמרו לי: אנו כבולים בככלי קווי-היסוד. שמעתי את יושב-ראש הקואליציה מטעם הליכוד, חבר הכנסת חיים קופמן, כשהציע רק לפני שבועיים את החלת החוק הישראלי על כקעת-הירדן. נו, זה כן הולך עם קווי היסוד האוטונומיה? נו, זה הולך עם קווי היסוד של הממשלה? הוא השתחרר.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

לכן הממשלה לא תמכה בו.

גאולה כהן (התחיה):

לכן? — לא לכן. למי אנחנו זורים פה חול בעיניים? אני אומרת שהגיע הזמן, ואני אומרת זאת ככל הכבוד למחציתו של הבית הזה, המוכנה עדיין להיאבק על ארץ-ישראל. אבל להיאבק היום על ארץ-ישראל זה, ראשית, לתת יד לחוק המציע החלת הריבונות. דרך אגב, אדוני סגן השר, אמרת "לכן לא קיבלנו". אני יודעת שהשר משה ארנס אומר, כממשלה ובכל מיני פורומים, שהוא בעד החלת החוק.

אני לא מציעה, ומעולם לא הצעתי, להפר התחייבויות הסכמים. ואכן, הסתייגתי מאותם חברי המערכת שהציעו לפרס

כולה — אינה תומכת בהצעה להחלת הריבונות. לכן אני חייב להודיע מעל במה זו על התנגדות הממשלה להצעה.

אני אומר את הדברים בהחלט — כפי שאמרתי בתחילת דברי — לא בשמחה. לא בשמחה אני אומר את הדברים האלה, כי זוהי דחיית עם דבריה של חברת הכנסת גאולה כהן והסכמתי להם. כל שאני יכול להגיד לחברת הכנסת גאולה כהן בהזדמנות זו הוא, שאני מקווה שאחרי הבחירות הקרובות, בעזרת השם, נשב כולנו, כל המחנה הלאומי, סביב שולחן הממשלה ואז נוכל גם להגשים את מדיניות המחנה הלאומי בהבנה ובהסכמה הדדית.

יעקב גיל (המערך):

זו במת בחירות?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
בשלב זה ממשלת האחדות הלאומית איננה תומכת בהצעה, ולכן אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-יומה של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן השר רוני מילוא.

גאולה כהן (התחיה):

אני רק רוצה לקרוא לחברי הליכוד וגם לסגן השר, מתוך התרגשות על הדברים שהוא אמר, באמונה שאכן הוא לא יכול היום לדבר אחרת בשם הממשלה מעל הדוכן הזה, אבל כחבר הכנסת, שיצביע בעד החוק הזה. אני פונה אליהם: עד שנשב יחד בממשלה וכדי שנשב יחד בממשלה ונחיל יום אחד את החוק הזה על דעת כל הכנסת, אני מבקשת מהם היום להרים את ידם בעד החוק.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה.

אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק יהודה והשומרון וחבל-עזה, התשמ"ח — 1987. מי להצעת החוק? מי נגד?

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — מייעוט

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-יומה של הכנסת — רוב

ההצעה להסיר את הצעת חוק יהודה

והשומרון וחבל עזה, התשמ"ח — 1987,

מסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

אנחנו יודעים, שהאופציה הירדנית היא כבר גוריה מתה ולא לעולם חוסן. לא לעולם חוסין ולא לעולם חוסן. ידוע שכל המשפחה ההאשמית כבר מצויה בירידה רצינית.

אני רוצה לסיים את דברי בציטטה אחת ובשני משפטים. זו ציטטה שהבאתי פה בנושא אחר. לא אצטט לך את ז'בוטינסקי, שכולנו אוהבים אותו, מכירים אותו ויודעים אותו. אצטט דווקא את בן-גוריון, אותו בן-גוריון שהסכים לחלוקה ב-1947. אבל יש הבדל גדול בין ויתור על חלקים הנמצאים בידינו לבין אי-מימוש וזכותנו על חלקים שעדיין לא בידינו. הוא באמת לא מימש את הזכות והסכים לחלוקה, אבל הוא היה גם זה שאמר: "אילו הועמדה בפני השאלה: מדינה יהודית בכל מערב ארץ-ישראל תמורת הסתלקות מזכותנו ההיסטורית על ארץ-ישראל כולה — הייתי רוחה את המדינה. אין רשות לשום יהודי לוותר על זכות העם היהודי בארץ. אין זה מסמכותו של שום יהודי, אין זה מסמכותו של שום גוף יהודי ואין זה אפילו מסמכותו של העם היהודי כולו לוותר על איזה חלק שהוא בארץ. זוהי זכותה של האומה היהודית לדורותיה, זכות שאינה ניתנת להפקעה בשום תנאי".

אני מצטטת את הדברים כדי לסיים בשני המשפטים שבהם סיימתי את נאומי לפני שנתיים, כשהעליתי פה את הצעת החוק בשם סיעת התחיה: "הצעת החוק הזאת היא טרומית ואומנם, אבל היא לא טרם זמנה. לא תמיד מה שמחקהל על דעת המציאות ועל דעת המקום והזמן מתקבל באותה עת גם על דעת חברי הכנסת. רק חבל על המחיר שנשלם בשביל כל רגע של איחור". זה לא יהיה רק לחובת המערך, אלא גם לחובת הליכוד אם אכן ידחה שוב את העיתוי של התחלת החלת חוק הריבונות על יהודה, שומרון וחבל-עזה. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. רשות הדיבור לסגן השר רוני מילוא, לדברי תשובה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן להחלת המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה וכיטול סעיף 11(ב) לפקודת סדרי שלטון ומשפט, התשמ"ח — 1948, היא הצעה שעוסקת במהותה בריבונות ישראל ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

אני חייב להודות, שעל-פי השקפת עולמי אני בהחלט רואה את ההצעה וגם את ההנמקה של חברת הכנסת גאולה כהן בחיוב, ודבריה בהחלט משקפים גם את עמדותי. אבל, אני עומד כאן היום כנציג של ממשלת ישראל, שהיא ממשלת אחדות לאומית ומחציתה — אולי פחות ממחציתה, אבל ודאי לא

י. הצעה לסדר-היום

השנה ה-21 לכיבוש

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 7451 של חבר הכנסת מאיר ילנר: השנה ה-21 לכיבוש. בבקשה, אדוני.

מאיר ילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להתייחס לסיכום הכולל של 21 שנות כיבוש, 21 שנים שהביאו להרס ערכי יסוד אנושיים בחברה הישראלית, 21 שנות כיבוש שהביאו לגירולים גזעניים, פראיים ומאשימים. הכיבוש

הביא ליצירת שתי מערכות משפט: אחת לערבים ואחת ליהודים. כשהידי הורג, העונש הוא נזיפה או מאסר על-תנאי, ללא ישיבה בפועל בבית-סוהר; כשערבי הורג — עונשו מאסר עולם.

ההתקוממות העממית נגד הכיבוש עוררה את רוח העם בישראל להכנה, כי נצח הכיבוש הוא שקר, כי הכיבוש חייב להיפסק, כי צריכים בריניות לגשת לשאלת השלום על בסיס

הכרה הדדית, כי הברירה — שלום או כיבוש ומלחמה נוספת — איננה מכל קודמותיה.

אף-על-פי שהעמדה של הממשל האמריקני עדיין מונעת כינון שלום, יש לקוות שפסגת רייגן-גורבצ'וב במסקבה תגרום להחשת כינון השלום הישראלי-הערבי. שבמרכזו שלום ישראל-פלשתיני, על בסיס העקרונות שהוסכמו בין ארצות-הברית לכרית-המעצמות ב-1 באוקטובר 1977. היסודות שהוסכם עליהם אז בין שתי המעצמות היו: 1. ועידה בין-לאומית פעילה בחסות האו"ם; 2. אש"ף ישתתף כנציגו הכלעדי והעצמאי של העם הפלשתיני במסגרת משלחת ערבית אחידה.

חברי הכנסת, הכיבוש הוא אסון לעם ישראל ולא רק לעם הפלשתיני. כדי למנוע מלחמה נוספת, שקורבנותיה יהיו לאין שיעור רבים יותר מאשר במלחמות קודמות, כדי למנוע מלחמה נוספת יש לעשות הכול למען תהיה השנה ה-21 השנה האחרונה לכיבוש והראשונה לשלום על בסיס של כיבוד זכויות שני העמים, עם ישראל והעם הערבי-פלשתיני, על בסיס של שתי מדינות לשני העמים — מדינה פלשתינית עצמאית בצד מדינת ישראל.

חברי הכנסת, השנה ה-21 לכיבוש הביאה למעשים קשים. כששמעתי היום את חשבותו של השר רבין, נדהמתי עד כמה הוא מבטא את האטימות, את הצנינות, את הצדקת הסדיום מן הסוג הגרוע ביותר. לא אחזור על מספרי ההרוגים, הפצועים, העצורים, בהם 2,000 עזורים מינהליים. זה מגיע למספרים הממיטים חרפה על מדינת ישראל, ועל ממשלת ישראל בראש ובראשונה.

את הדברים שקרו היום יש לציין. 1. ביוני הוא יום הילד הבין-לאומי. לכבוד יום הילד רצחו בימים האחרונים ילדה בת שלוש מעזה; פצעו תינוקת בת חשעה חודשים, והיא תישאר בלא עין. זה מה שהממשלה עשתה על-ידי כוחות הכיבוש לכבוד יום הילד הבין-לאומי.

יש לציין שכונצו דברים שקשה להעלותם על הדעת, והם מוזכרים ליהודים דברים מסוימים אשר קרו בעברם שלהם — קבורת אנשים חיים. בימים האחרונים נתגלה עוד מקרה כזה. הפעם כוסו תושבים ערבים והוכו כאכנים. והמקרה של חיילים מ"גולני", שהתעללו בילד בן 15 מרמאללה, הובילו אותו למזבלה של אל-בירה, שם הוכה מכות רצח ובסוף ירה חייל לתוך פיו. זה אירע בשנה ה-21 לכיבוש.

החיתיות של השלטון, החיתיות אשר באה, לצערי, לידי ביטוי אצל חיילים וקצינים רבים, אף שלא אצל כולם — יש כה משום הרס החברה הישראלית, התגברות סכנת הפאשיזם. גם הרס שירותי הבריאות נובע בחלקו מהקדשת עיקר תקציב המדינה להמשך הכיבוש, להכנת מלחמה נוספת.

אני רוצה להזכיר למי שאמר "נקמת דם ילד קטן עוד לא ברא השטן", אם השר רבין אמר פה היום, שיש חברי כנסת אשר מצטערים על שהאינתיפאדה, ההתקוממות העממית כביכול נכשלה, הוא משלה את עצמו. כך אמרו הגנרלים האמריקנים בווייטנאם עשר פעמים, עשרים פעם — אנחנו הרגענו, אנחנו ניצחנו, אנחנו הבאנו להשקטת הרוחות. ומה היה באלג'יר? אותו דבר אמרו הקלגסים הקולוניאליים, ועכשיו חזרו השר רבין על אותם דברים.

מאיר כהנא (תנועת כך):
מה עם אפגניסטן?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
באפגניסטן ניצחה הממשלה של אפגניסטן. באפגניסטן לא נתנו האמריקנים לסוכייטים לצאת, מפני שארגנו התערבות מבחוח. הסוכייטים היו נגד התערבות מבחוח, וכל הזמן היו בעד יציאה מאפגניסטן. כך שההצעה הפאשיסטית שלך היא שקרית.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אני פאשיסט? זה לא יפה מצדך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני רק רוצה לציין, שלא קרו בישראל רק דברים רעים במשך התקופה הזאת. רוב הציבור מבין שהמשך הכיבוש יכול להיות אסון לישראל. קמה תנועה רחבה מאוד נגד המשך הכיבוש. קמו עכשיו כ-50 תנועות שלום, שלא היו לפני האינתיפאדה. קמה תנועה רחבה של אלפים, המסרבים לשרת בשטחים הכבושים, מסרבים לשבוי ידיים, ו-22 מהם נמצאים בכלא. הדבר הגיע עד כדי כך שלא מכירים בזכות המצפונית של חייל שלא לשרת בשטחים כבושים, שלא להיות קלגס של קולוניא.

מאיר כהנא (תנועת כך):
זו לא הסתה להמרדה?

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת כהנא, אני מבקש ממך להירגע.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה הגיע לידי כך שאלוף כצה"ל, דב ירמיה, אשר הצדיק את הסירוב לשרת בשטחים מבחינה מצפונית, מזמנים גם אותו לחקירה ולמשפט.

ולכסוף, אני רוצה להביע מחאה על מה שקרה בכלא נווה-תרצה, על ההתעללות בשתי האסירות, הפעם יהודיות, רוני בריאפרט ומיכל שוורץ. אנחנו מאשימים את הנהלת הכלא, שבלי ההסחה שלה ואילולא האדישות שלה לא יכול היה לקרות דבר כזה. אנו דורשים לשחרור אותן. הן עוד לא הורשעו וכבר עושים להן ליג' מטעם השלטון ומטעם הנהלת בית-הסוהר.

אני רוצה להציע שהכנסת תקיים דיון על הדברים האלה, כדי שנגמור אי-פעם את סיט הכיבוש, כדי שנפסיק את הרצח של אנשים והמוק, כדי לטהר את שם ישראל. יש להקים מדינה פלשתינית בצד מדינת ישראל, כדי שנוכל לחיות בשלום.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אתה לא גורמלי, אתה בוגד.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שתוק אתה.

היו"ר א' נחמיאס:
אדוני סגן השר רוני מילוא, בבקשה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי את דבריו של חבר הכנסת וילנר, ואין לי אלא לומר ששוב נדהמתי איך יכול לעמוד כאן חבר הכנסת וילנר ולומר דברים שבינם לבין המציאות אין כל קשר ואין שום דמיון, דברים שיש בהם משום עלילה, משום הסתה נגד צבא-ההגנה לישראל ונגד מדינת ישראל.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
עקב ההסתה שלכם, חבר הכנסת תופיק טובי, ראינו מה קרה ב"יום השלום" בווידערה, איך נחסם הכביש לשלוש שעות, איך הושלכו אבנים, איך הונפו דגלי אש"ף, איך נזרקו בכבוקי מולוטוב בתוך גבולות מדינת ישראל של היום, לא ביד ידה ו"שומרון, לא בעזה.

לכן כל מי שעניינם בראשו מבין שמדובר כאן בהסתה פרועה, בגיטה שאין לה שום קשר אל המציאות. אלה דברים שכל-כ"ס מכוונים נגד מדינת ישראל ונגד צבא-הגנה לישראל.

לכ אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה.

חבר הכנסת, אנו עוברים להצבעה. מי בעד ההצעה לקיים דיון במליאה, כהצעת חבר הכנסת מאיר וילנר? מי בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום — רוב
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום
של הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:
ההצעה של חבר הכנסת מאיר וילנר הוסרה מסדר-היום של הכנסת.

יא. הצעת חוק עידוד הילודה בישראל, התשמ"ז — 1986*

(הצעת חבר הכנסת מ' כהן אבידב)

שר החינוך והתרבות י' נבון:
ההצעה הזאת עלתה כמה פעמים. הרעיון אינו רעיון שאפשר לפסול אותו, אבל יש כאן כעיות תקציביות קשות, ולולא זאת היינו בוודאי מקבלים את ההצעה החוק בברכה. כיוון שכן, אי-אפשר להעביר את הצעת החוק.

היו"ר א' נחמיאס:
טוב, תודה רבה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
אם הוא ענה, אני רוצה להשיב. זו זכותי.

היו"ר א' נחמיאס:
להשיב על מה?

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
זכותי להשיב.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה, אדוני, זו זכותך, אינני חולק על זכותך.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
אני מבקש להצביע.

אני מניח שעל-פי תפיסת עולמו של חבר הכנסת וילנר, השטחים הכבושים, כפי שהוא מכנה אותם, אינם מסתיימים בגבולות 1967, אלא כוללים גם את ירושלים.

מאיר כהנא (תנועת כך):
גם יפו.

דב שילנסקי (הליכוד):
אתה מתכוון גם לליטא.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
ירושלים, יפו ולוד.

דב שילנסקי (הליכוד):
אני מכיר שטחים כבושים — — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שילנסקי, מה ההתרגשות? אתה מפריע לסגן השר רוני מילוא.

שבח וייס (המערך):
אי-אפשר בלי ליטא.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
הרי התהליך של חבר הכנסת וילנר ידוע מראש, והסצנריו יכול להיות מצויר על-ידי כל אדם שרואה את הדברים לנגד עיניו — אחרי שתקום המדינה שהוא רוצה, תגיע זכות השיבה של הפליטים לרמלה וללוד, ואחר כך תבוא זכות ההגדרה של הערבים בגליל, כי אסור לשלוט על עם זר, אסור לשלוט על 700,000 ערבים בגליל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תפסיקו את הדמגוגיה.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת תופיק טובי, אנא, אפשר לסגן השר להשיב לחברך לסיעה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעת חוק ת"ד: הצעת חוק עידוד הילודה בישראל, התשמ"ז — 1986. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר כהן אבידב, בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
אני מבקש להצביע על הצעת החוק.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה. יש לך רשות דיבור.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):
אני מוותר, אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט או לוועדת הכספים.

היו"ר א' נחמיאס:
שר החינוך והתרבות, יש לך מה להשיב על הצעתו של חבר הכנסת מאיר כהן אבידב?

חבר הכנסת מאיר כהן אבידב ביקש מהמקום, שהצעת חוק עידוד הילודה בישראל תועבר לוועדה, להכנתה לקריאה ראשונה. מה אדוני רוצה? האם הוא מסכים עם המציע? אתה רוצה להתייחס להצעה או להשיב מהמקום?

חוכרת ל', ישיבה ת"מ
— הצעת חוק עידוד הילודה בישראל; שאלות ותשובות —

היו"ר א' נחמיאס:
בסדר.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

היו"ר א' נחמיאס:

מותר לו לבקש מהמקום הצבעה על הצעת החוק. הוא ניצל את האפשרות המוקנית לו. לאדוני היתה גם אפשרות להשיב או מהמקום — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אני מבקש להשיב מעל לדוכן.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מצטער מאוד, כבר עבר הזמן. אני עובר להצבעה.

ה צ ב ע
בעד ההצעה להעביר את הצעת
החוק לדיון מוקדם בוועדה — מינוט
בעד ההצעה להסיר את
הצעת החוק מסדר-היום — רוב
ההצעה להסיר את הצעת חוק הילודה
בישראל, התשמ"ז—1986, מסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת החוק הוסרה מעל סדר-היום.

יב. שאלות ותשובות

היו"ר א' נחמיאס:

לפני שאנחנו עוברים להצעתו לסדר-היום של חבר הכנסת נחמן רו, אבקש ממך, חבר הכנסת רו, לאפשר לשר החינוך והתרבות להשיב על שתי שאלות של חברי הכנסת. בבקשה, אדוני השר.

4331. קיצוצים בחינוך הדתי

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ה באייר התשמ"ח (12 במאי 1988):

בעיתון "יום השישי" מיום י"ב באייר התשמ"ח, 29 באפריל 1988, פורסם, כי ראש המרכז לחינוך דתי בישראל מאיר הלברטל התלונן על קיפוח החינוך הדתי במבנים, וציין שהיה קיצוץ של 35% בשעות החינוך והלימוד של הרבנים בבתי-הספר. כן קוצצו שעות לימודי הקורס בבתי-הספר המקיפים הדתיים.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונים הרברים הנ"ל?
2. האם נעשה קיצוץ בסדר גדול דומה לגבי כל יתר שעות הלימוד בבתי-הספר?
3. האם משקפים קיצוצים אלה מגמה חדשה של משרדך?
4. האם תורה להחזיר לתקן את השעות שקוצצו?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א. הקצאת משאבים לבנייה לא נעשית לפי פרופורציות בין המגזרים, אלא על-פי צרכים ענייניים. באופן זה מוקצים התקציבים גם לחינוך הדתי לפלגיו השונים, והוא אינו מקופח. מתקציב 1988 ייבנו בחינוך הדתי כ-25% מכלל הכיתות במגזר היהודי.

ב. לקראת שנת הלימודים התשמ"ט הופחתו 270 שעות שבוועיות מכ-1,500 השעות שניתנו לרבנים — כ-25%. לא שנו כללי ההקצאה לבתי-הספר המקיפים הדתיים.

2. נעשו קיצוצים גם בתקציבים אחרים על-מנת לקדם נושאים לפי סדר העדיפויות של המשרד.

3. התשובה שלילית.

4. אני מקווה שחלק מהשעות שהופחתו יוחזרו במסגרת השעות שהוקצו למחוזות ולבתי-ספר על-פי מדיניות האוטונומיה שניתנה להם.

4351. פוליטיזציה בבית-ספר בערד

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' כסיון התשמ"ח (19 במאי 1988):
לאחרונה פורסם, שבבית-הספר בערד קמה סערה. התלמידים התלוננו, שהנהלת בית-הספר הביאה מרצים מן השמאל, ולא הביאה אפילו מרצה אחד מן הימין. לטענתם, מנסה הנהלה להשפיע עליהם ולכפות עליהם את דעתה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לכבודו על אודות הנושא הנדון?
2. מה כוונת כבודו לעשות על-מנת למנוע תופעה של פוליטיזציה בבתי-הספר?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא ידוע לנו על כל סערה בבית-הספר בנושא זה. לא היתה כל פנייה אלינו, או למנהל בית-הספר, מצד התלמידים, ההורים או גורמים אחרים.

אחד מתלמידי בית-הספר כתב מכתב לעיתון המקומי בעקבות הרצאה של הסופר עמוס עוז, והוא קשר את ההרצאה לפוליטיזציה. תלמידים אחרים נקטו עמדה שונה, ואף הביעו אותה בעיתון המקומי.

הנהלת בית-הספר אכן מאמינה, שיש לחנך התלמידים למעורבות חברתית, ובכלל זה למעורבות פוליטית, אך היא מתנגדת לפוליטיזציה. הנהלה אינה מנסה להשפיע בכיוון פוליטי כלשהו, היא אינה רשאית ואינה יכולה לעשות זאת.

בשנים האחרונות החמנו לבית-הספר, או התארחו בו במסגרת ביקור בעיר, חברי כנסת ממפלגות שונות. קיימת בנושא זה הקפדה בבית-הספר. להלן רשימת האישים שהופיעו בבית-הספר: ב-31 באוקטובר 1985 — יוסי שריד; ב-12 בנובמבר 1985 — שמעון פרס; ב-25 בפברואר 1986 — דוד מגן; ב-10 בספטמבר 1986 — ישראל קיסר; ב-21 בדצמבר 1986 — אברהם שפירא; ב-20 בפברואר 1987 — רן כהן; ב-3 במרס 1987 — יצחק שמיר.

2. משרדנו מקפיד על כך שבת-הספר ינהגו בהתאם לאמור בחוק המנכ"ל/ג.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר החינוך והתרבות.

יג. הצעה לסדר-היום תפקוד אגף העתיקות

שכל העתיקות הן בעצם רכוש המדינה — הם חייבים להחסיק את העתיקות במקומות מסוימים ולשמור על העתיקות, על האתרים והמקומות.

והנה אנחנו מוצאים שכמעט כל החיובים האלה, החל מהחפירה ברשיון, דרך הרישום, דרך איסוף הממצאים, וכלה בשימור הממצאים אינם מתקיימים כראוי — אף שפה ושם נעשו תיקונים — וביסודו של דבר העניין לא מסודר. הארץ הזאת מאבדת מדי שנה בשנה אוצרות, נכסים תרבותיים, נכסי רוח וחומר המאפשרים לנו להעמיק, להרחיב ולהגביר את הבנתנו ואת היכרותנו עם תרבות עמנו ועם תרבות העמים שחיו באזור הזה בעבר.

אני רוצה להדגיש ולציין: ארץ-ישראל היא אוצר בלום, אוצר ייחודי בנושא הזה של עתיקות, אבל בהשוואה לארצות אחרות במזרח הקרוב היא גם אחת המדינות שהטיפול בעתיקות בהן הוא מהבלתי מסודרים ביותר, אזכיר, למשל, את התופעה של שוד עתיקות. קוראים על זה לעתים קרובות מאוד בעיתונות. זו תופעה נפוצה. פשוט הולכים אנשים וחופרים, פותחים קברים, קודחים במערות, הולכים עם מגלי מטבעות אלקטרוניים, מוצאים עתיקות וסוחרים בהן, מעלימים אותן מעיני המדענים, מוכרים אותן לכל המרבה במחיר, וזה הולך לאיבוד מבחינת היכולת שלנו להפיק מהממצאים תועלת תרבותית, רוחנית ולאומית.

שודדי העתיקות הם לעתים קבלי משנה של מישור אחר. רבים מהם עושים את עבודתם בלילה, ולעתים אף מסוכן להתקרב אליהם. יש להם נשק. שודדים אלה הם יהודים ולא יהודים. פעמים רבות מאוד מוכרים את העתיקות, ומי שקונה אותן, מוציא אותן מן הארץ והן נעלמות לחלוטין.

האגף הזה, החשוב כל כך, הנהנה מנתח זעום מאוד מתוך תקציבו של משרד החינוך והתרבות. היום מקבל האגף הזה 1.9 מיליון שקלים לכל פעולותיו, עזה שנחוצ סכום גבוה לאין ערוך מזה, סכום המתקרב אולי ל-6 מיליון שקלים, כדי לטפל כראוי בתחום הזה.

אני יודע שמשרד החינוך והתרבות הקים בתוך האגף הזה יחידות בקרה, יחידות שמירה, יש כמה וכמה יחידות עם ג'יפים המסתובבות ומפקחות על העניין של שמירת העתיקות ומניעת שוד העתיקות. אבל אין הקומץ משביע את הארץ, למשל, הנגב על מרחבו הענקיים — אי אפשר להשתלט עליו במספר כזה של יחידות שמירה ופיקוח. הוא הדין בגליל ובמקומות אחרים. מה שנעשה עכשיו באזורי יהודה ושומרון הוא שוד לאור היום ובחשכת הלילה, והתקציבים אינם מאפשרים את אכיפת החוק בדבר איסור השוד הזה.

אני קורא מכאן לאוצר ולמשרד החינוך והתרבות לעשות בתוך האגף הזה את מה שמתבקש, ואני בטוח שזה מקובל על אנשי משרד החינוך והתרבות, ודאי וודאי על שר החינוך והתרבות. יש לאפשר לאגף העתיקות למלא את תפקידו, החשוב והחיוני כל כך. אולי נחוצ רה-ארגון של עבודת המשרד, ואני יודע שגם כזה עוסקים עכשיו. ייתכן שהמצב קשור לצורת עבודת המשרד מבחינת הארגון והמינהל שלו, אולי גם לאיוש התפקידים, בעיקר של ניהול האגף. היום אין ראש אגף או מנהל אגף. זו תקופה לא טובה בעבודת האגף, הוא נחלש מאוד, והדברים מתרחשים בשטח במהירות רבה לרעה.

היור"א נחמיאס:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 7410, מאת חבר הכנסת נחמן רו: תפקוד אגף העתיקות.

נחמן רו (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, הנושא שאני בא להעלות כאן הוא תפקודו של אגף העתיקות. אגף העתיקות במשרד החינוך והתרבות הוא אחד האגפים החשובים ביותר. הוא עוסק בחשיפה של האוצרות הארכיאולוגיים של הארץ הזאת, בחפירת אתרים, באיתור מתקנים, באיסוף חפצים, כתובות ומגילות. כל הדברים האלה מאפשרים לתרבות שלנו, ולכל תרבות העוסקת בחקר עתיקות, בחפירות ובארכיאולוגיה, להכין יותר את עצמה — כיצד חיר, היכן גרו, כיצד התלבשו, מה חשבו, במה האמינו, כיצד לחמו, כיצד עבדו, ממה התפרנסו, וכדומה.

עניין החפירות בארץ-ישראל הוא עניין המתפתח כבר שנים רבות, היות שהארץ הזאת היא ארץ שבה התפתחו תרבויות עתיקות. אותנו מעניין במיוחד מה שקרה החל בתקופה שבה בא העם העברי לארץ-ישראל, אבל גם מה שהיה קודם לכן: תרבויות הכנענים, הפלישתים ועמים אחרים שחיו כאן. בעיקר מעניין אותנו מה שהתפתח בתקופתנו. אנחנו יודעים שנוכחים התעניינו רבות בארץ הזאת, אבל במאה שלנו התעניינו בה בעיקר יהודים, ובפרט ישראלים, שחפרו את עתיקותיה של הארץ. גרמנים, אנגלים ואחרים חפרו ביריחו, חפרו במצדה ובמקומות רבים נוספים, אולי בעיקר בסביבת הרי-הבית. אבל אני אציין בעיקר את החפירות שנעשו בידי החופרים הישראלים. אציין את המפורסמים שבהם, שיש להם זכות ראשונים או חשיבות מיוחדת, אמנה רק אחדים — בעצם אולי לא אמנה אותם. למה לי לא לציין את כולם? הם עשו עבודת חפירה וחקירה רבת ערך ורבת חשיבות.

חשוב לציין, שלחופרים ההם, למדענים החשובים שהוציאו לעצמם, לפרסומיהם ולתגליותיהם שם ותהילה עולמיים, קמו יורשים וממשיכי דרך בדמותם של ארכיאולוגים צעירים, הממשיכים את עבודת החפירה. היום עוסקים בחפירה בכמה וכמה אתרים חשובים מאוד בארץ.

אגף העתיקות הוא האגף הממונה כמשרד החינוך והתרבות על טיפול בכל נושא החפירות, כממצאי החפירות ובפרסומים הקשורים בהם. אני רוצה להזכיר כאן את העובדה, שזה כמה שנים מוצא דוח מבקר המדינה ליקויים באגף העתיקות, ואף-על-פי שהביקורת קבעה ופירטה מה זה הליקויים שהיא מצאה בעבודתו, קובע הדוח שהתפרסם זה עתה, דוח מספר 38 — ואני מצטט: "ממצאי המעקב מצביעים שליקויים רבים שעליהם הצביע מבקר המדינה בדוח שנתי 36" — היינו לפני שנתיים — "לא זו בלבד שלא חוקנו, אלא שכמקרים מסוימים אף התפשטו. על משרד החינוך והתרבות לטפל לאלתר בניהול של אוצרות המדינה ולהעלותו לרמה נאותה". יש בדוח המלצות רבות נוספות.

הטיפול בכל נושא החפירות מתקיים על-פי חוק העתיקות, הקובע שהחופרים חייבים ברשיון מטעם אגף העתיקות. בלי רשיון אמור לחפור. הם חייבים בפיקוח של אגף העתיקות במהלך החפירה, הם חייבים בדיווח מסודר על ממצאיהם, הם חייבים באיסוף הממצאים ואסור להם להוציא אותם — מפני

לתיקון הליקויים מינימום של 4 מיליוני שקלים. אולי נוכל להוסיף מיליון שקל וזאת לא כתוספת שבאה מבחוץ.

ביקשתי אומנם ממשרד האוצר תוספת תקציבית לכל ענייני התרבות, לרבות נושא זה, אבל כידוע לא נענינו.

משרד החינוך והתרבות עד מאוד לבעיה של שוד העתיקות. בתקופת כהונתי אורגנו חוליות למאבק בשוד. הוספנו עוד שתי חוליות עם ג'יפים וכדומה, אבל נדרשות חוליות נוספות. אנו גם זקוקים לשיתוף פעולה הדוק יותר עם המשטרה והרשויות המשפטיות.

כידוע למציע, כנחתי גם הצעה לשינויים בחוק העתיקות כאחת מהדרכים לצמצום השוד והסחר הבלתי-חוקי בעתיקות. הצעה זו נשלחה לגופים העוסקים בחקיקה לשם מתן חוות דעתם. כידוע גם בקרב המומחים יש חילוקי דעות רציניים לגבי היעילות של חוק כזה, האוסר סחר בעתיקות.

הבעיה מורכבת. יש ליקויים. התחלנו בתיקונים. אני מקווה שנלך בדרך זו של תיקון הליקויים הן על-ידי תוספת לתקציב, הן על-ידי כך — אנחנו מקווים — שבמכרז ייבחר אדם שיהיה מתאים לתפקיד הזה.

הנושא ראוי בהחלט לדיון. הוא כהחלט ראוי גם לדיון במליאה, אבל מכחינה מעשית אני מציע שהנושא יועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר החינוך והתרבות.

חבר הכנסת נחמן רז, אתה מסכים?

נחמן רז (המערך):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

יש לנו הצעה אחת, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת נחמן רז לוועדת החינוך והתרבות. מי להצעה יצביע. מי נגד? אין נגד.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעה הבאה היא הצעה בנושא יישום הרוח על הכתות. חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה איננה נוכחת. ההצעה לא תעלה על סדר-היום.

ההצעה הבאה: פגיעה באוטונומיה של החינוך הרתי. חבר הכנסת חיים דרוקמן איננו נוכח. ההצעה לא תעלה על סדר-היום.

יד. הצעה לסדר-היום

התגברות ההצתות כחלק מהתגברות הטרור נגד ישראל

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כי בערה כאש רשעה, שמיר ושיית תאכל, ותיצת בסבכי היער ויתאכזו גאות עשן; בעברת ה' צבאות נעתם ארץ — דברי הנביא ישעיהו. ואכן,

העניין השני הוא התקציב. כפי שהזכרתי, מוכרחים לתת לאגף הזה תוספת תקציב. אנחנו, בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, טורחים ועמלים לעשות למען תגבור תקציבו של משרד החינוך, בעיקר בנושא הזה של מוסדות תרבות ומחקר, לרבות אגף העתיקות. אני מקווה שנוכל לסייע בעניין הזה מצדנו. אבל, זה קודם כל עניינו של המשרד עצמו ושל שר החינוך והתרבות. אני מצוין זאת כעניין דחוף, שאיננו סוכל דחורי. אני קובל על כך שלאחר גילוי הממצאים שהופיעו בדוח מבקר המדינה לא נעשה די, ועל-פי מה שקראתי קודם, המצב עוד הולך ומחמיר באותם תחומים שבוקרו ונמצאו בהם ליקויים.

אני רוצה לסיים בכמה משפטים בעניין הקשור לנושא זה, אף שאין הוא מרכז הדיון היום. בחוק העתיקות יש איסור על סחר עתיקות, אבל האיסור איננו סגור עד הסוף. הוא איננו סגור הרמטית. מוכרחים לגרום לכך שתוקן החוק, שיביא לאיסור סחר בעתיקות, אכן יעבור בממשלה ויובא לכנסת לקריאה ראשונה, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, כפי שמקובל בכל הארצות הסובבות אותנו, על-מנת למנוע את הפיתוי הזה לשדוד לצורכי מסחר, ולצורך עשיית כסף מאוצרות תרבות השייכים לאומה על-פי חוק.

לגבי ארגון אגף העתיקות, חיזוקו ושיקומו — יש להחיש את תהליך קבלתו של תיקון חוק העתיקות, כפי שצוין, על-מנת שיאסור באופן טוטלי את הסחר בעתיקות שלא בדרכים המקובלות ולא בדרכים שהוגדרו במפורט על-ידי החוק. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת נחמן רז. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש הרבה אמת בדברים שהשמיע כאן חבר הכנסת נחמן רז.

אגף העתיקות העביר את הערותיו לדוח מבקר המדינה מס' 38.

המשרד עובר לאחרונה שינוי ארגוני מקיף, במסגרת השינויים האלה הוחל גם במהלך שינויים באגף העתיקות.

חלק מהליקויים — חלק, אני מודה שעדיין לא כולם — נמצאים היום בהליכי תיקון.

מנהל האגף סיים את תפקידו. בימים הקרובים ייבחר מנהל חדש. ב'13 ביוני יתקיים המכרז.

בשנת העבודה הנוכחית נערך המשרד לטיפול נמרץ בתיקון הליקויים, וייעשו השינויים הדרושים כדי לבצע זאת. אנו גם נעמיד לרשות האגף תקציב נוסף, אם כי לצערי לא כל התקציבים הדרושים מצויים בידיו. לפי ההערכה דרושים

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום מס' 7468 בנושא: התגברות ההצתות כחלק מהתגברות הטרור נגד ישראל. חבר הכנסת מאיר כהנא, בבקשה.

האש הערבית כוערת. ואיש בער בממשלה לא ידע. הערכים בוערים את הארץ בלהבות ובהתלהבות, והיהודים נשארו בוערים, נבערים וטיפשים בכהלות ובהלות.

חברי הכנסת, מה עוד צריכים הערכים לעשות לנו לפני שתתעוררו מתרדמתכם? נציגי העם, בינו בוערים בעם. בימי הצלות, שרפות ובעירות אלו נתקיימו בכם ובממשלה האומללה הזאת של השמיר והשית, ליכוד ופרס, דברי הנביא: "כי נבערו הרעים ואת השם לא דרשו, על כן לא השכילו וכל מרעיתם נפוצה". וכן: "יחד כסיל וכער יאבדו".

הערכים הבורים והמבעירים מהווים נגע ומגפה וטרסן בתוכנו. הגיע הזמן שנקבע: "שלם ישלם המבעיר את הבעירה". הגיע הזמן להחליט לגבי הערכים הבורים: "ובערת הרע מקרבך". והגיע הזמן להגיד לבורים: "טענו את בעיכם וצאו מכאן". הגיעה שעת המצווה של "ושלח את בעירה", אל תקרי "בעירו", כי אם "בוערו". ושלח את בוערו, הבורר המצית, וכיער בשדה אחר.

לא טרנספר מרצון, ולא הסכמה מצד הערכים, כי אם: והורשתם את כל יושבי הארץ בפניכם. תבערו אותם מן הארץ סוף סוף. לפני שהערכים המבעירים ישפרו ויכערו את כל המדינה: לפני שיעצו לשאיפתם, לתשוקתם לבער את העם היהודי מן הארץ, הבה נקום ונכבה את האש הזרה שנדלקה בהיכל השם, בארץ קודשו. נכבה אותם. נבער אותם, כדי שילדינו יחיו וייהנו מכרצינת קדישא, המאור הקדוש של היהדות ומשיחנו, ולא יישפרו חסיושלום מהאש הזרה של שונאינו הערכים.

נחמה פורתא. היום ב"הארץ" הופיע: בגדה עושים לנו הצתות גמול. נחמה פורתא, נחמה פורתא. אם הם יישארו כאן וישפרו, שישפרו להם את השדות שלהם. ואז אולי יתעוררו הישנים והבורים בעם.

אני מציע לרדן בנושא בדחיפות במליאה.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהנא.

טו. הצעה לסדר־היום

דרכי מניעת שרפות

ידוע שהבנקים מעורבים בהסדרי פריסת החובות ומחיקת החובות של ההתיישבות, שהם סכומי ענק, והבנקים נאבקים והמשא־ומתן אתם מתמשך. ועל אף כל זה, אנשים שחיים במדינת ישראל, הרואים ויודעים את מצוקותיה, יכולים להציע ללא בושא הסדרים כאלה?

היום יצאתי מהכנסת והרחתי את ריח הגז שבו ניסו לפזר את מפגני מפעל "מנועי בית־שמש" מול משרד האוצר. במצב הקשה הזה, איך אפשר להגיש מצאי כזה של פיצויים לאנשים — אומנם הם מאוד רציניים, ואיני כופרת בכשרם וכעבודתם המסורה, אך בכל זאת אני חושבת שחייבות להיות פרופורציות כלשהן במדינת ישראל.

אשר לנושא עצמו, בסוף 1985 העליתי כאן במליאה את נושא שרפת היערות. זה היה בעקבות השרפות הגדולות שאירעו בפארק־הכרמל. ועדת הפנים, שאדוני היושב־ראש ואנוכי חברים בה, דנה בנושא עם הרשויות העוסקות בכך, והוציאה בראשית 1986 מסקנות בדבר אופן הטיפול בשרפות.

הארץ מהצפון, ובמיוחד הצפון, הגליל והגולן ועד לדרום — הארץ כוערת. ותצית היער הצתות וזוויות של ערכים ותאכל את ממשלת הקרצים שמיר ושיח.

כל יום מתפרסמות ידיעות בעיתונות — מחצית שטחי המרעה בגולן עלו באש. החקלאים חוששים ממחסור במזון לבקר בחודשי הקיץ. בדליקה אתמול בגליל נשרפו יותר מ־3,000 דונם מרעה.

בשטח ערולם, שרפת ענק כילחה לפני שבוע 20,000 דונם של יער, מטעים ושטחי מרעה, גרמה לנזקים בשיעור של 4 מיליוני דולר. 8 מוקדי הצתה. משום כך חושדת המשטרה שמדובר בהצתה וזווית. חושדת המשטרה. אשרי החושדים.

מושבים — נחווה, אדרת, צפיריים וגבעתיים — כמעט עלו באש, ורק בנס ניצלו. 35 דונם עצים נשרפו ביערות קרן־הקיימת בוואדי־עארה. הצתות. פה אין חשד, פה הצתות.

בחודש מאי, בצפון — 930 דונם יער נטוע עלו באש. 1,200 דונם חורש טבעי עלו באש. 31,200 דונם מרעה עלו באש. 110,000 עצים נשרפו.

במרזו — 725 דונם יער נטוע עלו באש. 100 דונם חורש טבעי, 20,000 דונם שטחי מרעה. 89,000 עצים נשרפו.

בדרום — 838 דונם יער נטוע. 75,730 עצים.

בחבל התיכון — 375 דונם יער נטוע. 3,050 דונם חורש. 5,500 דונם מרעה. 43,000 עצים.

הנתונים המצטברים בסך־הכול בתוך חודש אחד: 2,840 דונם של יער נטוע; 4,500 דונם של חורש טבעי; 319,330 עצים עלו באש. יש חשד להצתות. יש חשד להצתות על רקע לאומני.

שמו שמים. הערכים בוערים ומבעירים את המדינה, והבורים הבורים כממשלה חמתם לא בערה במ. האש הערבית, חלק מהגייאד שלהם, האש המתכוונת לשרוף כליל את המדינה היהודית ושבאה לבער את הקודש מהבית היהודי.

היור"ר א' נחמיאס:

אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר להעלות הצעה לסדר־היום מס' 7481 בנושא: דרכי מניעת שרפות.

עדנה סולודר (המערכ):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, לפני שאני מעלה את הצעתי לסדר־היום בעניין השרפות, אני רוצה לגעת בנושא שאני חושבת שהוא בבחינת שרפה כחיים הציבוריים והחברתיים שלנו. התינונים זועקים והעיניים רואות והאוזניים שומעות והלב מזדעזע ממה שמתרחש במערכת הבריאות. ממה שמתרחש בהתיישבות, ממה שמתרחש במערכות החינוך, והנה התבשרנו אתמול בערב על פרטי פיצויי הפרירה והפנסיה של 23 בכירי בנק לאומי לפני ואחרי הקיצוץ בתחילת 1987. בסיכום כולל של 369 מיליון ש"ח.

אני רוצה להזכיר לכם, שכאשר דיברנו אתמול בכנסת על נזקי השרב ונזקי השרפות בחקלאות, מסרתי מספר שמאור דומה למספר הזה — ב־400 מיליון ש"ח.

שנים, בכל שנה 300,000 שקל, סך-הכול — כ-1.5 מיליון שקל. זה דבר הכרחי בארץ כמו שלנו. תקציב חד-פעמי לשנה ראשונה להצטיידות — 250,000 שקל. וכן תקציב שנתי לכיכוי שרפת — 100,000 שקל לפחות.

כיום עוסקים בכיכוי פקחים של הקרן-הקיימת לישראל, פקחים של רשויות שמורות הטבע. אבל, אי-אפשר שלא לציין שיש רשלנות רבה גם ברשויות המקומיות הסמוכות לחורש ולער. אילו היו כל האזרחים ערים יותר לנושא, ייתכן שיכולנו למנוע אסונות כבדים כמו האסונות שפקדו אותנו לאחרונה, ובעיקר פעילויות של חבלנות עוינת.

אביא דוגמה לאופן שבו נעשה התחשיב של נזקי השרפות האלה. הרי אין להעלות על הדעת שיש לפצות רק על הנכודה ועל העלות של אמצעי הכיכוי. למשל, מחירו של העץ כחומר גלם, שכן עץ היערות הוא מוצר שסוחרים בו. צריך לחשב מהי העלות הכרוכה בהשבת המצב לקדמותו; הכשרת הקרקע וכדומה; נטיעה וגידול של העצים; שמירה ופיקוח; מחיר המים, לרבות מי גשם לאורך השנים; מחיר המרעה בשטח לאותה שנה וירידת ערכו עקב שרפת הזרעים לשנים הבאות; רכישת מזון חלופי לבעלי-חיים — אין אלה דברים של מה בכך. הפסד השימוש בשטח — זה כבר לא עניין כספי. אבל, כל השטחים האלה משמשים "ריאות ירוקות" לטיהור האוויר. נדמה לי, כי כשבוע הבא יהיה לנו בכנסת יום איכות הסביבה. גם זה חלק מאיכות הסביבה. וכמובן, זה דבר שאנחנו לא "שמים" עליו — כמו שאומרים הילדים — הנוף של הארץ והאפשרות של אזרחי הארץ ליהנות ממנו. לאחר שרפה כזו, עד שהמצב חוזר לקדמותו, חולפות שנים.

בשנת 1987 היו 400 שרפות. צינתי שהגורמים לשרפות היו — הצתה מכוונת 20%, שרפת אשפה ושרפות של שטחים חקלאיים שהתפשטו — 7%, מטיילים — 5%, צה"ל — 5%. אני יודעת כמה שאלחותו של עצמי הגשתי לשר הביטחון בעניין של שטחי אש, שאם לא מקפידים פורצת בהם שרפה.

עד עתה נשרפו השנה שטחי בור ומרעה, לרבות מתקנים וגדרות — 25,000 דונם, מטעים — 1,000 דונם, יער נטוע — 500 דונם.

אם נביא בחשבון את כל הדברים האלה, נראה שהנושא הזה מאוד מורכב. כיום הבעיה היא של שרפות הנגרמות על-ידי פעולות חבלניות מחוץ לגבול ובתוך הגבול. אבל אל נעשה לעצמנו את החיים קלים. הבעיה היא גם בעיה שלנו, ודרכי הטיפול הנדרשות הן כולן שלנו. אם ניקח את העניינים בידיים, אולי על-ידי הקמת רשות מתואמת של כל הגופים העוסקים בנושא, אולי גם כשיתוף הכנסת, תוך אישור התקציב המיועד לכך ועמידה על כך שהתקציב הזה יאושר — אולי כדרכים אלה ניתן יהיה לקדם את הנושא ואף להביא לסיומה את מכת השרפות שפקדה אותנו השנה הזאת. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

אני מבין שהשר איננו. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

עדנה סולודר (המערך):

השר ישיב בשבוע הבא. כך הוא אמר.

קריאה:

— — —

כבר אז בעצם שמענו על כך שחלק גדול מהשרפות, ועוד אביא ממצאים על כך, הן תוצאה של הצתות ושל פעולה חבלנית עוינת.

נמצא בידי כרוז של הפתח, שיצא בסוף 1979. כבר בסוף 1979 קראו ארגוני החבלה לבצע הצתות, וכללו אותן במסגרת פעילות הטרור שלהן נגדנו. זוהי דרך קלה, שקשה מאוד לאחר אותה, והיא פוגעת. אביא אחר כך נתונים על ממדי השרפות.

בשנת 1987 היו שרפות שנודע באופן ברור שהן נגרמו על-ידי פעילות חבלנית עוינת. ואגב, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב העלה אז את הנושא במסגרת הצעה לסדרהיום. בסיכומים של 1987 נאמר, ש-20% מההצתות היו הצתות מכוונות, אבל 63% ממקרי ההצתות, הסיבות להן לא היו ידועות.

אינני מוכנה להצטרף לסגנון של חבר הכנסת כהנא ולהטיל את האשמה לכל השרפות בארגוני הטרור. אבל, מה שהם עושים חייב להיבדק. אנחנו חייבים לנקוט את כל האמצעים כדי למנוע את המשך המעשים הללו. כי ברור שחלקן של ההצתות המכוונות גדל בשנים האחרונות. כל הכותרות שילוו אותנו, בעיקר כדרכי האחרון, הכותרות בעיתונים בדבר נזקי שרפה בגליל המערבי, התמונות מעמק-האלה, התמונות מהגולן, העדויות של האנשים שהוצאו מבתיהם, העדויות המזעזעות של אנשי מצפה-כליל, שבתיהם נחרבו עליהם — כל אלה מחייבים אותנו לבדוק האם אנחנו אכן נוקטים את כל הדרכים האפשריות למניעת השרפות ולאיתורן באופן מיידי, כאשר הן פורצות — כי בארץ כמו שלנו, ארץ ידועת חמסינים, מספיק להדליק גפרור או לזרוק ברז סיגריה, והכול עולה באש.

אני רוצה למסור כמה נתונים ולהעלות כמה הצעות. הבעיה היא שבנושא זה מעורבותה של מדינת ישראל בכלל, ושל הממשלה והכנסת בפרט, מסתכמת — הבה נדבר גלויות — בכמה אנחות, בקריאות של הזדהות, בהצעות לסדרהיום וזהו זה. החוק למניעת שרפות הוא דל, הוא חסר שיניים, וגם במתכונתו הקיימת בתי-המשפט אינם ממצים את הדין.

הגשתי לפני שבועות מספר שאלתא לשר המשפטים על הקנס שהוטל על נצר שהציג אש וגורם לשרפה שעלתה מאות אלפי שקל למדינת ישראל. אני כבר לא מדברת על מספר השנים הדרוש כדי לגדל מחדש חורש של מרעה. ככמה עלויות זה כרוך. הקנס היה בסכום של כמה עשרות שקלים. מוכרחים לתת לחוק שיניים, כדי שהשופטים יוכלו להחמיר בדין עם מציתים.

אבל, זו לא רק בעיה של החוק, יש בעיה של משאבים. את החוק ניתן לשנות ולחקן. הבעיה היא באיזו מידה עומדים לרשותנו המשאבים והאמצעים הדרושים גם למניעה וגם להשחלשות על האש, כדי שזו לא תתפשט. אפשר לומר שלא עומדים לרשותנו האמצעים הדרושים לפריצת דרכי אש — עבודות גיזום ודילול בצרי כבישים, הפעלת מטוסי כיכוי בעידוד מכביישי בעת שרפות גדולות במקומות שאינם עכירים, שאי-אפשר להגיע אליהם ברכב, ועוד אמצעים לטיפול מיידי בשרפות.

יש דרישות למכונות קטנות, לקומנדקרים, למכלי מים, לגוררות שניתן לגרור אותן לכיכוי אש, לעובדים שיחממו כיכוי שרפות ועוד כהנה וכהנה דרישות. אבל תמיד אנחנו פותחים וסוגרים בנושא התקציב.

דרוש תקציב רבי-שנתי לדרכי אש, שיתפרס על פני חמש

שר החינוך והתרבות מהאולם. זה לא יהיה הוגן שאפשר לך להעלות את הצעתך בלי שהשר ישיב, כי הוא המתין לך. על כן, תועלה ההצעה בשבוע הבא, ושר החינוך והתרבות ישיב לך. זה לא הוגן. אפילו לו רציתי להיענות לבקשתך — ברצון, אין לי שום התנגדות לכך — במקרה כזה הרי רק דבדיך יישמע, ולא תשובת השר, שהמתין לך באולם. הוא לא עזב את האולם לפני שאמרתי שהצעה זו לא תעלה. בסדר, אדוני?

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית-לאומית):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה רבה לך.

טז. הצעה לסדר-היום

ענף המלונאות

משפיעים, כמובן, האירועים בשטחים על כוואם של תיירים. בחודש אפריל בלבד אנו נעדים לירידה של 33% בתנועת התיירות לעומת השנה הקודמת. אינני מגיח שיש כבר נתונים לגבי מאי; אלה, נדמה לי, הנתונים האחרונים הקיימים.

שר התיירות א' שריד:
במאי — 23%.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
במאי כבר 23%.

מתברר שבחודש מאי — הנתונים שיש לי פה סותרים את הנתונים שלך, אלה נתונים מדרג מקצועי לחלוטין שענייני במקצוע, ולא בצד הפוליטי, כמובן — חלה מפולת נוספת בלינת תיירים במלונות. קיימים אזורים רבים שבהם עומדים חלק מהמלונות. ריקים לחלוטין. ירושלים פגועה מאוד, בעיקר בגלל הדרגה הגבוהה של המלונות שבה. הפגיעה היא בעיקר בתיירות האמריקנית, ולכן ירושלים היא ראשונה להיפגע, אבל אני מבין שהמשבר הגיע גם לבתי-ההארחת בקיבוצים. זה אולי סוג תיירות שונה, אבל המשבר הגיע גם לבתי-ההארחת בקיבוצים.

לחקופת הקיץ — אשמח אם תתקן אותי, אבל התחזיות ברורות מאוד — אין כמעט הזמנות של תיירים למלונות. ידוע שלגבי חלק מההזמנות הקיימות יש כבר ביטולים, שסוכני הנסיעות שומרים עדיין במגירות, עד לרגע האחרון. נראה, אם כן, שהתחזית לקיץ ירודה למדי.

מוכן שהדבר הזה נוסף על הפגיעה במשק היצרני כולו כתוצאה מגובה שער הדולר, והרי העסקות בענף התיירות מתבצעות כולן לפי שער הדולר. אדוני השר, נדמה לי שהממשלה כולה צריכה לעסוק בסוגיה הזאת. לא מדובר בפגיעה הרגילה ככל הענפים המייצאים, פה מדובר בפגיעה על פגיעה. אני מציע, שאדוני י שקול מה הוא רוצה לעשות בהמשך בהצעה שלי לסדר-היום. אני אקבל כל הכרעה שלך, אבל ישקול זאת אדוני.

שנת 1988 היא, אם כן, שנה אכזבה מבחינת הגעת תיירים לישראל. בהנחה שהמחומות עומדות להסתים או להירגע, או שהעניינים עומדים להחממת — הנחה מופרכת. לפי דעתי, לגבי החודשים הקרובים — גם אם זה יתרחש, ואני מקווה שזה יתרחש, הרי יידרשו חודשים ארוכים עד שהנתונים לגבי התיירות יחזרו לקדמותם.

היו"ר א' נחמיאס:

אם הצבעה היום, אז הצבעה על שתי ההצעות לסדר-היום. ואם לא — ההצבעה תתקיים בשבוע הבא לאחר תשובת השר. אי-אפשר לעשות הפרדה בין חבר כנסת אחד לרעהו.

תשובת השר תינתן בשבוע הבא, ולאחריה תתקיים ההצבעה.

חבר הכנסת דרוקמן, תואיל בבקשה לגשת למיקרופון. אני רוצה לשוחח אתך. בבקשה, זה רשמך.

העניין הוא כזה: אני קדאמי לך — ושר החינוך והתרבות היה באולם — כדי ששעלה את ההצעה שלך לסדר-היום, ברגע שלא היית באולם, הודעתי שההצעה הזו לא תועלה, ולכן יצא

היו"ר א' נחמיאס:

אנו נניש להצעה לסדר-היום מס' 7447: ענף המלונאות. חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת ואדוני השר, לפני כשנתיים, בעת ריאיון מעניין כשלעצמו עם אלוף-משנה בחיל האוויר, נדרש הקצין לכמה סוגיות שהיו קשורות אז במלחמת לבנון. הוא נדרש לכמה סוגיות צבאיות. הוא נשאל לגבי השיקולים שצריכים להנחות את הדרג הפוליטי, את הדרג המדיני והצבאי, בשעה שהם מחליטים ומכריעים את הכרעותיהם. הוא אמר דבר שאולי נשמע קצת תמוה במדינת ישראל. אבל יש מאחוריו היגיון צרוף. הוא אמר: אני מציע שבפעמים הבאות שישראל תכריע בדבר צעדים צבאיים או פוליטיים ממשיים, היא תכלול, למשל, את סוגיית התיירות כמרכיב בשיקוליה.

הוא אמר את זה תחילה בקשר למלחמת לבנון ולפגיעה האנושה שהיתה אז בענף, ואחר כך עבר להכללה ואמר: יש להביא בחשבון את השיקול הכלכלי, את האפשרות לפגיעה כלכלית או לרווח כלכלי כתוצאה מההכרעה הפוליטית.

גם הסוגיה שאני נדרש אליה היום, המשבר בענף המלונאות בפרט ובענף התיירות בכלל, היא ביסודו של דבר סוגיה פוליטית. הרי המשבר — תוצאתו, מקודו, סיבותיו — נעוץ באירועים בשטחים, באירועים שהם ביסודם אירועים פוליטיים. שכן הציפיות לשנה הזו, בעיקר משום שהיא שנת ה-40, היו מרקיעות שחקים; ציפו לשבור את השיאים המרשימים של השנה הקודמת בתנועת התיירות לארץ, והנה, משעה שהחלה ההתקוממות בשטחים, ניתן לומר, אדוני השר — ואני אומר זאת לך לא באופן אישי, אלא כמי שמייצג השקפת עולם — שהנה זו אחת הפעמים הראשונות, המובהקות ביותר, שבהן ניתן לומר: הנה, להכרעה פוליטית, לקו פוליטי מסוים יש מחיר, מחיר שנמדד בדולרים, מחיר גבוה. אחת, אני, אנוחנו, המערכת הפוליטית צריכה לשקול האם תמורת המוצר, הקלוקל לטעמי, שאנוחנו מקבלים כדאי לשלם את המחיר הגבוה הזה שאנוחנו משלמים כאן בתיירות. זה המצב ביסודו של דבר.

אני רוצה להחרוז, אם כי זה במידה מסוימת מעשה מלאכותי, בצד המקצועי של המשבר הזה. עליפי הנתונים העומדים לרשותי, ואין לי סיבה לפקפק במהימנותם,

אני שמח לציין שיש נהירה רבה של הדור הצעיר לענף התיירות. הוא עושה זאת מתוך אמון בעתידו של הענף. אני שמח לציין שיותר ויותר גורמים ציבוריים בארץ, במיוחד רשויות מקומיות, משוועים לפיתוח תיירותי מתוך הכרה בתרומת הענף למקומם, ליישום. הדבר הזה בא לידי ביטוי גם בקיבוצים ולאחרונה אפילו בקיבוצי "השומר הצעיר", אשר מתוך גישה אידיאולוגית סירבו עד היום לכלול את ענף התיירות בענף המשק. היום הם פותחים את קיבוציהם לענף התיירות.

שנת 1988 היתה אמורה, אדוני היושבים, להיות שנת שינוספת, שנה טובה, ואכן, שלושת החודשים הראשונים של השנה, חבר הכנסת צוקר, הוכיחו את החקוקות שחילנו בשנה זו. באותם שלושת החודשים, כמעט ארבעה חודשים, היתה ירידה מוערית בתיירות, וזה כתוצאה מהגל העצום של הזמנות ושל בקורות בארץ, למרות הפרסומים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
של עודף הזמנות.

שר התיירות א' שריד:

של עודף הזמנות, הזמנות רבות. אם את האינדיקציה שהיתה בשלושת החודשים הראשונים אפשר להשליך על כל השנה, לולא האירועים בשטחים, היינו יכולים לראות את שנת 1988 כשנה שהמשק כולו היה נהנה ממנה.

אני רוצה לציין דבר נוסף, שלושא התיירותי יש השלכה לא רק לגבי הכנסת מטבעות לרדינה אלא גם לגבי תרומת המדינה והסכרת המדינה, מאחר שלפי הנתונים הסטטיסטיים שבירדנו, רוב אלה שבאים במגע עם הארץ ועם העם היושב בציון יוצאים מכאן עם הרגשה טובה והם מהווים עבורנו המסבירים הטובים ביותר.

כתחשף אפילו ובחודש מאי היתה ירידה דרסטית בתיירות. אנחנו עומדים עכשיו בפני מצב קשה מאוד בענף. החודשים הקרובים יקבעו מה יהיה גודלה של השנה.

אני רוצה לפרט לפני הבית צעדים מספר שאנחנו עושים על-מנת להתגבר על הבעיה הזאת.

הקמנו קרן לשיווק בארץ ובחזר-לארץ. הנושא של תיירות-פנים תופס יותר ויותר מקום חשוב בפעילות המשרד. הקמנו קרן שבה אנחנו מעניקים 2 שקלים לעומת 1 שקל של הענף. במבצע מיוחד הבאנו 2,500 מקבלי החלטות וסוכני נסיעות לסיוור התרשמות בארץ.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה גודלה של הקרן?

שר התיירות א' שריד:

בשלב זה גודלה של הקרן הוא 2 מיליוני דולר. יש לי הבטחה מן האוצר — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ב-2 מיליוני דולר אתה מצפה למכור את מדינת ישראל?

שר התיירות א' שריד:

שאלת שאלה, תרשה לי לסיים את החשובה. יש לי הבטחה מהאוצר שאם תהיה דרישה נוספת — ואני רוצה להזכיר שהעמדנו את הקרן לרשותו של הענף — הקרן תוגדל, ולמעשה אני יכול לומר שאין תקרה לקרן. הסכום של 2 מיליוני דולר הוא רק צעד ראשוני. אני מצפה שהענף יבוא וינצל את הקרן ואז יועמדו לרשותו סכומים נוספים.

ניתן היה להזכיר פה את הירידה בערך הנכסי של המלונות, דבר שמקשה פיננסית על הענף כולו — והרי אנחנו מדברים על ענף שמועסקים בו כ-60,000 איש, שליש מהם במלונאות. נדמה לי, שהפגיעות שבהן אנחנו מדברים עלולות גם לגרום לתופעת אבטלה רחבה למדי, שכן התחזיות העומדות לרשותי ואשמח אם תגייב עליהן, אדוני השר — מדברות על ירידה בהכנסות ב-500 מיליון דולר בשנה הקרובה. מזה בערך 40% ישירות בענף המלונאות, והשאר בענפים האחרים. ירידה בהכנסה בחצי מיליארד דולר היא פגיעה אנושה, שתלווה, כמובן, גם באבטלה. זו פגיעה קשה מאוד במאזן התשלומים של מדינת ישראל, וכמובן גם בענף עצמו וברווחיו.

התחזית לגבי כניסת תיירים ארצה בעתיד ולגבי ליוות תיירים נראית קודרת למדי. בשיעורי תפוסה כאלה, יפסיד כל מלון תפעולית. במיוחד יפסידו מלונות באזורים מסוימים, כפי שצינתי קודם, וזה כולל גם את נתניה, לא רק את ירושלים.

אדוני השר, אני מבקש לשמוע גם את תגובתה של הממשלה לגבי שתי הצעות ששמעתי בצורה מפורשת מחוגי המלונאות:

ראשית, הגדלתו של תקציב השיווק. אני מבין שהמשרד הקצה תקציב לשיווק, או למאמצי שיווק, הנראים לי על הרקע הפוליטי הנוכחי כבייתיים, כמעט סייזיפים. אבל עדיין צריך לעשות את המאמץ הזה מבחינה כלכלית. ההצעה היא, להגדיל את תקציב השיווק מ-5 מיליוני דולרים ל-15 מיליון דולר.

יש דבר נוסף, חשוב מזה, ואני מתייחס אליו מבחינה כלכלית ברצינות רבה יותר. כשם שהאוצר נהג בענפי תעשייה במצוקה, בענפים שמצוקתם היתה ארעית, זמנית, וניתן היה לצפות לעתיד טוב יותר לגביהם — נדמה לי שצריכה להיות תביעה, וניתן לצפות שועודת הכספים כולה תעמוד מאחוריה, להקמת קרן לענפים במצוקה, או לתחזוקות בענף התיירות הנמצאות במצוקה. נדמה לי, שקשה להאמין שבלי קרן כזאת לענפים במצוקה, שתעזור לתיירנים לסוגיהם לעבור את הזמן הקשה, אפשר יהיה לשקם את הענף הזה אם באמת ישכנו קצת האירועים בשטחים והתיירות תוכל להלחם.

בלי שנתמוך אותם בסיוע ממלכתי, קשה לצפות להתאוששות מהירה. כל זאת אני אומר בהנחה שאומנם משהו ישתנה לטובה בשטחים, אם כי אינני רואה את זה לפני הבחירות הקרובות.

עד כאן האספקט הכלכלי, אם כי אני רוצה להגיד שכל מה שאמרתי כאן נשען על הערכות פוליטיות פסימיות שלי. אני מבקש ממך, אם אתה מוכן לראות את הדברים גם מעבר לפן הכלכלי שלהם, לבוא ולומר: אכן, יש משהו לקוי בתפיסתנו — בתפיסתם הפוליטית, ולהודות בכך שאתם מסריכים לראות שלתפיסה הפוליטית שלכם יש מחיר כלכלי ניכר. זו אחת הפעמים הבודדות, כפי שאמרתי, שניתן להצביע באופן כל כך ברור עד כמה התפיסה של ארץ-ישראל השלמה עולה כסף, עולה כסף גדול. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דוד צוקר. אדוני שר התיירות, בבקשה דברי תשובה.

שר התיירות א' שריד:

אדוני היושבים, כנסת נכבדה, בשנים האחרונות תפס ענף התיירות את מקומו הטבעי בכלכלת המדינה, גם בהכרה על-ידי הגורמים הממלכתיים ואחרים וגם בהתפתחות מדינה באשר להיקף הענף בהכנסות במטבע-חוץ לקופת המדינה.

אני רוצה לחזור ולומר לך, חבר הכנסת צוקר, שהפרסומים מטעם גורמי התיירות על המשבר בענף גורמים נזק לענף עצמו. בכל ענף כלכלי אחר, בתעשייה ובחקלאות, אם יש פרסומים על משבר פוליטי, מדיני, על משבר בענף — המוצר עצמו לא נפגע. במקרה כזה הקניין, קונה המוצר, הלקוח, קונה את המוצר בהתאם למחיר ובהתאם לטיב. הוא לא מתעניין מה קורה בענף המייצר אותו מוצר. הוא איננו מתעניין מה קורה בסביבת בית-התרושט שמייצר את המוצר או מה קורה בשדה שבו גדל המוצר. כאן המצב שונה לחלוטין. תיירים לא יכולו לבית-מלון שבבעל בית-המלון מכרו שהוא ריק. הם לא יכולו לשם. ואני חושב שכל אחד ואחד מאתנו יכול לקחת את עצמו כדוגמה. הוא לא יבקר באזור תיירות ריק מאדם. אנשים הולכים לאזורי תיירות שוקקי אדם. לכן, מבחינה זו אני חושב שאנחנו גורמים לעצמנו עוול בעצם הפרסומים האלה. לא לדבר צריך אלא לעשות צדק.

עם זאת אני רוצה לציין, שיש אזורים לא מעטים בארץ שהתיירות נפגעה שם הרבה פחות. באילת אנחנו רואים תיירות משגשגת וקשה לקבל שם חדר, וגם אזורים רבים אחרים.

מהבחינה הזאת אני רוצה לסיים ולומר לחבר הכנסת דוד צוקר — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה ביחס לקרן?

שר התיירות א' שריר:

אני רוצה לומר לחבר הכנסת צוקר: לגבי תקציבי השיוק, אמרתי שלמעשה יש לי הבנה עם האוצר, שאין לנו תקרה לגבי הקרן. אם המלונאים וגורמים אחרים ינצלו את הקרן, כספים נוספים יועמדו לרשותה. בעצם הימים האלה, יועצי הכלכלי, הפרופסור משה מנדלבאום, נגיד בנק ישראל לשעבר, מרכז את הנתונים הכלכליים על-מנת שאנחנו נוכל לבוא בדברים עם האוצר. ואני אחמוך בהחלט בהקמת קרן מצוקה כדי לאפשר לאותם מפעלים, במיוחד אלה שיש להם עול של חובות, לעבור בשלום את שנת 1988. אני מקווה שהמעשים והפעילויות שאנחנו ואחרים עושים יאפשרו לנו בסופה של השנה לומר שעדיין שנת 1988 לא היתה גרועה כל כך.

אני מציע לחבר הכנסת דוד צוקר להסתפק בתשובתי. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני שר התיירות.

חבר הכנסת דוד צוקר, האם אתה מסכים להסתפק בתשובת השר?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

י. הצעה לסדר-היום

הקלה בעונשם של אסירי המחתרת

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למעט סוכני אש"ף שיושבים, אולי לא כרגע פיסית, בבית הזה, המשרתים את אש"ף, אבל מקומם כמובן אינו כאן — — —

אמרתי קודם שהוזמנו מקבלי החלטות וסוכני נסיעות בכמה ענפים. גם לעיר נתניה, שצינת אותה, הובאו 360 מקבלי החלטות וסוכני נסיעות.

פיתחנו מבצע מיוחד בקרב התיירים בארץ כדי שהם ישמשו לנו שגרירי רצון טוב. אותו דבר אנחנו עושים בקרב הציבור הישראלי בארץ. מאחר שאם המוצר התיירותי לא ניתן לשוק ולא ניתן לטפח רק על-ידי גורמי התיירות אלא על-ידי כלל הגורמים בארץ, הציבור בארץ, ודאי ראיחם את הסממאות שאנחנו פרסמנו ומצפים שהם יהפכו למציאות: "השנה אתה המארח וכל תייר הוא אורח", ודברים נוספים אחרים. בין השאר שכרנו את שירותיה של אחת משלוש חברות הפרסומת הגדולות ביותר בעולם, חברת גריי, אשר יצאה עם מבצע פרסומת שלדעתי יהיה בו כדי לתת פירות.

כמלים אחרות, אנחנו מנסים לעשות יותר משעשיונו בכל שנה רגילה. אנחנו עושים מבצעים נוספים ואני מקווה שהם יתנו פרי.

אני מודע למצב הקשה. אני רוצה לומר לבית ולחבר הכנסת צוקר שהעלה את ההצעה: אני סבור שהפרסומים הנקשרים סביב המשבר בענף — ואנחנו נמצאים במשבר — גורמים נזק חריף לענף עצמו. דבריהם של המלונאים על משבר ועל כך שבתי-המלון ריקים גורמים נזק לענף התיירות עצמו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

שר התיירות א' שריר:

הרשה לי. אני מחייסם ברצינות רבה לנושא החשוב שאתה העלית על סדר-היום. יש בינינו מחלוקת פוליטית, אבל אינני חושב שאנחנו צריכים להכניס את האלמנטים הפוליטיים לנושא שהוא כלכלי בעיקרו, אם כי אני מודע שלנושא הפוליטי יש השלכות על מה שקורה עכשיו.

שבח זיס (המערך):

הנושא הפוליטי מרכזי מאוד, כי בטלוויזיה באירופה מראים כאילו יש פה מחנות ריכוז.

שר התיירות א' שריר:

אני רוצה לומר, חברי הבית, ששירותי התקשורת העולמית עושים לנו שירותים רעים ביותר. ידעת גיאוגרפיה היא לא נחלתם של רבים. דיברתי עם תיירים רבים שהגיעו ארצה והם סיפרו לי בגילוי לב על פחדם לבוא לארץ. אספר לחברי הבית קורח שאלמלא היה עצוב אולי היה בו כדי לעזור גיחוך.

ישראלי אמר לי שהוא רוצה לנצל את המבצעים שעורך מלון "היאט" בירושלים. אבל הוא חושש לבוא מפני שהמלון נמצא במזרת העיר. כאשר אמרתי לו שהדרך למלון איננה עוברת כלל וכלל באזורים מיושבים על-ידי ערבים, הוא לא האמין לי. אם אותו ישראלי שגר בארץ, מכיר את הארץ, מכיר את ירושלים, יכול לגלות בורות שכזאת, מה אנחנו מצפים מתיירים זרים?

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא — הצעה לסדר-היום מס' 7434 של חבר הכנסת מיכאל איתן: הקלה בעונשם של אסירי המחתרת. בבקשה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למי הכוונה?

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אדוני שר המשפטים,
בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאותו העלה
חבר הכנסת מיכאל איתן הוא נושא שעורר שורה ארוכה של
סערות ציבוריות. ואני התבטאתי בהודמנות מסוימת ואמרת,
שאני נדהם וגם נזעם מכמות הביקורת שהוטחה עלי-די אלה
ששללו את הצעד ההומניטרי של הענקת חנינה.

מוסד החנינה, אדוני היושב-ראש, ניתן לנשיא המדינה
שמפעיל שיקול דעתו לפי שיקולים הומניטריים ואחרים. ואכן,
ההחלטות של נשיא המדינה, כפי שבאו לידי ביטוי בשנים
האחרונות, מוכיחות את רגישותו הרבה לנושא, מוכיחות את
התייחסותו העניינית לנושא, מוכיחות שיש לנו נשיא אשר
שוקל את הדברים מבחינה לאומית, כללית, ציבורית וחברתית
ומגיע להחלטות שלו בהתאם לנסיבות המקרה.

אני רוצה להביע צער, אדוני היושב-ראש, על ההתקפות
שלוחות-הרסן מצד גורמים מסוימים שכוונו לבית-הנשיא.
אנחנו התרגלנו, לצערי הרב, שהביקורת כלפי מוסדותינו
עוברת כל גבול וכל טעם טוב ואנחנו הראשונים שבאים להרוס
את מקדש המעט שאנחנו יושבים בתוכו. אבל יש מוסדות
מסוימים שכולנו חייבים בכבודם. נשיא המדינה, שרק לפני
זמן קצר נבחר כאן ברוב כה מרשים — ובצדק כך הוא
הדבר — ראוי הוא שהביקורת כלפיו, גם אם היא לגיטימית,
תיעשה במידה רבה של ריסון. ואני חושב שטוב שמכאן תצא
הקריאה, שכבודו של הנשיא, כבודו של בית-הנשיא, שהוא
כבודו אנו, יישמר גם עלי-די אלה שיש להם ביקורת על
הנשיא.

אדוני היושב-ראש, הסוגיה שהעלה חבר הכנסת מיכאל
איתן היא סוגיה שמקפלת בתוכה גם גישה פוליטית, גם גישה
מדינית, אבל בעיני היא מקפלת בתוכה מעל לכל גישה
הומניטרית, גישה שצריכה להתחשב במצבם של אלה שהיום
נמצאים כלואים בבתי-הסוהר, במצבו האנושי של כל אחד
ואחד מהם. הנשיא עשה צעד מסוים בתחום זה. ואני חושב
שעל כך הוא קיבל גם את הברכה, גם את ההערכה וגם את
ההוקרה.

אני מסכים להצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן, שהנושא
יידון באספקט הספציפי שהוא העלה בוועדת החוקה, חוק
ומשפט. אני מציע לכן להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק
ומשפט.

אדוני היושב-ראש, למען הבהירות אני רוצה להרגיש,
שהוועדה תדון בנושא אשר העלה כאן חבר הכנסת מיכאל
איתן על סדר-היום ולא בסמכותו של הנשיא, ולא בסמכותו
של הנשיא לגבי נושא החנינה.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת מיכאל איתן, האם אתה מסכים להצעת שר
המשפטים להעביר את הנושא לוועדה?

מיכאל איתן (הליכוד):
כן.

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת מיכאל איתן לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר א' נחמיאס:
הוא אמר, שהם לא יושבים כאן עכשיו, כך שהוא לא
התכוון אליך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — —

היו"ר א' נחמיאס:
אני יכול לצנזר אותו? אתה חבר הכנסת ותיק ביום אחד
יותר מאתנו.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני אינני מבין, חבר הכנסת וילנר, אני מבין שאתה
בתחרות עם חבר הכנסת מיעארי, אבל חבר הכנסת מיעארי
מתגאה בזה. למה אתה שולל את זכותו ליהנות מתמיכה
בהוגים מסוימים ברחוב הערבי עלי-די זה שהוא מוצג כסוכן
אש"ף? אני מבין שאם הייתי אומר את זה עליך, אולי לא היית
כל כך מתנגד. אבל עליך אינני אומר את זה, כי אינני רואה אותך
כזה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — —

מיכאל איתן (הליכוד):
תראה, עד כמה שאני מבין, חבר הכנסת וילנר, אש"ף
כעניין הוא ארגון לגיטימי. זה נכון?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — —

מיכאל איתן (הליכוד):
אם כך, להיות סוכן של אש"ף זה לא צריך להיות כעניין
עלבון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — סוכן זר.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני אמרתי: סוכן של אש"ף. אש"ף הוא לא רק סוכן זר,
אש"ף בעיני החוק הישראלי הוא איב. אבל נחזור לסדר-היום.

הנושא שביקשתי להעלותו הוא נושא, שיש לו היבטים
עקרוניים, והוא מתעורר לאור דברי נשיא המדינה, מר חיים
הרצוג, בעניין אסירי המחתרת בריאיון כתובית "מוקד"
בטלוויזיה: "אני ראיתי את הבעיה לא רק כעונש. אסור
להתעלם מהעובדה שהם" — הכוונה לאסירי המחתרת —
"נמצאו אשמים עלי-די בית-משפט בישראל כפושעים"
וכרוצחים. ואני לא ביטלתי את זה בכלל". זה צד אחד של
הבעיה. אבל יש לו גם צד שני — יש נסיכות. והנשיא מתייחס
לנסיכות והוא אומר: "ואני לא חושב שאיש האמין שנגיע לשנה
החמישית הם עוד ישבו בבתי-הסוהר במדינת ישראל בנתונים
הידועים לנו".

אני מבקש ממכוד השר לאפשר לקיים דיון בוועדת
החוקה, חוק ומשפט בסוגיה הזאת על היבטיה העקרוניים ועל
היבטיה הספציפיים — ויש פנים לכאן ולכאן. פורמלית אני
חייב להציע דיון במליאת הכנסת. אני בהחלט חושב שצריך
לקיים דיון והכנסת ככנסת צריכה להתייחס לסוגיה. הסוגיה
היא סבוכה עם היבטים לחיוב ולשלילה ובהחלט יש מקום
שהיא תידון אם לא במליאת הכנסת, לפחות בוועדת החוקה,
חוק ומשפט. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק שיקים ללא כיסוי (תיקון — שיק שבוטל), התשמ"ח-1988. חבר הכנסת שטרית פה? — איננו. חבר הכנסת דדי צוקר פה? — איננו. ההצעה לא תועלה לדיון.

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק-ייסוד: הממשלה (תיקון). האם חבר הכנסת שבח וייס פה? — איננו. ההצעה לא תועלה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן: הקלה בעונשם של אסירי המחתרת — תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

יח. הצעת חוק-ייסוד: הממשלה (תיקון)*

(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)

הי"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לסעיף הבא, הצעת חוק תשכ"ז: הצעת חוק-ייסוד: הממשלה (תיקון). מאת חבר הכנסת דוד מגן. חבר הכנסת דוד מגן — בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לאחר דיון בלחיי-מוצלת, לטעמי, שהיה בעבר בכנסת בנושא תיקון חוק-ייסוד: הממשלה, תיקון סעיף 34, ולאור פניות של חברים שונים מרוב חלקי הכית נתבקשתי לחדש את היוזמה ולהציע לכנסת לתקן את החוק כך שיוכל להיות סגן שר גם שאינו חבר הכנסת. כדוגמת שר.

הואיל ורוב הסיעות בבית, ובמיוחד הסיעות הגדולות בכנסת, גיבשו קונסנזוס סביב הנושא הזה, אני מציע שהכנסת תקבל את הצעת החיקון בקריאה טרומית. אני פונה לשר המשפטים, כי אני יודע שבמשרדו יש רבים הממליצים לבלום את היוזמה הזאת. כדי שהדיון יהיה באמת ענייני, אינטנסיבי ורציני, אני מציע לאשר זאת בקריאה טרומית על-מנת שנוכל לדון בכל הנושאים, בכל הוויכוחים ובכל הנקודות שאנחנו מבקשים להעלותן בצורה מסודרת בוועדה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. כבוד שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים א' שריר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיתוי שבו כממשלה משרחים 7 שרים ללא חיק לבוא ולהעמיס על המגזר הציבורי, הביצועי, שורה ארוכה נוספת של מינויים, אני חושב שזה דבר שטעון חשיבה נוספת, חשיבה שהיתה צריכה אולי להצביע בכיוון השלילי ולא בכיוון החיובי. זו משרה פוליטית ניהולית

*נספחות.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק-ייסוד:

הממשלה (תיקון) לדיון מוקדם בוועדת

החוקה, חוק ומשפט, נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אני קובע שההצעה אושרה בקריאה טרומית והיא תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה ראשונה.

חברי הכנסת, סיימנו את סדר-היום. הישיבה הבאה — ביום שני הבא, במועדה. ישיבה זו נעולה.

נספחות

א. סדרהיום לישיבות חל"ה — ת"מ

- א. שאלחות בעל-פה.
- ב. שאלחות וחשובות.
- ג. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו.
- ד. הצעת חוק חווה הביטוח (תיקון מס' 2).
התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ה. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5). התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ו. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 11) (קריאה ראשונה).
- ז. הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון מס' 18).
התשמ"ח — 1988 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ח. מאזן הגירה שלילי כגליל — הצעת חבר הכנסת א' נחמיאס.
- ט. הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 2).
התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- י. הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב) (תיקון). התשמ"ח — 1988 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעות לסדרהיום.
- יב. הצעת חוק מבקר המדינה (תיקון מס' 14).
התשמ"ח — 1987 (קריאה ראשונה).
- יג. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 15) (קריאה ראשונה).
- יד. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו.
- טו. הצעת חוק רשות השידור (תיקון מס' 7).
התשמ"ח — 1987 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 15).
התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3). התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יח. פיטורי מורים והשיכושים כעקבותם במערכת החינוך — הצעות חברי הכנסת מ' פלד, ד' דיניץ, ד' מגן ור' איתן.
- יט. עיצומים והשבחות כמערכת החינוך.
- כ. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון מס' 3).
התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כא. הצעת חוק חגורות בטיחות ברכב. התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כב. הצעת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות.
התשמ"ו — 1986 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2).
התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כד. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה).
התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- כה. הצעת חוק לתיקון פקודת זיכיונות החשמל.
התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כו. עידוד שירות קבע של קצינים זוטרים בצבא — הצעת חבר הכנסת י' שריד.
- כז. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים כשטחים — הצעות חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- כח. נאום חוסיין ומשמעותו — הצעות חברי הכנסת אמ' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מעארי וי' נאמן.
- כט. הקמת מנזר הכרמליטים באושביץ — הצעות חברי הכנסת ד' שילנסקי וח' גרוסמן.
- ל. העלאת מחירי הדלק לתעשייה — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- לא. הצהרת ישראל בעצרת האו"ם על הפסקת אש בלבנון ועל נסיגה הדרגתית מדרום-לבנון — הצעת חבר הכנסת א' גרנות.
- לב. הפסקת זרם המים לעיר אוס-אל-פחם — הצעת חבר הכנסת ת' טובי.
- לג. בקשה מארצות-הברית לבטל מעמד של פליטים ליהודים היוצאים מברית-המועצות — הצעות חברי הכנסת א' גרנות וש' בן-שלמה.
- לד. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעת חברת הכנסת ש' אלוני.
- לה. לימודי מדעים מדויקים בבתי-הספר — הצעות חברי הכנסת י' צבן וי' ארצי.
- לו. שינויים באמנה בין הסוכנות היהודית לממשלת ישראל — הצעת חבר הכנסת ח' רמון.
- לז. לקראת כינוס הקונגרס הציוני — הסוכנות היהודית, עתידה ומטרותיה — הצעת חבר הכנסת מ' שטרית.
- לח. ועידת הפסגה הבין-ערבית בעמאן, תוצאותיה והשלכותיה — הצעות חברי הכנסת ש' דיניץ, י' צבן, ת' טובי וי' שריד.
- לט. עשור לביקורו של אנואר סאדאת — הצעות חברי הכנסת א' הראל, א' ורדיגר, מ' איתן וי' נאמן.
- מ. הצחת כנסיית "סנט-פאול" בירושלים — הצעות חברי הכנסת א' סרטני ות' טובי.
- מא. ביטול החוזה עם המרכז המורמוני — הצעת חבר הכנסת א"י שפירא.

מח. מערכת הבריאות — הצעות חברי הכנסת ר' כהן, ג' שפט, ד' דינינו, י' צבן, ת' ויאר, ש' כן-שלמה ומ' גלור-תעסה.

מט. הצעת ועדת הכנסת לשנות החלטת הכנסת ולהעביר הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון) — סיעות שהתמוגו או הצטוו (1988), התשמ"ח—1988, מועדת החוקה, חוק ומשפט לוועדת הכספים.

נ. הצעת סיעות מפ"ם, ר"צ, התחיה, חד"ש, שינוי — תנועת המרכז ומורשה-פא"י להביע אי-אמון לממשלה בי"ל המשבר ההולך ומחריף במערכת הבריאות.

נא. ה' עת סיעת תנועת "כך" להביע אי-אמון לממשלה בשל הוולטת בג"ץ כעניין לאה שקדיאל.

מב. האנטישמיות הגואה כרחבי תבל — הצעת חבר הכנסת ד' מגן.

מג. הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.

מד. גידול מדהים בשימוש בסמים — הצעת חבר הכנסת א' ולדמן.

מה. יוזמת השלום האמריקנית — הצעת חבר הכנסת מ' חריש.

מו. היחידה לפיקוח על שעות עבודה ומנוחה במשרד העבודה והרווחה — הצעת חבר הכנסת ש' כן-שלמה.

מז. דיני-רושכון צה"ל על האירוע בכפר ביתא — הצעת חברי הכנסת ג' יציב, ר' כהן וח' רמון.

ב. הצעות לסדר-היום ולישיבות חל"ט ות"מ

48—50. נזקי החקלאות כתוצאה מהשרב — הצעות חברי הכנסת ח' גרוסמן, ג' שפט וע' סולודר.

51—53. זיהום מים בישראל — הצעות חברי הכנסת א' גרנות, י' ארצי וע' ביטון.

54. הוראות של שר החוץ שמעון פרס להוציא חומר מלשכת ראש הממשלה ולהעבירו למשרד החוץ, ולמחוק פרוטוקולים ממחשב משרד ראש הממשלה — הצעת חבר הכנסת ח' קופמן.

55. הקטל בדרכים — הצעת חבר הכנסת י' גיל.

56. הקטל בדרכים בשבתות וכחגים — הצעת חבר הכנסת א"י שפירא.

57. פיטורי 500 עובדים שכירים בחברת "אגד" — הצעת חבר הכנסת ר' כהן.

58. מערכת המשפט והמעצרים המינהליים בשטחים — הצעת חבר הכנסת ד' צוקר.

ג. הצעת חוק יהודה ושומרון וחבל-עזה, התשמ"ח—1987

(הצעת חברת הכנסת ג' כהן)

3. ביצוע ותקנות

שר הפנים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי, בהתייעצות עם שר המשפטים, להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו ולקבוע בתקנות הוראות מעבר והוראות בדבר המשך תוקפן של תקנות, צווים, הוראות מינהל וחוקים וחובות אשר יהיו בתוקף ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, ערב תחילתו של חוק זה.

4. תחילה

תחילתו של חוק זה ביום קבלתו בכנסת.

1. החלת המשפט

המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

2. ביטול

סעיף 111 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התשמ"ח—1948 — בטל.

דברי הסבר

לכנסת ב"ט בסיוון התשכ"ז את החוק לחיקון סדרי השלטון והמשפט, כאמור: "צבא-הגנה לישראל שחרר מעול זרים חלקים ניכרים מארץ-ישראל, לאו דווקא רצופים, והנמצאים זה למעלה משכוביים בשליטת צה"ל".

מאז 1967 החילה הממשלה בצו, מכוח הסעיף הנ"ל, את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה רק על מזרח-ירושלים

בתוקף חוק לחיקון סדרי השלטון והמשפט, התשכ"ז—1967, מוסמכת ממשלת ישראל להחיל את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה בכל שטח של ארץ-ישראל.

יהודה ושומרון וחבל-עזה הם חלקי ארץ-ישראל, שאליהם החייחם שר המשפטים, מר יעקב שפירא, כשהגיש

את הסכנה להיווצרות מדינה פלשתינית — בייחוד על רקע תוכנית האוטונומיה שבהסכמי קמפ־דייוויד.
אי לזאת, הצעת החוק האמורה אינה רק חיונית אלא גם דחופה.

וסביבתה; ביהודה ושומרון וחבל־עזה מיושמת היום — אם כי באיחור ובקצב איטי — מדיניות התיישבות יהודית, אך המחדל המתמשך מבחינה משפטית ומדינית של ממשל צבאי במקום ממשלה אזרחית וצורים במקום חוקים יוצר חלל ריק, המגביר

ד. הצעת חוק עידוד הילודה בישראל, התשמ"ז — 1986 (הצעת חבר הכנסת מ' כהן אבידב)

1. הגדרות

בחוק זה —

"חייל" — כמשמעותו בסעיף 40(ב)(1) לחוק החיילים המשוחררים (החזרה לעבודה) התש"ט—1949;¹
"בן משפחה" — בן זוג, ילדים או הורים של חייל;
"ילד" — מי שטרם מלאו לו 25 שנה;
"גן־ילדים" — לרבות גן במעון־ילדים ובמעון־יום;
"מוסד להשכלה גבוהה" — מוסד שהוכר כמוסד להשכלה גבוהה לפי חוק המרעצה להשכלה גבוהה, התשי"ח—1958.²

¹ ס"ח תשי"ט, עמ' 13.
² ס"ח תשי"ח, עמ' 191.
³ ס"ח תשי"ט, עמ' 287.

2. מתן הטבות לילד שלישי בשנים התשמ"ז והתשמ"ח

ילד שנולד באתת מהשנים התשמ"ז או התשמ"ח לחייל או לבן משפחה והוא הילד השלישי או כל ילד נוסף במשפחה יהיה זכאי להטבות הבאות:

1. חינוך חינוך בגן־ילדים עד גיל חמש שנים;
2. חינוך חינוך במוסד חינוך מוכר, כמשמעותו בחוק לימוד חובה, התשי"ט—1949;³
3. לימוד חינוך במוסד להשכלה גבוהה לחקופה של שלוש שנות לימוד.

דברי הסבר

ההטבות הניתנות כהצעת החוק הן אינן בגדר הטבות כספיות בעין, אלא הטבות בחינוך, ואלה הן השקעות טובות מבחינה כלכלית למדינת ישראל.

אם ייוולדו 30,000 ילדים (השלישי ובכל ילד נוסף) בשנה, ההוצאה תהיה 6 מיליוני דולר לשנה, לפי 200 דולר הוצאה לחודש למעון־יום עבור כל ילד, אשר לאוניברסיטה בעוד 21 שנה — דיה לשמחה בשעתה.

הבעיה הדמוגרפית בישראל היא אחת הבעיות המסכנות את המשך קיומנו כעולם ככלל וכישראל בפרט, גם אם יעלו ארצה רבבות עולים, ומתוך תקווה שאכן יעלו יהודים ארצה בהמוניהם. אומנם הסכנה הדמוגרפית בתנאים אלה תקטן, ובכל זאת היא תישאר כחבר המתהפכת על צווארו של עם ישראל בארץ.

משפחה יהודית עם ארבעה ילדים יש בה כדי לשמור על האיזון הדמוגרפי בעתיד, ועל כן יש לעודד משפחות יהודיות שיהיו להן ארבעה ילדים לפחות.

ה. הצעת חוק־יסוד: הממשלה (תיקון) (הצעת חבר הכנסת ד' מגן)

לאותו משרד סגן שר אחד או שני סגני שרים; סגן שר יכול שיהיה שלא מבין חברי הכנסת ובלבד שיהיה אזרח ישראלי וחושב ישראל;

2. תיקון סעיף 36

בסעיף 36 לחוק העיקר, פסקה (5) — תימחק.

1. תיקון סעיף 34

בחוק־יסוד: הממשלה (להלן — החוק העיקר), בסעיף 34, במקום הרישא, המסתיים במלים "או שני סגנים שרים", יבוא:

"שר הממונה על משרד רשאי, באישור הממשלה, למנות

דברי הסבר

כהונת סגן שר. הצעת התיקון באה לאפשר בחירת אדם לתפקיד סגן שר גם אם אינו חבר כנסת.

חוק־יסוד: הממשלה קובע, כי בממשלה יכול לכהן שר גם אם אינו חבר כנסת. ההיגיון המסתתר מאחורי קביעה זו — העשרה מקצועית של הממשלה — צריך לעמוד גם בעניין